

3—8 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 3 mars

	Sid.
Svar på fråga av herr Alemyr ang. skolskjutsfordons utrustande med säkerhetsbälte.....	5
Svar på interpellation av herr Eliasson i Sundborn ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning.....	6
Interpellation av fröken Andersson i Strängnäs ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning.....	9

Tisdagen den 7 mars

Svar på frågor av:

herr Brandt i Sättila ang. möjligheterna till handelssamarbete mellan EFTA-länderna och EEC-länderna.....	12
herr Hamrin i Kalmar ang. bestämmelserna om försäljning av kyrklig jord.....	15
Svar på interpellationer av:	
herr Lindström ang. militära truppförflyttningar vintertid.....	16
herr Sköldin ang. Järvafältets framtida utnyttjande.....	20
Interpellationer av:	
herr Lassinantti ang. skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogliga arbetarskyddet.....	21
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. åtgärder mot reklam i TV-sändningar.....	22

Onsdagen den 8 mars

Meddelande ang. insamlingen »Sverige hjälper».....	25
Svar på interpellation av fru Kristensson ang. tillämpningen av remissinstitutet.....	26

	Sid.
Utgifter under riksstatens andra huvudtitel:	
Statsrådsberedningen: Avlöningar.....	32
Hovrätterna: Avlöningar.....	41
Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.....	42
Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet:	
Televerkets anslagsbehov.....	43
Statens järnvägars anslagsbehov.....	47
Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.....	48
Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.....	51
Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.....	70
Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen.....	78
Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension.....	85
Särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster.....	87
Avskaffande i fredstid av arreststraff.....	89
Pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor.....	90
Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling.....	93
Förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning.....	102
Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete....	102
Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m...	107
Rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien	121
Interpellationer av:	
herr Grebäck ang. direktiven för vattenvårdskommittén.....	122
herr Wahrendorff i anledning av varslade permitteringar vid visst företag i västra Värmland.....	123

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 8 mars

Val av ledamöter och suppleanter i opinionsnämnden.....	23
Val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare.....	24
Val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling	25
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet).....	32
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten (kommunikationsdepartementet).....	43
— nr 31, ang. anslag å kapitalbudgeten (justitiedepartementet)....	48

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. anslag å kapitalbudgeten (inrikesdepartementet).....	48
— nr 33, om upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden.....	48
— nr 34, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.....	48
— nr 35, om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.....	51
— nr 36, om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.....	70
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 2, om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunalskattelagen.....	78
— nr 4, om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen.....	78
— nr 7, om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner, m. m.....	85
— nr 8, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension.....	85
— nr 17, om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster.....	87
— nr 22, ang. normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket.....	89
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 10, om avskaffande i fredstid av arreststraff.....	89
— nr 11, rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar.....	90
— nr 12, om avförande av uppgift ur straffregistret samt om viss begränsning av straffregisteruppgifterna.....	90
— nr 13, om viss ändring i kollektkungörelsen.....	90
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor.....	90
— nr 8, ang. fartygsanställdas värnpliktstjänstgöring.....	93
— nr 9, ang. statens avgifter för den allmänna tilläggspensioneringen.....	93
— nr 11, om rätt för jordbrukare och maskinhållare att mot ersättning utföra skogskörslor med traktor.....	93
— nr 12, ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling.....	93
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning.....	102
— nr 7, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete.....	102
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd.....	107
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 4, om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta gruppers behov.....	121
— nr 5, om viss ändring av bestämmelserna angående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling.....	121
— nr 6, om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien.....	121

Fredagen den 3 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

§ 2

Svar på fråga ang. skolskjutsfordons utrustande med säkerhetsbälte

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Alemyr har frågat mig, om jag anser att det finns anledning att införa bestämmelser om obligatoriskt säkerhetsbälte i framsätet på fordon som användes såsom skolskjuts. Med anledning härav får jag meddela följande.

Särskilda bestämmelser om skolskjutsar har fastställts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i juli 1959. Dessa bestämmelser innehåller inte någon föreskrift om att fordonen skall vara utrustade med säkerhetsbälten.

Hos de myndigheter, som handlägger trafiksäkerhetsfrågor, har man dock sedan länge sin uppmärksamhet riktad på hithörande frågor. Anledningen till att man inte utfärdat några bestämmelser rörande säkerhetsbälten i skolskjutsar är den, att frågan om utformningen och användningen av sådana bälten för barn i skolåldern hittills inte fått en tillfredsställande teknisk lösning. De typer av säkerhetsbälten, som hittills godkänts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, är sålunda avsedda för vuxna

personer och lämpar sig inte för barn. Frågan om »skydd för barn i bilar» utredes emellertid f. n. av en särskild — med trafiksäkerhetsrådet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samarbetande — arbetsgrupp som håller på med en översyn av gällande normer angående bilsäkerhetsbälten. Även inom fabrikantkretsar har man visat stort intresse för att komma fram till en praktisk lösning av här avsedda spörsmål.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Alemyrs fråga.

Härpå anförde

Herr **ALEMYR** (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga.

Jag är medveten om att det här rör sig om en tekniskt sett mycket komplicerad fråga. I den allmänna debatten agiterar vi bland föräldrarna för att de inte skall ha barnen i framsätet på sina bilar med hänsyn till de olycksfallsrisker som föreligger. Det pekas på rätt avskräckande exempel, där barn kan få sina ansikten sönderslagna vid häftiga inbromsningar eller sammanstötningar. Då är det ganska anmärkningsvärt, att skolmyndigheterna låter forsla barn i framsätet på bilar i den utsträckning som sker. Det är vanligt att man ser tre små barn på en gång i framsätet på en bil.

Jag tolkar kommunikationsministerns svar som mycket positivt. Så fort det är möjligt att teknisk lösa denna komplicerade fråga, kommer bestämmelser att utfärdas, som skall ge bättre säkerhet och trygghet åt barnen i skolskjutsarna.

Jag ifrågasätter emellertid, herr tal-

Svar på interpellation ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

man, om det inte varit möjligt att i avvaktan på en sådan teknisk lösning av det besvärliga problemet helt enkelt förbjuda att barn placeras i framsätet på skolskjutsar. Jag vill till herr statsrådet hemställa, att den frågan blir föremål för särskilt övervägande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Eliasson i Sundborn frågat mig om regeringen avser att snarast tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att pröva försvarets sammansättning och behov samt riktlinjerna för dess fortsatta utveckling från och med budgetåret 1963/64.

Med anledning härav vill jag erinra om att regeringen för sin del biträtt de förslag som lämnats av 1960 års försvarskommitté i dess betänkande av den 14 december 1960. Försvarskommittén anför däri, att man enligt vad kommittén inhämtat från dess militära experter bör kunna räkna med att om ett till två år på grundval av då verkställda utredningar ha bättre underlag för en bedömning av avvägningsfrågorna. Försvarskommittén finner det angeläget, att utrednings- och studiearbetet fortskrider med sikte på att klarlägga de militära utgångspunkterna för statsmakernas ställningstaganden. Kommittén uttalar, att utredning av avvägningsfrågorna bör bedrivas så att tillräckligt underlag för ställningstagande föreligger innan försvarsbeslut för budgetåret 1963/64 aktualiseras.

Vid anmälan av försvarshuvudtiteln i årets statsverksproposition har jag uttalat, att jag finner det mycket angeläget att under överbefälhavarens ledning på-

gående samstudier och målutredningar kan bedrivas så att de kan tjäna som underlag för överväganden rörande försvarets kostnadsram från och med budgetåret 1963/64. Jag har samtidigt understrukit betydelsen av att besluten grundas på noggrann analys av hur största försvareffekt erhålles inom en given kostnadsram.

Angelägenheten av att snarast få fram ett tillräckligt militärt underlag för statsmakernas bedömande av försvarsfrågorna medför enligt min mening, att man för närvarande bör koncentrera sig på detta i stället för att splittra insatsen på det sätt som tillsättandet av en särskild parlamentarisk utredning skulle innebära i dagsläget. Överbefälhavaren har under hand anmält sin avsikt att låta utarbeta ett militärt förslag rörande krigsmaktens fortsatta utveckling på grundval av utförda samstudier och målutredningar. Arbetet bedrivs med sikte på att resultatet skall kunna föreligga vid årsskiftet 1961/62. Enligt vad jag inhämtat är det ej heller sannolikt, att några förslag från 1959 års besparingsutredning för försvaret eller 1960 års värnpliktsutredning är att emotse förrän tidigast under hösten innevarande år.

Av nu anförda skäl bör tillkallandet av en ny parlamentarisk utredning rörande försvarets framtida inriktning och kostnader övervägas först under innevarande års höst.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Eliassons interpellation.

Härpå anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Frågan om vårt försvars styrka är inte bara en fråga om anslagets storlek utan också i mycket hög grad en fråga

Svar på interpellation ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

om hur pengarna används. Den vapentechniska utvecklingen går utomordentligt snabbt, och det gör det angeläget, att avvägningsfrågorna, d. v. s. avvägningen mellan olika försvarsgrenar och försvarsfunktioner, kan grundligt övervägas innan statsmakterna fattar beslut.

1960 års försvarskommitté hade till uppgift att också ta upp avvägningsfrågorna inom försvaret. Men den tillsattes så sent, att den inte hade någon möjlighet att fram till hösten i fjol prestera något förslag i avvägningsfrågan. Därtill kom att vissa militära utredningar pågick, som man först borde avvakta. Jag tror att man utan någon överdrift kan säga, att 1960 års försvarskommitté i realiteten blev en förhandlingskommitté om försvarets kostnadsram för de närmaste två åren.

Vi som representerade centerpartiet i försvarskommittén framhöll i ett särskilt yttrande att det hade varit bättre, att försvarskommittén hade fått fortsätta sitt arbete, än att en ny försvarskommitté skulle behöva tillsättas inom en relativt nära framtid. Vi pekade på att försvarsfrågorna tenderar att bli mer och mer komplicerade och att det kräver mer än några få månaders arbete, om en parlamentarisk kommitté skall kunna göra ett grundligt studium. Med hänsyn till detta och då försvarsministern i årets statsverksproposition inte på något sätt har angivit och inte ens antytt om och när han avser att tillsätta en ny kommitté, har jag väckt min interpellation.

Vad är det nu som försvarsministern svarar? Jo, han svarar att denna utrednings tillsättande skall övervägas först under hösten innevarande år. Eftersom både försvarsministern och alla andra har förutsatt att en ny kommitté skall vara färdig med sitt ställningstagande 1962, betyder detta att en ny utredning kommer att få ungefär ett år på sig för sitt arbete. Jag kan inte finna detta svar tillfredsställande. I varje fall är jag av den uppfattningen, att det

krävs längre tid till förfogande, om representanter för de demokratiska partierna skall få möjlighet att ta ställning till de viktiga avvägningsfrågorna inom försvaret. Jag hänvisar i detta sammanhang till att tidigare bedömningar av dessa avvägningsfrågor krävt längre tid än ett år, som man förutsätter den här gången.

Jag understryker ännu en gång att den militärpolitiska och vapentechniska utvecklingen gör att våra försvarsproblem blir mer och mer komplicerade. Hur skall försvaret utformas för framtiden med hänsyn till exempelvis vårt behov av ett starkt invasionsförsvar? Hur mycket skall vi satsa på det passiva luftförsvaret? Skall vi skaffa en ny flygplanstyp? Vilka funktioner skall den ha? Vilka prestationer skall ett nytt flygplan i så fall ha? Hur skall stridsledningssystemet vara utformat? Hur mycket skall vi satsa på flyget med hänsyn till robotutvecklingen? Hur skall avvägningen i framtiden göras mellan jaktflygplan och attackflygplan? Hur skall över huvud taget luftförsvaret utformas med hänsyn till den vapentechniska utvecklingen — jag pekar här särskilt på robotutvecklingen.

Detta är endast några exempel på de komplicerade problem som en ny försvarskommitté måste ta upp till grundligt studium vid sidan av frågan om kostnadsramens storlek.

Nu hänvisar försvarsministern i sitt svar till att överbefälhavaren avser att utarbeta ett förslag om krigsmaktens fortsatta utveckling på grundval av vissa militära utredningar. Ja, det är alldeles klart att det har ett stort värde, men det är väl inte otänkbart att kommittéledamöterna kan önska att få se andra alternativ och få så att säga veta konsekvenserna av det ena eller andra alternativet, inte bara kostnadsmässigt utan också med hänsyn till de försvarsfunktioner och den försvarseffekt man kan uppnå, om man gör den ena eller den andra avvägningen. Detta gör att

Svar på interpellation ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

utredningsarbetet kräver sin tid, och det kan väl ändå inte vara önskvärt att en ny parlamentarisk försvarskommitté med en så viktig uppgift skall behöva forcera sitt arbete på sådant sätt att dessa frågor inte hinner ingående studeras.

Jag understryker än en gång, herr talman, att frågan om vårt försvars styrka inte bara är en fråga om anslagens storlek utan också i mycket hög grad en fråga om hur pengarna används, hur avvägningen göres mellan olika försvarsgrenar och försvarsfunktioner.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Endast en kort kommentar till herr Eliassons i Sundborn anförande.

De synpunkter han framförde återfinns i hans särskilda yttrande till försvarskommitténs betänkande. Jag ser saken på ett annat sätt än vad han gör. Jag menar att förutsättningen för att vi skall kunna få en ny parlamentarisk översyn av försvaret är att vi först har de undersökningar färdiga som i flera år har pågått på militärt håll och som herr Eliasson väl känner till. Såsom jag nu här meddelat kan dessa undersökningar bli färdiga i slutet av året, alltså vid årsskiftet 1961/62. Då får en ny parlamentarisk försvarsutredning ett material att arbeta med som underlag för bedömning av de problem som herr Eliasson pekar på.

Vi har ansett — och det ansåg också 1960 års försvarskommitté — att det visserligen sker stora ting på det vapentekniska området men att det ändå inte, sedan vi i riksdagen 1958 uppdrog riktlinjerna för försvarets framtid, har hänt någonting som framtvingar en ändring av de riktlinjerna.

1960 års försvarskommitté har alldeles riktigt pekat på den osäkerhet som råder beträffande luftförsvarets framtid. Därvidlag delar jag kommitténs mening och har samma uppfattning som

herr Eliasson. Men skillnaden mellan oss är, att jag anser, att det är oerhört viktigt, att den parlamentariska kommittén i botten har militära överväganden, d. v. s. den främsta sakkunskap vi har i landet. De myndigheter vi håller oss med för dessa uppgifter skall först lägga fram sin syn på saken, och sedan får vi parlamentariker gnugga igenom dessa synpunkter och gärna beställa fram nya alternativ. Majoriteten av ledamöterna i 1960 års försvarskommitté var, så långt jag kan förstå, av samma mening och det var därför som kommittén slutförde sitt arbete i fjol. Kommitténs ledamöter med undantag av herr Eliasson ansåg själva, att det var bäst att avvakta de pågående s. k. samstudierna, och det är den linjen jag har följt.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att det har sitt värde att avvägningen får göras först när bättre material har kommit fram än det som förelåg i höstas, när försvarskommittén avslutade sitt arbete. Men man får komma ihåg, att målstudier, militära operationsanalyser m. m. är något som ständigt pågår inom försvaret. Det är ingenting nytt. Arbetet härmed kommer att fortgå även efter en ny utredning. Jag har inte fått den uppfattningen — det vill jag klart säga ifrån — att det hade varit omöjligt att från militärt håll pretera material på ett tidigare stadium. Det är möjligt att försvarsministern har en annan uppfattning härom.

Man får vidare komma ihåg att — vilket f. ö. gäller allt utredningsarbete — det tar tid för ledamöterna att tränga in i de grundläggande problemen och få en orientering om försvarets problem i stort, om det nuvarande försvarets effektivitet o. s. v. Först sedan detta skett kan avvägningsproblemen för framtiden diskuteras. All erfarenhet visar att ett sådant utredningsarbete kräver sin tid.

Det är därför jag befarar att det blir

Interpellation ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning

svårigheter att verkligen hinna med en djupgående analys av avvägningsfrågan. Om denna nya parlamentariska kommitté får det förslag, som överbefälhavaren utarbetar, låt oss säga någon gång efter årsskiftet 1961/62, kanske kommittén kommer att önska nya alternativ, och det tar tid att utarbeta dem. Sommaren är ingen särskilt effektiv tid på grund av semestrar m. m., och så skall man då kanske i tidsnöd hinna fram med förslag till hösten 1962. Det är med hänsyn härtill som jag beklagar, att spörsmålet om tillsättande av den nya utredningen förskjutits till hösten 1961.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 50, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1961/62; och

till behandling av lagutskott propositionen nr 51, med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 666.

§ 6

Föredrogs den av herr *Gustafsson* i Borås vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående TV-programmens överensstämmelse med vissa bestämmelser i allmänna ordningsstadgan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Johansson* i Öckerö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående dispens från behörighetskrav för befälhavare å vissa fartyg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Interpellation ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ANDERSSON i Strängnäs (s), som yttrade:

Herr talman! En svår explosionsolycka torsdagen den 2 mars i Åkers krutbruk illustrerade ännu en gång de utomordentligt riskfyllda förhållanden under vilka de människor arbetar som är sysselsatta i sprängämnesproduktionen i vårt land.

Vid den nämnda olyckan omkom en person, medan åtta blev mer eller mindre svårt skadade. Tyvärr kan denna händelse inte betraktas såsom en enskilda företeelse. Tid efter annan når till allmänhetens kännedom svåra olyckor liksom tillbud till sådana i samband med sprängämnestillverkning.

Jag är fullt medveten om att det arbetsfält det här gäller är sådant att det torde vara mycket svårt att eliminera alla olycksrisker i samband med produktionen. Detta förhållande gör det så mycket nödvändigare att utesluta alla de faromoment som över huvud taget kan förutses. Av vad som hittills blivit känt om olyckan i Åkers krutbruk och om de förutsättningar, under vilka försökstillverkningen bedrivs i den specialmaskin där explosionen inträffade, gör att

Interpellation ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning

man torde ha anledning att ställa frågan, om verkligen alla rimliga säkerhetsanspråk uppfyllts. Bland annat har det blivit bekant att den experimentverksamhet, som föranledde explosionen, försiggått vid en specialmaskin, placerad inne i krutvalsverket. Om det är riktigt, såsom det blivit upplyst, att all annan försökstillverkning försiggår i en annan, avskild byggnad, förefaller det som om man vid placeringen av olycksmaskinen frångått en vid bruket i vanliga fall tillämpad princip. Detta ger anledning till frågan, om säkerhetsföreskrifterna är tillräckligt klart och kategoriskt utformade, då de kan tillåta en sådan plötslig avvikelse från de vid fabriken gängse säkerhetsprinciperna, eller om här förelegat ett flagrant brott mot de regler som tillämpas vid denna fabrik eller mot de säkerhetsföreskrifter som generellt gäller vid framställning av sprängämnen. Om något brott mot gällande föreskrifter inte förelegat, uppstår frågan om dels de nu förefintliga generella säkerhetsföreskrifterna vid sprängämnestillverkningen och dels de lokala säkerhetsföreskrifterna vid Åkers krutbruk är till fyllest.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor:

Anser statsrådet de nu gällande såväl generella som vid Åkers krutbruk lokalt tillämpade säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning och experimentarbete inom detta verksamhetsområde vara till fyllest?

Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att föranstalta om en omarbetning av föreskrifterna?

Om de gällande föreskrifterna i sig själva är till fyllest men inte blivit till fullo tillämpade, är statsrådet då beredd att medverka till att fullgod säkerhet åstadkommes för att de helt och fullt tillämpas i framtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anlagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden,

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar,

nr 35, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m., och

nr 36, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom.

kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte i ämnet väckta motioner,

nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner, m. m.,

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension,

nr 17, i anledning av väckt motion om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster, och

nr 22, i anledning av väckta motioner angående normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om avskaffande i fredstid av arreststraff,

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar,

nr 12, i anledning av väckta motioner om avförande av uppgift ur straffregistret samt om viss begränsning av straffregisteruppgifterna, och

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor,

nr 8, i anledning av väckta motioner angående fartygsanställdas värnplikts-tjänstgöring,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående statens avgifter för den allmänna tilläggs pensioneringen,

nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare och maskin-hållare att mot ersättning utföra skogs-körslor med traktor, och

nr 12, i anledning av väckta motioner angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning, och

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta gruppers behov,

nr 5, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna angående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling, och

nr 6, i anledning av väckta motioner om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien.

§ 10

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1961/62 till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Helmy Berg m. fl.; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

från bevillningsutskottet:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

från andra lagutskottet:

nr 81, i anledning av väckta motioner om rätt till änkepension enligt folkpensioneringslagen i vissa fall; samt

från tredje lagutskottet:

nr 74, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, dels och i ämnet väckta motioner.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 53, angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62,

nr 54, angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m.,

nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån, och

nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.29.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 7 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 28 nästlidne februari och den 1 innevarande mars.

§ 2

Svar på fråga ang. möjligheterna till handelssamarbete mellan EFTA-länderna och EEC-länderna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Brandt i Sätilla har frågat mig, om enligt EFTA-konventionen en enskild medlemsstat äger träffa separata handelsavtal med EEC-länderna som inverkar menligt för övriga medlemsländer och på möjligheterna att uppnå ett mera allmänt handelsamarbete mellan EFTA och EEC.

Med anledning av frågan vill jag först konstatera att EFTA-konventionen i och för sig bygger på den principen att varje medlemsstat själv äger utforma sin handelspolitik gentemot tredje land. Konventionen innehåller emellertid ock-

Svar på fråga ang. möjligheterna till handelssamarbete mellan EFTA-länderna och EEC-länderna

så bestämmelser av den innebörden, att en medlemsstat vid förändringar i sin tullpolitik mot utomstående länder skall beakta övriga medlemsstaters intressen och söka undvika snedvridning av handeln. Därjämte finns i konventionens målsättning liksom i bestämmelserna rörande olika samarbetsområden allmänt formulerade förpliktelser rörande samråd och hänsyn till övriga medlemsstaters intressen. Av vad jag här sagt följer att om en enskild medlemsstat skulle ingå en handelsöverenskommelse med något utomstående land som skulle försvåra ett genomförande av EFTA eller det fortsatta samarbetet inom organisationen, denna fråga skulle kunna tas upp i organisationens råd. Oavsett de formella regler som konventionen innehåller i detta hänseende, är det en nödvändig förutsättning för att EFTA-samarbetet skall kunna fortsätta och förstärkas att detta vilar på ett starkt inbördes förtroende mellan medlemsstaterna. Inom organisationen har också utvecklats en praxis att i handelspolitiska frågor av större räckvidd fortlöpande hålla medlemsstaterna väl informerade och bereda dessa tillfälle framföra sina synpunkter och önskemål. Erfarenheterna beträffande samarbetet på detta område har enligt min mening hittills varit goda.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Brandts fråga.

Härpå anförde:

Herr BRANDT i Sätilla (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Det är nog rätt förståeligt att vi som stått vid sidan om dessa handelspolitiska förhandlingar ställer oss litet undrande, när det rätt allmänt i pressen framhålls att detta initiativ har tagits för att träda i förhandlingar med sexmaktsgruppen. England är för sjustaterna den viktigaste

marknaden, och om separata avtal träffas för denna marknad kan man befara att det får återverkningar för övriga sjustatsländer som man inte gärna vill överraskas av.

Artikel 36 i EFTA-konventionen säger, att rådet »skall såsom företrädare för sammanslutningen söka upprätta sådana förbindelser med andra internationella organisationer, som kunna underlätta förverkligandet av sammanslutningens syften». Man tror av den formuleringen att rådet är den officiella företrädaren för utökade kontakter mellan EFTA och andra internationella organisationer. Det står också i artikel 32 under punkt c), där det redogöres för rådets uppgifter, att det skall åvila rådet »att överväga huruvida ytterligare åtgärder bör vidtagas av medlemsstaterna i syfte att främja förverkligandet av sammanslutningens syften och att underlätta skapandet av närmare förbindelser med andra stater, förbund av stater eller internationella organisationer». Av statsrådets svar förefaller det mig som om rådet först i andra hand skall kopplas in efter det att avtal har träffats, som möjligen skulle kunna kollidera med sammanslutningens syften, medan EFTA-konventionen säger nägonting annat.

Jag hade ytterligare ett skäl till att framställa min enkla fråga. Så sent som vid Europarådets förhandlingar yttrade en delegat från Italien — men det kanske inte skall tillmätas alltför stor betydelse — att man från sexmaktsunionens sida förutsatte, att fortsatta förhandlingar mellan sjustaterna och sexmaktsgruppen skulle komma att förlöpa ungefär så, att de enskilda sjustatsländerna skulle ta upp resonemang med sexmaktsgruppen, vart och ett om sina förhållanden.

Inför sådana uttalanden ställer vi oss givetvis undrande inom ett litet land som är starkt beroende av exportmarknaden inom sjustatsområdet. Detta har

Svar på fråga ang. möjligheterna till handelssamarbete mellan EFTA-länderna och EEC-länderna

bl. a. varit anledningen till min enkla fråga. Jag hade uppriktigt sagt hoppats, att svaret skulle ha sagt något om vad de engelska förhandlingarna med sexmaktunionen rörde sig om.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det är för mig obegripligt hur herr Brandt ur mitt svar kan utläsa, att vi från svensk sida räknar med att vissa diskussioner, som har ägt rum mellan England och representanter för sexmaktunionen, skulle kunna medföra att övriga EFTA-länder så småningom ställs inför ett fait accompli och får acceptera ett förhandlingsresultat som skulle kunna ha framkommit efter sådana kontakter. Jag är angelägen, herr talman, att bestämt framhålla, att det i varje fall inte har varit min uppfattning. Tvärtom vill jag påpeka, att liksom fallet varit vid andra viktiga handelspolitiska överläggningar har även denna gång dessa frågor diskuterats inte vid ett tillfälle utan vid flera av EFTAS ministerråd. Det skedde så sent som när vi hade det senaste ministermötet i Genève omkring mitten av februari månad.

Jag har inte kunnat finna att vad som inom sammanslutningen Western European Union framfördes av den engelske biträdande utrikesministern, lordsigillbevararen Heath, på något sätt strider mot vad som diskuterades vid EFTA:s senaste ministerrådssammanträde. Man kan naturligtvis ha olika meningar huruvida tidpunkten varit den lämpligaste för att gå så långt som Heath gjort i detta sammanhang, innan de sex förklarar sig beredda att komma till förhandlingar med de sju, men det finns inte — det vill jag understryka — i texten till hans tal någonting som strider mot de tankar som han tidigare framfört och fått godkända vid det senaste ministerrådssammanträdet inom EFTA i Genève, även om formuleringarna kanske inte i alla avseenden är så lättolkade.

Å andra sidan har det från engelsk sida både här i Stockholm och i London avgivits bestämda försäkringar om att den engelska regeringen inte har någon som helst avsikt att överge EFTA, utan endast har velat förbereda en kontakt som man hoppas så småningom kan leda till regelrätta förhandlingar mellan de sex och de sju. England har hållit oss i förväg informerad om sina avsikter, och man är beredd att innan någon förhandling formellt kommer till stånd kontakta de övriga EFTA-länderna. Då får vi ju diskutera formerna för en sådan förhandling.

Det har således icke kommit till stånd någon förhandling, och att jag icke har, såsom herr Brandt efterlyser, talat om vad som är Englands bud, beror helt enkelt på att England inte har framlagt något bud. Man har från engelsk sida endast förklarat sig villig att på vissa villkor diskutera frågan om en tullharmonisering med de sex, eventuellt också för sin del godkänna om någon eller några av sexstatsgruppens medlemmar skulle vilja förhandla sig till samma preferensbehandling för varor från dessa länder som England nu åtnjuter hos samväldesländerna.

Någonting annat har inte förekommit. Det är inte fråga om ett bud, utan endast om en antydan att ställningstagandet från engelsk sida vid eventuellt kommande förhandlingar kommer att vara flexibelt på dessa punkter.

Herr BRANDT i Sätilla (cp):

Herr talman! Jag har stor anledning att tacka statsrådet för det tillägg till svaret som han gjorde i sitt senaste anförande.

Anledningen till att jag vid en hastig genomläsning av det skriftliga svaret fick den uppfattningen att ett fait accompli kunde aktualiseras var följande formulering: »Av vad jag här sagt följer att om en enskild medlemsstat skulle ingå en handelsöverenskommelse med

Svar på fråga ang. bestämmelserna om försäljning av kyrklig jord

något utomstående land som skulle försvåra ett genomförande av EFTA eller det fortsatta samarbetet inom organisationen, denna fråga skulle kunna tas upp i organisationens råd».

Enligt vad som framgår av konventionen skall en fråga börja behandlas i organisationens råd och icke underställas rådet för prövning först sedan vissa avtal slutits. Det var därför som jag uppfattade skrivningen i svaret på det sätt som jag gjorde.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen för att behöva ta kammarens tid ytterligare i anspråk. Men i anledning av herr Brandts senaste anförande vill jag erinra om att av svarets fortsättning framgår att »inom organisationen har också utvecklats sig en praxis att i handelspolitiska frågor av större räckvidd fortlöpande hålla medlemsstaterna väl informerade och bereda dessa tillfälle framföra sina synpunkter och önskemål». Det betyder att man i förväg talar om vilka avsikter man har.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. bestämmelserna om försäljning av kyrklig jord**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har frågat om jag kan meddela, när förslag från Kungl. Maj:ts sida kan förväntas till riksdagen med anledning av riksdagens skrivelse den 29 juni 1946 angående ändring i gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord.

I riksdagens skrivelse anhölls om en översyn av gällande bestämmelser under beaktande av vad som anförts i första lagutskottets utlåtande nr 50. Utskottet ansåg det nödvändigt, att regler-

na anpassades efter de socialt motiverade kraven på tillgång till jord för bostadsändamål samt att förfarandet i vissa hänseenden gjordes enklare och smidigare.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 december 1946 anbefalldes kammarkollegiet att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

Kammarkollegiet avgav år 1951 förslag till förenkling av försäljningsförfarandet ävensom till ändrade regler för prissättning på jorden.

Vid förslagens remissbehandling uttalades i vissa avseenden starkt delade meningar om förslaget, särskilt beträffande förordade jämkningar i syfte att tillgodose bostadssociala önskemål.

År 1952 tillkallades sakkunniga för att utreda organisationen av stiftsstyrelsernas kanslier och därmed sammanhängande frågor. Denna utredning avgav som ett led i sitt arbete år 1956 ett betänkande med förslag till förenkling av förfarandet vid försäljning av kyrklig jord. Utredningen framlade härefter åren 1957 och 1958 ytterligare två betänkanden.

Stiftskansliutredningens förslag utmynnade i propositionen nr 101 till föregående års riksdag angående stiftskansliernas organisation m. m. I denna proposition framhöll jag bland annat, att jag inte var helt övertygad om att det framlagda förslaget till förenklat förfarande vid försäljning av kyrklig jord medförde någon mera påtaglig vinst ur arbetssynpunkt samt att de spörsmål utredningen väckt inte kunde upptas till behandling utan att man samtidigt löste vissa andra frågor, som angick försäljningsförfarandet. Jag upplyste vidare om att frågan om ändrade grunder för försäljning av kyrklig jord var föremål för överväganden inom ecklesiastikdepartementet. Förslag i ämnet kunde alltså inte i detta sammanhang föreläggas riksdagen.

Vissa av de spörsmål som är förknippade med försäljning av kyrklig jord

Svar på interpellation ang. militära truppflyttningar vintertid

rör regler, som är av kyrkolags natur och som således inte kan ändras utan allmänt kyrkomötes medverkan. De framlagda förslagen överarbetas som nämnts inom ecklesiastikdepartementet, och avsikten är, att resultatet härav om möjligt skall föreläggas nästa kyrkomöte, vilket såvitt nu kan bedömas torde komma att inkallas år 1963. Proposition i ämnet torde alltså kunna förväntas tidigast till riksdagen sagda år.

Härpå anförde

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga, även om jag inte känner mig särskilt uppmuntrad av vad han sade. Det händer ibland, att ledamöterna i regeringen blir kritiserade för att en utredning går alltför snabbt och för att remisstiden är alltför kort. Detta är inte anledningen till min fråga denna gång. Det är nu femton år sedan två motionärer framställde detta yrkande i riksdagen och som riksdagen skrev till Kungl. Maj:t. De frågor som då behandlades var dels, såsom framgår av svaret, att reglerna borde anpassas efter bostadssociala önskemål och dels att förfarandet i vissa hänseenden skulle göras enklare och smidigare.

Det är närmast den sista frågan som intresserar mig, även om jag är fullt på det klara med att den första är lika viktig. Av de båda utredningar som har verkställts framgår det också att motionärerna och riksdagen hade fullt fog för sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Både kammarkollegiums utredning och stiftskansliutredningen har framhållit svårigheterna i detta fall. För egen del var jag tidigare inte på det klara med vilka svårigheter som föreligger organisatoriskt och administrativt för stiftsnämnderna i detta ärende, men det framgår av stiftskansliutredningen, att man även på detta håll har ganska stora bekymmer.

Vad jag och kanske även alla aktiva kommunalmän och presumtiva egna-hemsbyggare vet, är vilken tid det tar att handlägga ett ärende, som rör försäljning av kyrklig jord. Vi vet också att dessa ärenden har blivit mer och mer vanliga. Den kyrkliga jorden ligger oftast i tätorternas närhet och den tas ganska ofta i anspråk för bostadsändamål. Stiftskansliutredningen har påpekat att det 1956 fanns inte mindre än 600—700 ärenden rörande friköp av kyrkojord om året och att dessa tydligen upptog den övervägande delen av stiftsnämndernas arbete. Samtidigt framhåller utredningen att förenklingar är möjliga.

Efter svaret på min fråga inser jag självfallet, att någon proposition inte kan läggas fram förrän tidigast 1963, beroende på att kyrkomötet inte kan sammanträda och behandla ärendet förrän detta år. Jag vill sluta med att uttala en förhoppning, att statsrådet i varje fall till 1963 kommer fram till en vettig lösning på dessa spörsmål.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. militära truppflyttningar vintertid

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lindström frågat mig om jag anser att planlagda truppflyttningar skall verkställas även vid väderleksförhållanden, som med nuvarande utrustning innebär risk för personskador, samt — därest så är fallet — om jag har för avsikt att förse de deltagande trupperna med en utrustning som ger ett betryggande skydd mot förfrysning.

I en interpellation år 1958 ställde herr Lindström en liknande fråga. I mitt

Svar på interpellation ang. militära truppflyttningar vintertid

svar därpå uttalade jag bland annat att syftet med militära övningar, nämligen att utbilda krigsdugliga förband, i och för sig kräver att övningar äger rum under skilda årstider och väderleksförhållanden men att det å andra sidan är givet, att mellan utbildningskrav och fredsmässiga hänsyn alltid måste göras en avvägning, som ibland kan ställa det ansvariga befälet inför vanskliga avgöranden. Detta uttalande äger fortfarande sin giltighet.

De fall av köldskador som föranlett herr Lindströms nu framställda interpellation inträffade under en bataljonsövning vid Jämtlands fältjägarregemente i trakten av Östersund i början av december 1960. I övningen deltog cirka 600 man. Antalet köldskador uppgick till fem, vilka samtliga uppstod under eftermiddagen och kvällen den 8 december. Den lägsta uppmätta temperaturen i trakten under denna tid utgjorde enligt de uppgifter jag erhållit 26 minusgrader. Det är emellertid att märka att temperaturen varierar mycket mellan platser på även korta avstånd från varandra. Sälunda utgjorde temperaturen vid Jämtlands flygflottilj vid samma mätningstillfälle 19 minusgrader. Så snart det stod klart att temperaturen och förhållandena i övrigt var sådana att risk för kylskador förelåg vidtogs åtgärder i förebyggande syfte. Övningarna omlades, bussar och bilar anskaffades för transport av särskilt uttröttade förband, fredsmässig förläggning ordnades så att all personal fick vila i tält, de frostsådade omhändertogs snabbt och transporterades till sjukhus. I två av de inträffade fem förfrysningfallen observerade ej vederbörande förfrysningarna förrän i förläggningen efter övningens slut. Det bör även upplysas, att i övningen deltagande förband erhållit undervisning i hur man skyddar sig mot kyla.

Föreskrifter angående skyddsåtgärder vid övningar i stark kyla eller ogynnsamma väderleksförhållanden i övrigt

har utfärdats genom arméorder av år 1938. Inom arméstaben pågår arbete med nya anvisningar på ifrågavarande område.

Som ett led i strävandena att höja soldatens motståndskraft pågår sedan mitten av 1950-talet under medverkan av försvarets forskningsanstalt en försöksverksamhet i syfte att skapa en fältutrustning som ger bästa möjliga individuella skydd mot bland annat klimatets påfrestningar. Ifrågavarande undersökningar har redan lett till att befintlig beklädnadsmateriel i vissa fall kunnat förbättras. Vidare pågår anskaffning av ny speciellt köldskyddande materiel. Jag vill emellertid understryka — härvid stöder jag mig på ett uttalande av försvarets forskningsanstalt — att, även om vetenskaplig bearbetning kan bidra till att åstadkomma ökade möjligheter till soldatens skydd, är de köldskyddande egenskaperna hos nuvarande svenska fältutrustning i stort sett goda när utrustningen användes på ett riktigt sätt.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Lindströms interpellation.

Härpå anförde:

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Först vill jag rätta till ett missförstånd. Det var ingalunda vad som inträffade den 8 december som var den direkta orsaken till att jag framställde min interpellation. Det som hände då kan enligt min mening betraktas som ett olycksfall i arbete. Det var i stället uppgifterna i pressen i januari om de omfattande vinterövningar som då förestod i det inre av övre Norrland som föranledde interpellationen.

Det är kanske litet förmätet av mig, men jag ville liksom sätta upp en liten röd lykta framför de mest hurtfriska fältherreämnena: de borde ta sig till vara litet grand och försöka motstå sin

Svar på interpellation ang. militära truppflyttningar vintertid

bøjelse att använda beväringarnas näs-sor för att praktiskt utröna deras mot-ståndskraft mot låga temperaturer. I år fick vi, som vi alla känner till, den mildaste februari vi haft under detta sekel, och ingenting hände. Tack och lov för det.

Man har anledning att vara glad för att det snart, såsom framgår av försvarsministerns svar, skall lämnas nya föreskrifter för att klara svårigheterna på detta område. — Inom parentes sagt är jag inte av den uppfattningen att man bör klema med dessa ynglingar, ty i vår bilburna tid är de säkert i behov av all den fysiska träning de kan få. Men det skall vara måtta i allt. — De nuvarande föreskrifterna är från 1938, alltså 23 år gamla. Det blir nästan samma tidsintervall som mellan psalmböckerna. Det kan ju ha kommit nyheter på området som gör det angeläget att se över föreskrifterna. Det är glädjande att försöksverksamheten för att förbättra utrustningen påskyndas.

En detalj i den militära persedelutrustningen har åtminstone en infödd norrlänning som jag aldrig kunnat förstå fördelen med, nämligen dessa skor som praktiskt taget saknar skaft. Där har väl ändå ändamålsenligheten offrats på fåfångans altare. Det har sagts mig att detta mode skulle komma från brantåkarländerna. Där kanske man klarar sig med sådana skor. De ser ju nästa ut. Armén har lappat på med damasker, som enligt min uppfattning är en avskryvård uppfinning. Det ser kanske pikant ut med damasker på högvakten på Norrbro, men det finns inga möjligheter att utestänga snön med dem. Snön smälter innanför dem. Då blir våra soldater fuktiga och kölden får större möjligheter att skada dem. De som komponerar persedlarna tycker kanske att det skulle se litet lantligt ut om de militära skorna återigen försågs med skaft, men jag tror att det skulle vara en vettig åtgärd som kunde förhindra många skador.

Jag talade i de yttersta av dessa dagar med en person som besökt de arktiska delarna av jordklotet. Där finner man aldrig några andra fotbeklädnader än sådana som går ett långt stycke upp på benen och på det sättet hindrar snön från att komma in. Jag menar nu inte att försvarsministern skall uppta detta så att han utrustar soldaterna med lapp-tussar, men jag hoppas att han skall kunna medverka till att de får bättre fotbeklädnader än de har.

När jag än en gång tackar försvarsministern för detta svar, som är i stort sett positivt och tillfredsställande, vill jag uttala den förhoppningen att försvarsministern alltjämt kommer att följa detta problem med all den energi han är mäktig, så att vi får en bättre sakens ordning till stånd. Jag tror inte att våra soldater gör anspråk på att bli så förfärligt mildt behandlade, men om de skall få en levande försvarsvilja bör de inte ha känslan av att utsättas för onödiga risker.

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Att jag tog övningarna i december i Östersund som exempel berodde på att herr Lindström i interpellationen talat om att de utgör exempel på omdömeslösa truppflyttningar. Jag har en känsla av att herr Lindström nu inte använder samma uttryck. Man kan nämligen inte påstå att vad som skedde i början på december i fjol var omdömeslösa truppflyttningar. Det var ett rättare uttryck herr Lindström använde nu, nämligen olycksfall i arbetet. Kölden kom under övningarna, som började i ganska hyggligt väder. Så fort man upptäckte att kölden tilltog i de trakter där man var, försökte man att med så mycket bilar och bussar man fick tag i forsla truppen tillbaka till lämpligare terräng med bättre klimat. Det var i samband därmed som några av pojkarna fick — som väl var lättare — köldskador.

Svar på interpellation ang. militära truppflyttningar vintertid

Att de bestämmelser som finns sedan 1938 inte ändrats beror nog närmast på att man inte vet om det finns anledning att ändra dem. Bestämmelserna är nämligen så klara beträffande de åtgärder man skall vidta för att förhindra köldskador, att det är mycket svårt att se i vilken riktning man skall ändra dem.

Beträffande beklädnaden är det möjligt att stövlar eller halvstövlar, som herr Lindström pläderar för, är bättre än den nuvarande beklädnaden; jag är inte alldeles säker på det. Mina medarbetare här säger att de mycket omfattande prov, som nu i flera år pågått för att man skall få fram den allra lämpligaste fotbeklädnaden, snart är färdiga. Det finns många olika typer, och man tror sig nu ha funnit den rätta. Vi får se hur den ser ut och om den kan hjälpa oss att klara pojarna bättre mot köldskador.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte läst min interpellation i dag, men när jag framställde frågorna var det mot bakgrunden av övningarna i övre Norrland. När nu försvarsministern tar upp vad som skedde på I 5 i december, kan det kanske ha sitt intresse att se vad Östersundstidningarna skrev. De har inte blivit motsagda eller ens anmälda till Pressens opinionsnämnd, och därför utgår jag från att vad som skrivits är riktigt.

När det blev kallt körde man ut traktorer på vägarna med långa rep efter, och soldaterna skulle tolka efter traktorerna i 26 graders kyla. Jag tror inte det är hårt att säga att det var omdömeslöst. De borde ha fått krypa in i sina tält i stället. Även om där kanske inte fanns någon ved som ens en ölänning kunnat få eld på, skulle det ändå vara bättre att krypa in i ett tält än att stå på skidor efter en traktor.

Tillåt mig sedan nämna den advokaten, som från regementets sida användes som förklaring till att en del soldater förfrös både händer och fötter. Det

sades att det berodde på att de inte tvättat sig om fötterna. Det är inte så lätt att göra det ute i fält, och är man smutsig om fötterna inte förfrysar man väl händerna för det!

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag tror nog att den press, som herr Lindström åberopar, har varit mycket fantasifull i sina skildringar, eftersom de undersökningar vi har gjort beträffande denna övning inte alls pekar på att det rått sådana förhållanden som motiverar de omdömen herr Lindström här anför.

Denna övning pågick i tre dagar, och den började i fint väder. Det var 10 grader kallt i Östersund när man drog ut med 600 man. På kvällen första dagen var det -16° . Morgonen därpå, när övningarna började, var det -20° . Då blev befälet mycket försiktigt och begrep att man här måste se upp. Väderleksrapporten blev gynnsammare fram på dagen, men övningen kom in i ett område där det blev kallt. Jag har kartor som visar hur stark kylan var på olika platser i Jämtland under de aktuella dagarna. I Östersund hade man t. ex. 19 grader samtidigt som man hade 26 grader på en annan plats.

Man vågade inte slå bivack i köldområdet, eftersom man inte hade vidtagit förberedelser härför. I stället drogs hela truppen tillbaka till föregående kvälls bivackställe, där man hade en vanlig fredsförläggning och där det fanns ved. Tack vare denna förflyttning lyckades man förhindra ytterligare kylskador.

Vad sedan tolkningen efter traktor angår, så förekom den alla tre övningsdagarna — övningarna gick bl. a. ut på detta. Men man avbröt denna tolkning för de delar av förbandet som befann sig i det kallaste området, och pojarna forslades med bussar till bivacken. Befälet gjorde sålunda allt vad som kunde göras för att förhindra uppkomsten av

Svar på interpellation ang. Järvafältets framtida utnyttjande

kylskador. Som väl var fick heller ingen några svårare sådana skador.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. Järvafältets framtida utnyttjande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Sköldin frågat mig, om jag vill taga initiativ till att överläggningar med representanter för berörda kommuner angående Järvafältets framtida utnyttjande kommer till stånd.

Med anledning härav vill jag meddela, att jag har för avsikt att inom kort framlägga förslag till riksdagen angående bland annat förflyttning av Svea artilleriregemente från Järvafältet i Sundbyberg till Östgöta luftvärnsregementes kasernetablissemant i Linköping. Vid bifall härtill torde vissa delar av Järvafältet kunna friställas för bostadsbebyggelse och andra civila ändamål. Förslag kommer också att framläggas om begränsning av den framtida flygverksamheten på Barkarbyfältet till i huvudsak flygning med propellerflygplan. Ett genomförande av detta förslag torde medföra att kända bullerstörningar, som lägger hinder i vägen för ett önskvärt utbyggande av omkringliggande samhällen, icke skall behöva uppkomma. Jag har för avsikt att kalla företrädare för berörda kommuner till ett sammanträde för förberedande kontakter beträffande Järvafältets utnyttjande. Vidare avser jag att uppdraga åt försvarets fastighetsnämnd att — i samråd med berörda militära myndigheter — verkställa undersökningar angående Järvafältets framtida utnyttjande och därvid överlägga med vederbörande kommuner.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Sköldins interpellation.

Härpå anförde

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för det svar jag här erhållit på min interpellation.

Jag är särskilt glad för den positiva inställning till interpellationen som statsrådet lagt i dagen i sitt svar. Det är också min förhoppning att det förslag som försvarsministern säger sig ämna förelägga riksdagen rörande förflyttningen av Svea artilleriregemente kommer att vinna riksdagens bifall. Det betyder i så fall mycket för Sundbybergs stads möjligheter att erhålla mark för bebyggelse.

Vad sedan flygverksamheten på Barkarby angår förhåller det sig så att störningarna från dessa flygningar gjort det omöjligt att bebygga områden i Järvafältets omedelbara närhet. Om flygverksamheten lägges om — som försvarsministern säger att han tänker föreslå — kommer detta att innebära en mycket stor lättnad för de människor i Järfälla och Sollentuna, som nu har stora obehag av flygningarna. En sådan omläggning av flygverksamheten kommer också att ge dem möjligheter att utnyttja mark, som redan är i deras ägo.

Jag är också mycket glad över att försvarsministern i interpellationssvaret säger att han kommer att kalla företrädare för berörda kommuner omkring Järvafältet till ett sammanträde. Jag tillåter mig tolka försvarsministerns uttalande på den punkten så, att vi som är verksamma inom dessa berörda kommuner inom en snar framtid får en redogörelse för hur Järvafältet kommer att utnyttjas och hur mycket av marken där som eventuellt kommer att ställas till förfogande för bebyggelse.

Interpellation ang. skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogliga arbetarskyddet

I min interpellation har jag redogjort för den mycket stora bostadsbrist som råder i Stockholm med omgivning. Jag bedömer läget så att det helt enkelt är nödvändigt att klarhet skapas rörande Järvafältets bebyggelse, så att man kan gripa sig an med byggnationen där. Och även om man har mark att bygga på, skall man först ha stadsplanen godkänd, och bara det tar två å tre år. Detta känner försvarsministern väl till, eftersom han själv tidigare har handlagt sådana ärenden i kommunikationsdepartementet. Och innan man sedan får ritningarna klara och byggnationen kan komma i gång, förflyter ytterligare en mycket lång tid. Därför betraktar jag det som mycket angeläget att vi så snart som möjligt får de utlovade kontakterna med försvarsministern. Det är också mycket angeläget att försvarets fastighetsnämnd griper sig verket an på sätt som försvarsministern anger i svaret samt att detta verkligen sker med den snabbhet situationen påfordrar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 53, angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62;

till jordbruksutskottet propositionen nr 54, angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m., samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån, och

nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2, 9 och 31—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 2, 4, 7, 8, 17 och 22, första lagutskottets utlåtanden nr 10—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—9, 11 och 12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, jordbruksutskottets utlåtande nr 8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 4—6.

§ 8

Föredrogos den av fröken *Andersson* i Strängnäs vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Interpellation ang. skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogliga arbetarskyddet

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LASSINANTTI** (s), som anförde:

Herr talman! Under innevarande vinter har frågan om skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogliga arbetarskyddet varit föremål för en livlig allmän debatt. Skogsarbetarnas villkor på dessa områden i övre Norrland har tilldragit sig en mer ovanlig uppmärksamhet. De rådande förhållandena har starkt kritiserats av skogsarbetarnas fackliga organisationer i Norrbottnen.

Man har särskilt påtalat skogshärbärgenas på många håll mycket låga standard, vilket medför allvarliga hälsovårdsrisker för de där förlagda arbetarna. De mest elementära hygieniska anordningar, såsom t. ex. torkrum, saknas

Interpellation ang. åtgärder mot reklam i TV-sändningar

på många håll. Jämförelser med andra yrkesgruppers förhållanden har klargjort för skogsarbetarna, att deras situation på många områden är sämre än andra kategoriers.

Inte bara i pressen utan även i televisionen har förekommit reportage, som understrukt de faktiska förhållanden, som skogsarbetarna och deras fackliga organisationer påtalat som oförenliga med modern arbetsmarknadspolitik och ett tidsenligt arbetarskydd.

På väsentliga punkter torde man finna en förklaring till de påtalade bristfälligheterna i det faktum, att skogsarbetarna är undantagna arbetarskyddslagens tillämplighetsområde och att i stället för dem gäller den s. k. »skogsförläggningsslagen». En sådan särslagstiftning var motiverad vid tiden för dess tillkomst, men i dag är det ytterst svårt att förstå, varför en av vårt lands ekonomiskt sett betydelsefullaste yrkesgrupper fortfarande måste finna sig i en undantagsställning, som för vederbörande måste kännas förödmjukande.

Inte bara förläggningsfrågan utan hela fältet av det skogliga arbetarskyddet borde snarast reformeras upp på ett plan, som står i överensstämmelse med dagens sociala syn på dessa problem.

Dessa reformer är motiverade också från nationalekonomiska utgångspunkter. Den brist på skogsarbetare, som redovisats på olika håll, har säkerligen ett visst samband med de rådande förhållandena i skogsarbetarnas förläggningar och inom det skogliga arbetarskyddet.

Med stöd av det ovan anförda hemställer jag att med kammarens tillstånd till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat den kritik, som riktats mot skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogliga arbetarskyddet?

2. Om statsrådet finner denna kritik berättigad, vill statsrådet medverka till

sådana ändringar i gällande författningar, att skogsarbetarna i angivna hänseenden får en förbättrad ställning?

3. Är en förstärkning av skogsyrkesinspektionens befogenheter och personella resurser aktuell?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. åtgärder mot reklam i TV-sändningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som anförde:

Herr talman! I enlighet med de riktlinjer som på grundval av televisionsutredningens förslag och Kungl. Maj:ts proposition i ämnet antogs av 1956 års riksdag skall finansieringen av televisionen följa samma grundprincip som gäller för rundradion. »Kommersiella programinslag anses sålunda icke böra förekomma utan verksamheten förutsättes skola finansieras enbart med licensavgifter, även om staten beräknas få förskottsvis tillskjuta vissa bidragsmedel under själva uppbyggnadsperioden.»

Detta uttalande har ansetts böra tolkas så, att reklam över huvud taget bör undvikas i TV. Alltså även icke betald reklam.

Ibland uppstår situationer där frågan om denna bestämmelse har överträtts eller inte kan vara svår att avgöra. Det rör sig då om sådana fall där reklaminslag förekommit, utan att Sveriges Radio-TV vare sig medverkat härtill eller kunnat förutse sådana inslag i sändningen.

På kvällen måndagen den 6 mars förekom emellertid ett reklaminslag som TV-ledningen rimligen måste ha känt till. Då visades nämligen en film producerad av ett stort svenskt distributionsföretag. I samband med påannonseringen av programmet visades tydligt, att det kommande programmet var producerat av detta företag.

Denna uppläggning är i sin princip nästan identisk med det i bl. a. USA förekommande systemet med s. k. »sponsored programs». Ett företag får enligt denna princip hyra tid av vederbörande TV-bolag och på denna tid dels sända sitt eget program dels lägga in reklamavsnitt för företaget eller särskild vara.

Även om vid detta fall ingenting annat förekom än att det visades vilket företag som hade låtit utföra filmen kvarstår att det är ett klart avsteg från principen om att inte tillåta reklam i TV.

Med hänvisning härtill anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Överväger herr statsrådet några åtgärder för upprätthållande av den av riksdagen uttalade principen att reklam ej bör få förekomma i TV-sändningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade

motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., nämligen nr 667, av herr *Nelander m. fl.*, och nr 668, av herr *Larsson i Norderön m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Riksdagens Andra Kammare

På grund av utrikesresa hemställes härmed om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 7—11 mars 1961.
Kårby den 4 mars 1961

Einar Gustafsson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.47.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 8 mars

Kl. 10.00

§ 1

I enlighet med därom den 1 innevarande mars fattat beslut skulle kammaren nu företaga val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, som enligt § 103 regeringsformen och § 69 riksdagsordningen äger döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter för ledamöterna i denna

nämnd; och anställdes först val av ledamöter i nämnden.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i tal-

manskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågasvarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för valet av ledamöter avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Johansson, fru
 Andersson i Ronneby
 Malmborg
 Staxäng
 Eriksson i Stockholm, fru
 Svensson i Stenkyrka
 Löfqvist, fru
 Jacobsson i Sala
 Antby
 Cassel
 Johanson i Västervik
 Eliasson i Sundborn
 Landgren
 Lundberg
 Hamrin i Jönköping
 Fröding
 Levin
 Torbrink, fru
 Svensson i Vä
 Adamsson
 Gustafsson i Borås
 Kristensson, fru
 Martinsson
 Larsson i Hedenäset.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till ledamöter.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för ledamöterna i den i § 1 omnämnda nämnden.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Persson i Appuna
 Sandell, fröken
 Hammar
 Wetterström, fröken

Persson i Tandö
 Nilsson i Tvärålund.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till suppleanter.

§ 3

I enlighet med kammarens därom den 1 innevarande mars fattade beslut skulle nu anställas val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och företogs först valet av valmännen.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Landgren
 Johansson, fru
 von Friesen
 Dickson
 Eriksson i Stockholm, fru
 Svensson i Stenkyrka
 Ekström i Björkvik
 Östrand
 Gustafsson i Borås
 Heckscher
 Jacobsson i Sala
 Larsson i Norderön
 Löfqvist, fru
 Alemyr
 Elmén, fröken
 Stiernstedt
 Zetterberg
 Bergeggen, fröken
 Johansson i Dockered
 Lundberg
 Hammar
 Wetterström, fröken
 Andersson i Storfors
 Wahrendorff.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de

Meddelande ang. insamlingen »Sverige hjälper»

personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 4

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omnämnda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Haglund
Bengtsson i Landskrona
Berglund
Fröding
Martinsson
Svensson i Vä.

Herr talmannen uppläste nu denna lista för kammaren, som godkände densamma; och förklarades de å listan upptagna personerna utsedda till valmanssuppleanter.

§ 5

I enlighet med kammarens därom den 1 innevarande mars fattade beslut företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa ombud.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan var av följande utseende:

<i>Ombud</i>	<i>Suppleanter</i>
G. I. Andersson i Linköping, ledamot av andra kammaren	L. Mattson, fröken, ledamot av första kammaren
S. H. Gustafson i Göteborg, ledamot av andra kammaren	P.-O. Hansson, ledamot av första kammaren
G. Hedlund, ledamot av andra kammaren	T. Andersson, ledamot av första kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de å listan uppförda ledamöterna utsedda till ombud respektive suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

§ 6

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1—5 omnämnda valen.

§ 7

Meddelande ang. insamlingen »Sverige hjälper»

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill fästa uppmärksamheten på

att kammarens ärade ledamöter i dag tillställts en av herrar vice talmän och mig undertecknad skrivelse angående deltagande i insamlingen »Sverige hjälper». Vi har inte ansett oss behöva närmare motivera det förslag som därigenom framlägges. De stora hjälpbehoven är väl kända för oss alla, likaså skälen för att även vårt land bör göra en betydande insats till lindrande av den nöd som för närvarande råder mångenstädes i världen.

Det är självfallet från flera synpunkter utomordentligt önskvärt, att riksdagens ledamöter kraftigt medverkar i den pågående hjälpaktionen. Vår förhoppning är därför, att den nu igångsatta insamlingen skall omfattas med stort och allmänt intresse.

Ifrågavarande skrivelse var av följande lydelse:

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet*Till Andra kammarens ledamöter*

Just nu pågår en omfattande insamling under parollen »Sverige hjälper». Från regeringens sida har ställts i utsikt att av statsmedel skall tillskjutas lika stort belopp som det insamlade. Denna fråga kommer inom kort att föreläggas riksdagen. Det väsentliga är dock att ett så stort antal medborgare som möjligt medverkar genom bidrag.

Inom departementen och andra delar av statsförvaltningen har igångsatts en aktion till förmån för »Sverige hjälper». Tjänstemännen förbinder sig därvid frivilligt att under en tid av tolv månader avstå en procent av sin lön, och bidragen tillföres insamlingen genom löneavdrag, verkställda av de löneutbetalande myndigheterna.

Vi har funnit det angeläget att kammarens ledamöter beredes tillfälle att i likartade former medverka till ett gott resultat av ifrågavarande insamling. Detta kan lämpligen ske genom månatliga avdrag med en procent å riksdagsmannaarvodet, som för år 1961 utgör 2 247 kronor per månad. Beloppet synes böra avrundas till 23 kronor och avdragen verkställas under tolv månader med början instundande april.

De som önskar deltaga i denna insamling torde benäget underteckna nedanstående formulär och om möjligt före den 24 mars avlämna detsamma till någon av kammarens vaktmästare för vidarebefordran till riksdagens ekonomibyrå.

Stockholm den 8 mars 1961

*Fridolf Thapper Oscar Malmborg
Torgil Gabriel von Seth*

§ 8

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt tidigare lämnad preliminär uppgift om sammanträdestider skulle plena eventuellt anordnas lördagen den 25 mars. Efter samråd med första kammarens talman får jag nu meddela, att sammanträden icke kommer att hållas

nämnda dag och att kamrarnas sista plena före påsk alltså äger rum fredagen den 24 mars. Sistnämnda dag, den 24 mars, kommer icke att anordnas kvällsplenum.

§ 9

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Kristensson frågat, om jag anser att remissinstitutet tillämpats på tillfredsställande sätt. Som exempel på alltför snävt tilltagen remisstid anger interpellanten läkarprognosutredningens, läkarutbildningsberedningens och prisövervakningskommitténs betänkanden.

Den 26 april 1960 besvarade jag i första kammaren en likartad interpellation av herr Hagberg i Malmö, varvid behandlingen av universitetsutredningens sjätte betänkande av interpellanten hade anförts som exempel på alltför kort remisstid. Jag underströk därvid det värde som bör tillmätas remissförfarandet i syfte att underkasta samhällsspörsmålen en allsidig och grundlig prövning innan de blir föremål för statsmakternas vidare åtgärder. Jag framhöll vidare bl. a., att en meningsfull remissbehandling givetvis kräver att remissinstanserna får skälig tid för sina överväganden och ställningstaganden samt för att utforma dessa i sina remissyttranden. Hur lång remisstiden skall vara i det särskilda fallet är emellertid beroende av en rad olika faktorer, såsom problemets karaktär och omfattning och den tidsplan som kan finnas för den aktuella frågans behandling. Bakom avvägningen av remisstiden ligger alltid en bedömning av frågans sakliga angelägenhetsgrad, d. v. s. om frågan kräver ett snabbt av-

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

görande. Vidare måste hänsyn vid fastställandet av remisstiden i möjligaste mån tas till om den berörda frågan är tvistig eller avser rent tekniskt invecklade spörsmål. De allmänna synpunkter på remissförfarandet, som jag därvid gav uttryck för, äger alltså giltighet.

Jag övergår här efter till att behandla de exempel som interpellanten anför. Läkarpåbudsutredningens betänkande om läkarbehov och läkartillgång överlämnades till inrikesministern den 30 december 1960. Betänkandet remitterades den 3 januari i år. För att kunna skicka ut betänkandet på remiss så tidigt som möjligt var det av tekniska skäl nödvändigt att den första upplagan, som omfattade 600 exemplar, stencilerades. Det torde väl vara detta förhållande som interpellanten har i tankarna när hon säger, att det är otillfredsställande att vissa »underremissinstanser» inte haft tillgång till betänkandet. Allteftersom den tryckta upplagan blev färdig har emellertid ytterligare exemplar utsänts till remissinstanserna i den mån detta varit erforderligt.

Vad sedan gäller läkarutbildningsberedningens betänkande om program för ökad läkarutbildning avlämnades detta till ecklesiastikministern den 19 januari 1961. Redan samma dag betänkandet avlämnades remitterades det till ett 60-tal myndigheter. Förberedelser hade vidtagits för att betänkandet så snabbt som möjligt skulle nå remissinstanserna. Sålunda hade överenskomst träffats med universitetskanslersämbetet om att ett antal betänkanden skulle sändas direkt från ecklesiastikdepartementet till de medicinska fakulteterna och karolinska institutet, varvid också förfrågningar gjorts hos dessa instanser beträffande önskat antal exemplar av betänkandet. Samma dag som betänkandet avlämnades sändes dessa betänkanden som expresspaket till de olika remissinstanserna.

Remisstiderna för dessa båda betänkanden har samordnats mellan inrikesdepartementet och ecklesiastikdepartementet, eftersom bedömningen av det framtida läkarbehovet givetvis blir avgörande för den framtida utbildningsvolymen av läkare.

Bakom fixerandet av remisstiderna för dessa båda betänkanden till den 1 mars 1961 ligger avsikten att kunna lägga fram förslag till ökad läkarutbildning för riksdagen redan denna vår. Läkarbristen är i dag utomordentligt besvärande. På grund av den långa utbildningstiden för läkare tar det lång tid att väsentligt öka tillgången på läkare. Det har därför ansetts vara synnerligen angeläget, att frågan om en ökad läkarutbildning så snart som möjligt förelägges riksdagen. De olägenheter som uppstår för remissmyndigheterna till följd av en forcerad behandling av utredningsförslagen har sålunda fått vägas mot olägenheterna för det allmänna genom ett uppskov med ställningstagandet till förslagen.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det var av samma skäl som remisstiden sattes relativt kort beträffande universitetsutredningens sjätte betänkande. Ingen torde i dag bestrida, att ett uppskov med ett ställningstagande till de allmänna riktlinjerna för universitetens och högskolornas utbyggnad skulle fått allvarliga konsekvenser. Riksdagens beslut våren 1960 utgör grundvalen för den snabba utbyggnad av högskoleväsendet som i hög grad sätter sin prägel på den åttonde huvudtiteln, som riksdagen i vår har att ta ställning till.

Vad slutligen gäller prisövervakningskommittén uttalades i direktiven till denna, att kommitténs arbete borde bedrivas med sådan skyndsamhet, att förslagen kunde föreläggas 1961 års riksdag. Denna kommitté framlade sitt betänkande den 13 januari 1961.

För att kunna behandlas av årets riksdag måste proposition i ämnet lig-

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

ga på riksdagens bord senast den 20 mars, varför det var nödvändigt att begränsa remisstiden. Det bör emellertid observeras, att många av remissinstanserna genom föregående överläggningar och sammanträden med kommittén kände till utredningens planer m. m. De tre viktigaste av de statliga remissorganen — näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och statens pris- och kartellnämnd — torde sålunda genom de löpande kontakter, som kommittén i sitt arbete haft med dessa instanser, ha varit väl underkunniga om kommittéresultatet. Många av de organisationer, som bereddes tillfälle att yttra sig över betänkandet, har på liknande sätt närvarit vid sammanträden av informativ karaktär som kommittén anordnat. För ett 20-tal av remissorganen gäller dessutom, att de endast torde ha haft intresse av att yttra sig om det till 25 sidor begränsade avsnittet rörande konsumentupplysning.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra ett tack för det utförliga svaret på min interpellation. Tyvärr måste jag dock konstatera, att statsministerns anförande inte ger ett otvetydigt besked på min fråga, såsom den var ställd. Min fråga gällde huruvida statsministern ansåg, att remissinstitutet i de av mig exemplifierade fallen tillämpats på ett tillfredsställande sätt. Jag har fått en förklaring över anledningen till den brådska som förelegat, men detta är såvitt jag har kunnat finna inget svar på den av mig ställda frågan.

Statsministern erinrar i sitt svar om debatten våren 1960 i första kammaren, där såväl hans excellens som interpellanten herr Hagberg var eniga om det värde, som bör tillmätas remissförfa-

randet. Jag delar självfallet helt dessa synpunkter. Statsministern anförde emellertid, att bakom bedömningen av remisstidens längd alltid måste finnas ett hänsynstagande till frågans sakliga angelägenhetsgrad, d. v. s. om frågan kräver ett snabbt avgörande. Vidare måste hänsyn tas till om frågan är tvistig.

Vad först beträffar om frågan kräver ett snabbt avgörande, är det otvivelaktigt så, att man måste ta hänsyn till att vissa ärenden är av speciellt brådskannde natur. Jag kan dock, herr talman, inte finna att något av de av mig nämnda ärendena skulle vara av sådan art, att det motiverar denna utomordentliga brådska.

Statsministern anför att läkarbristen i dag är utomordentligt besvärande. Men, herr statsminister, det har den såvitt jag vet varit under många år. Läget i dag torde inte vara värre än det varit under de senaste åren. På grund av tidigare riksdagsbeslut om en ökad intagning till de medicinska fakulteterna kan vi snart vänta större årskullar av läkare. Jag vill också erinra om överenskommelsen om utbytet på den nordiska arbetsmarknaden. Detta kommer, enligt vad jag kan förstå, att leda till att vi här i Sverige får ett avsevärt tillskott av läkare från de nordiska länderna. Som ett argument för detta påstående kan jag nämna, att det ekonomiska utbytet av läkaryrket i varje fall för närvarande torde vara bättre här i Sverige än det är i de övriga nordiska länderna. Vidare vill jag, herr talman, erinra om det beslut som riksdagen nyligen fattat om att anta det vilande grundlagsförslaget om möjlighet till utnämning av utländska män och kvinnor med medicinsk utbildning till ordinarie befattningar.

En fråga, som såvitt jag kan bedöma är mera akut än behovet av läkare, är behovet av annan sjukvårdspersonal med viss kvalificerad utbildning. Ännu har, herr talman, ingen avdelning på

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

våra sjukhus behövt stängas på grund av läkarbrist — men väl på grund av brist på sjuksköterskor och annan personal. Frågan om läkarbehovet är således inte av sådan brådskande natur, att det fordrar en nästan panikartad behandling, i synnerhet som det enligt betänkandet gäller en prognos, vilken avser decennier framöver.

Jag vill med det anförda ha sagt, att delade meningar kan råda om hur stort läkarbehovet är. Denna fråga är tvistig och borde enligt herr statsministerns egen motivering ha föranlett en längre remisstid.

Läkarprognosutredningen skickades ut den 3 januari i år. Först sändes en del exemplar ut i stencil, och mot detta finns givetvis ingenting att anmärka. Den stencilerade upplagan var dock klart otillräcklig, och många remissinstanser fick endast ett exemplar vardera, och de s. k. underremissinstanserna fick över huvud taget inte tillgång till betänkandet förrän den tid förflutit, då de själva skulle ha lämnat in sitt yttrande till vederbörande remissorgan. Nytrycket förelåg nämligen inte färdigt förrän den 8 februari.

En sådan ordning måste anses vara synnerligen otillfredsställande. Detta är så mycket mer allvarligt som arbetet inom läkarprognosutredningen enligt vad ett par av de sakkunniga anfört bedrivits under sådan tidsnöd, att utredningen tvingats förbigå eller ofullständigt behandla många viktiga omständigheter.

Vad beträffar prisövervakningskommitténs betänkande anføres som skäl för att remisstiden begränsats till tre veckor, att det i direktiven för utredningen sades, att denna borde bedrivas med sådan skyndsamhet, att förslagen skulle kunna föreläggas 1961 års riksdag. Enbart detta skäl anser jag inte vara bärande, även om jag kanske därmed i någon mån gör mig skyldig till vanvördnad mot vederbörande departement.

I fråga om prisövervakningskommitténs betänkande anför statsministern vidare, att många av remissinstanserna genom föregående överläggningar och sammanträden med kommittén känt till kommitténs planer. Men detta har väl föga med remissförfarandet att göra! En sak är att man vid underhandskontakter ger upplysningar i vissa frågor. En annan sak är att man ger bestämt besked i form av ett remissyttrande.

För övrigt bör de organisationer, som inte haft sådan kontakt med kommittén, ha behov av en rimlig remisstid.

Jag kan heller inte underlåta att finna det förvånande att statsministern säger, att endast ett fåtal av remissinstanserna torde ha haft anledning att yttra sig över hela betänkandet; de flesta remissinstanser skulle enligt statsministern endast ha intresse av att yttra sig över ett kort avsnitt av betänkandet, som omfattade cirka 25 sidor. Är det en bedömning som bör göras på departementshåll? Är det inte en bedömning som vederbörande remissinstans bör göra?

För övrigt behöver inte det förhållandet, att sidantalet är begränsat, i och för sig betyda att det är lätt att yttra sig över förslaget. På 25 sidor kan rymmas mycket väsentliga och komplicerade frågor, som det kan ta lång tid att ta standpunkt till.

Jag har, herr talman, svårt att inse, att vad statsministern anför om alla de åtgärder, som av vederbörande departement vidtagits för att så snabbt som möjligt distribuera betänkandena — de hade t. o. m. skickats i expresspaket — kan vara ett särskilt lyckat argument ur hans excellens' egen synpunkt. Dessa uppgifter bekräftar ju den orimliga brådskan som varit för handen. Möjligen kan detta vara ett försvar mot en påstådd anmärkning, att departementen skulle förhåla distributionen av betänkandena. Mig veterligt har något sådant aldrig gjorts gällande. Däremot har det vid flera tillfällen framkommit kritik

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

mot att alltför lång tid får förflyta innan beslutade utredningar tillsätts och mot att det kan dröja alltför länge innan en tillsatt utredning börjar arbeta.

Till slut vill jag endast anföra, att sedan min interpellation avgavs har ytterligare ett viktigt betänkande skickats ut på remiss, nämligen förslaget till ny kommunindelning. Även detta betänkande hade tilldelats en remisstid, som uppenbarligen var alltför kort. Sedan frågan interpellationsvis tagits upp i riksdagen, förlängdes emellertid remisstiden.

Herr talman! Jag tror jag vågar påstå, att jag ej är ensam om att vara intresserad av ett klarläggande besked på den av mig ställda frågan. I det dagliga arbetet här i riksdagen fästes vanligen stort avseende vid berörda remissinstansers uttalanden. Det måste då ur vår egen synpunkt sett vara värdefullt att veta, att remissinstansernas ställningstaganden ej skett i tidsnöd utan efter moget övervägande. Ur remissinstansernas egen synpunkt måste det vara angeläget, att remissinstitutet så tillämpas, att remissinstanserna får ej endast en teoretisk utan även en reell möjlighet att bedöma innehållet i framlagda förslag.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag beklagar att interpellanten var så djupt missnöjd med både svarets innehåll och dess utformning. Jag trodde, att det skulle vara lämpligt att besvara interpellationen genom att redogöra för vad som hade hänt och att det vore värdefullare att få reda på detta än att få veta min värdering av det händelseförlopp som hade utspelats.

Jag finner nu, att interpellanten hade satt mera värde på att få ett ja eller ett nej som svar på frågan. Det förvånar mig mycket att interpellanten skulle fästa större vikt vid ett ja eller ett nej än att få en redogörelse för det — jag

medger det gärna — en smula tekniska förfaringssättet.

Att jag tog upp en sådan sak som att betänkningarna hade skickats ut per express skedde uteslutande för att visa, att vederbörande departement hade den uppfattningen, att man skulle undvika dröjsmål, så att myndigheter och organisationer skulle få längsta möjliga tid för sitt arbete.

Nu anföres det även som bevis för att svaret skulle vara otillfredsställande, att jag även på denna punkt har velat lämna en redovisning. Nästa gång jag får en interpellation från detta håll får jag väl komma ihåg, att ju kortare och innehållslösare svaret är desto bättre är det. Om man ville ha ett värdeomdöme om vad som har inträffat ligger det i svaret. När en departementschef har att ta ställning till en remiss av ett betänkande, måste han avväga en rad olika hänsyn. Vad remissinstanserna har att anföra måste han givetvis tillmäta stor vikt. Det är självklart att han måste göra det, ty annars skulle han inte skicka ut betänkningarna på remiss. Jag vill gärna upprepa vad jag sade i fjol i denna fråga och vad jag framhöll i interpellationssvaret, nämligen att remissinstitutet är ett mycket värdefullt och ett säreget inslag i det svenska förvaltnings- och lagstiftningsarbetet. Vi skall naturligtvis slå vakt om det.

Men det är en sak. En annan sak är, att riksdagen och även regeringen kan finna en fråga vara av brådskande natur. Då måste dessa två synpunkter vägas mot varandra och då får departementschefen och regeringen ta på sitt ansvar att avvägningen blir så vettigt gjord som möjligt.

Vi hade i fjol en debatt kring universitetsberedningen, och det fanns säkert många som då tyckte att mitt interpellationssvar var otillfredsställande, men, ärade kammarledamöter, hur skulle det ha sett ut, om vi av hänsyn till det i och för sig berättigade kravet att remissinstanserna skulle ha god tid på sig hade

Svar på interpellation ang. tillämpningen av remissinstitutet

avstått från att dra upp riktlinjerna för universitetsupprustningen? Ja, det hade medfört att ett helt år hade gått förlorat. Gör det någonting? Ja, det året hade betydtt, att det ständigt ökande antal studenter, som nu väller fram från våra gymnasier, inte hade blivit i stånd att på det sätt som nu kan ske inom ett par år ta itu med sina universitetsstudier — i varje fall hade åtskilliga av dem fått lov att ägna sig åt ting som de inte avsett att ägna sig åt. Jag tror att var och en kan förstå, att det var riktigt när vi i fjol forcerade behandlingen av universitetsberedningens betänkande. Det kan vi se nu.

Jag är fullkomligt lika säker på att riksdagen när den blickar tillbaka på vad som har hänt kommer att finna, att det hade varit lika orimligt att låta läkarutbildningssakkunnigas betänkande ligga ytterligare ett år. Man kan ha delade meningar om läkarbristen, säger interpellanten. Jag är övertygad om att det i Sveriges riksdag är mycket få — i varje fall av dem som sysslar med sjukvårdsangelägenheterna — som skulle vilja stå upp och säga, att det föreligger delade meningar om huruvida vi har en läkarbrist eller ej.

De omständigheter som fru Kristensson talar om, vilka kan minska läkarbristen, var säkert kända för de prognossakkunniga, när de genom sina prognoser lade en grund för vårt fortsatta arbete. Jag är övertygad om att lika klokt som det var att i fjol forcera fram universitetsutredningens betänkande till beslut av riksdagen, lika oklokt vore det att låta ett år till gå, innan beslut fattas om läkarutbildningens utbyggnad.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag är ledsen om jag i mitt svar gått till överdrift, så att statsministern kunnat få den uppfattningen, att jag inte skulle ha uppskattat svaret. Så var givetvis inte meningen. Jag önskar inte heller att om jag i framtiden

får anledning att på nytt fråga statsministern i något ärende jag då skall få ett kortare och mera innehållslöst svar. Det tycker jag skulle vara mycket beklagligt.

Statsministern nämnde, att han tyckte att det hade varit väsentligare, om jag hade omnämnt vad som verkligen hänt i stället för att argumentera omkring frågorna. Jag har i min interpellation givit vissa upplysningar om de alltför korta remisstiderna och vissa data, och jag ansåg inte att jag borde tynga denna interpellationsdebatt med att upprepa detta.

Sedan måste jag nog vidhålla, herr statsminister, att ur min synpunkt sett hade det varit mycket värdefullt att få ett konkret svar på den fråga jag ställde. När man frågar, brukar man sätta värde på att få ett konkret svar.

Vi har tydligen något olika uppfattning om den brådska som föreligger beträffande dessa frågor. Statsministern sade, att få här i kammaren hyste en annan mening än man på departementshåll gör om läkarbristen. Ja, det är möjligt. Men jag vidhåller fortfarande, att när man skall ta ställning till väsentliga frågor är det angelägnare, att man har god tid på sig så att man fattar ett riktigt avgörande, än att man fattar ett avgörande som påverkas av tidsnöd och som kanske sedan visar sig mindre lyckat.

I detta sammanhang vill jag också säga, att jag tycker att remissinstitutet får allt större betydelse, inte minst mot bakgrunden av att vårt samhälle blir alltmer centraliserat och kanske inte minst mot bakgrunden av de förslag som föreligger om en ändrad kommunindelning med allt starkare koncentration till vissa instanser. Det betyder, såvitt jag kan förstå, att det vid den vidareremiss som sker från remissinstanserna till deras underinstanser måste bli allt angelägnare, att underremissinstanserna får tillbörlig tid att yttra sig över frågorna. Därför är jag trots

Statsrådsberedningen: Avlöningar

allt tacksam för vad statsministern anfört i sitt interpellations svar om det värde som får tillmätas remissförfarandet. Jag delar givetvis helt de synpunkterna.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill gärna kvittera den sista artigheten med att säga, att jag helt delar interpellantens uppfattning, att remissinstanserna och deras yttranden undan för undan blir av allt större vikt. Det råder ingen som helst tvekan om att i det komplicerade samhälle vi lever i får både riksdag och regering anledning att ännu mera uppmärksamt än tidigare lyssna till remissinstanserna.

Interpellanten efterlyser fortfarande en värdering från min sida och tyckte inte att det var något riktigt svar jag lämnade. Med hänsyn till att det här är fråga om en avvägning mellan kravet på snabb handling och kravet på tid för remissinstanserna att få tillfälle yttra sig anser jag, att departementscheferna i dessa frågor har löst avvägningsproblemet tillfredsställande.

Är vi nu nöjda med varandra?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Vid föredragning av den i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., avgivna motionen nr 667 hänvisades densamma, såvitt avsåge anslag ur kyrkofonden till direktorn vid Sköndalsinstitutet, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 668.

§ 11

Föredrogs den av herr *Lassinantti* vid kammarens nästföregående sammanträ-

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående skogsarbetarnas förläggningsförhållanden och det skogligena arbetarskyddet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Inge-marsgården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder mot reklam i TV-sändningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13**Utgifter under riksstatens andra huvudtitel**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Statsrådsberedningen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 1, s. 1 och 2 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1961) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statsrådsberedningen, som förordades av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels ock till Statsrådsberedningen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 440) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen* (II: 496), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget under punkt A 1 på andra huvudtiteln om ändring i personalförteckningen,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nordgren* och *Hamilton* väckt motion (II: 514), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning under förevarande punkt i statsverkspropositionen om inrättande av en ny tjänst som byråchef i Br 2.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 496 samt II: 514

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statsrådsberedningen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	255 000
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	136 000
4. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	155 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> ..	152 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	9 000
Summa kronor	713 000;

3 — Andra kammarens protokoll 1961. Nr 9

Statsrådsberedningen: Avlöningar

c) till Statsrådsberedningen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Ragnar Bergh* och *Svärd*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 440 och II: 496 samt II: 514

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att ändra personalförteckningen för statsrådsberedningen;

b) godkänna följande avlöningsstat för statsrådsberedningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	255 000
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	130 000
4. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	155 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i> ..	150 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	9 000
Summa kronor	705 000;

c) till Statsrådsberedningen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 705 000 kronor;

II. av herr *Staxäng*, utan angivet yrkande;

III. av fröken *Elmén*, likaledes utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Det har i svensk statsförvaltning utbildats en praxis, att speciella befattningar tillsattes med visst beaktande även av politiska synpunkter. Det gäller ofta nyckelposter av för regeringen särskilt betydelsefull karak-

Statsrådsberedningen: Avlöningar

fär. Med hänsyn till arbetsamhet, duglighet och ovannämnda förhållanden är innehavarna troligen väl värda en lön, som visserligen ibland är betydande men dock relativt osäker på sikt.

Någonting annat kan absolut inte heller göras gällande i det nu aktuella fallet, även om en del pressorgan utnyttjat tillfället för ett olämpligt och i delar rent infamt personangrepp.

Det är emellertid, herr talman, enligt mitt sätt att se en avsevärd skillnad mellan politiska uppgifter av allmän karaktär och partipolitiska sysslor. Det är visserligen naturligt, att det för innehavaren av en befattning som handsekreterare åt en statsminister, som upprätthåller ett partiledarskap, oavsett partifärg måste medföra hart när oöverstigliga svårigheter att skilja mellan vad som är statens och partiets angelägenheter. Å andra sidan är det så mycket större anledning att med största varsamhet handskas med skattemedel för en löneförhöjning av nu ifrågasatt slag. Att förhållandet redan i utgångsläget är enahanda är knappast något skäl till motsatsen.

Personligen hade jag kanske inte motionerat i denna fråga, om inte det här diskuterade anslaget tydligen uppmuntrat till en motion här i kammaren, i vilken det ivras för anslag av skattemedel även till oppositionens partipolitiska arbete. Det synes mig, herr talman, vara nödvändigt att utan alla personliga hänsyn försöka upprätthålla en klar gränsskillnad i det politiska livet mellan offentliga och enskilda förehavanden, även om jag gärna skall erkänna, att det nu diskuterade fallet ligger mycket nära gränsen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt av herrar Ragnar Bergh och Svärd.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det som synes mig påfallande i behandlingen av detta ärende

är den mycket torftiga motivering som dels Kungl. Maj:t förebragt i propositionen, dels också utskottet anfört i sitt utlåtande. Då jag är motionär i denna fråga och har yrkat avslag på Kungl. Maj:ts hemställan, skall jag med några argument utöver dem som herr Hamilton anfört försöka belysa frågan.

Statsutskottet avvisar motionärernas hänvisning till författningsutredningen. Det tycker jag inte är alldeles befogat. På de flesta andra områden av lönefältet måste man vara i hög grad återhållsam när det gäller uppflyttning av befattningshavare i högre lönegrad, inrättande av nya befattningar o. s. v. Jag skall här be att få ta ett exempel, som bör vara kammarens ledamöter mycket näraliggande. Det är ju så, att ett bestämt organ inom riksdagen handhar lönefrågorna, förhandlar med olika grupper av riksdagens egna tjänstemän, både egentliga riksdagstjänstemän och utskottstjänstemän. Det är ett faktum, att vid dessa förhandlingar, som för övrigt pågår för närvarande, har man från riksdagens sida måst visa en alldeles särskild återhållsamhet just med hänsyn till vad författningsutredningen kan komma att tänkas föreslå. Man är alltså rädd för att överdimensionera tjänstemannastaben i detta sammanhang, och de justeringar av utgående löner som kan tänkas komma i fråga blir därför kanske bara sådana, som är dikterade av uppenbara rättvisekrav.

Jag har också svårt att förstå vad man egentligen vill vinna med löneuppflyttningen av denne ende befattningshavare. Jag vill här säga, att jag fullt behjärtar den synpunkten, att statsministern bör ha ett ordentligt kansli till sitt förfogande, att han bör ha inte bara en utan kanske flera befattningshavare, men vad jag inte kan förstå är brådskan med att flytta upp en av befattningshavarna på det sätt som föreslagits i propositionen och som nu har tillstyrkts av statsutskottet.

Är det någonting man befarar i detta

Statsrådsberedningen: Avlöningar

sammanhang? Tror man att vederbörande skall etablera någon egen lönerörelse på denna personliga tjänst? Tror man att han kommer att överge denna befattning och gå över till det privata näringslivet, som lär betala så kolossalt bra till unga och framåtsträvande personer, såsom har nämnts i någon tidningsartikel? Jag tror inte man behöver befara någonting sådant, och just därför att jag inte tycker att det finns någon saklig anledning för riksdagen att godta Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt skall jag förena mig med herr Hamilton i yrkandet om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herrar Ragnar Bergh och Svärd.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Då jag vid detta utskottsutlåtande anmält en blank reservation vill jag i korthet anföra följande tvenne synpunkter och erinringar, som jag framförde vid frågans behandling i statsutskottet.

Den ena var, att då motiv för uppflyttning i högre lönegrad icke redovisats är det svårt att ta ställning till frågan. Den andra var, att då författningsutredningen övervägt inrättande av ett regeringskansli kunde man här givetvis anföra skäl för uppskov.

Följande bör dock hållas i sikte. Principen att statsministerns sekreterare skall avlönas över budgeten har riksdagen förut accepterat. Denna tjänst har även haft politisk karaktär, och det av författningsutredningen föreslagna regeringskansliet skall även inrymma en tjänst av politisk innebörd. Jag har velat anföra detta, eftersom man i en av motionerna inte tycks ha observerat saken.

Det återstår då frågan om uppflyttning i lönegrad. I anslutning till vad jag förut anfört vill jag framhålla, att Kungl. Maj:t skulle givetvis i denna fråga ha haft en starkare ställning, om

uppflyttningen i lönegrad hade kunnat ske i samband med inrättandet av ett regeringskansli. Då emellertid frågan nu är väckt och det finns skäl anta, att regeringschefens sekreterare bör beredas en relativt hög tjänste- och löneställning, har jag icke velat sträcka mig så långt som till ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tycker nog också, herr talman, att denna fråga har fått alltför stora proportioner i den allmänna debatten och att det där även har insmugit sig en del ovidkommande synpunkter.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag liksom herr von Friesen vill inte göra gällande, att detta är någon för hög lönegrad. Jag anser att statsministern likaväl som departementscheferna i övrigt vid sin sida skall ha en väl kvalificerad kraft, och det kräver en lönesättning därefter.

Däremot borde kanske utskottet i sin skrivning ha presterat en motivering, när man i motionerna just har framhållit, att denna löneuppflyttning inte har motiverats. Vi har förut här i riksdagen — innan man kom fram till förhandlingar med organisationerna om lönegradsplaceringar — haft många debatter om olika tjänster. Jag kommer framför allt ihåg en tjänst som man motionsvägen under flera år ville ha upp i byråchefegrad; det gällde chefen för förlikningsmannaxpeditionen på socialstyrelsen. Man motiverade förslaget med att denna person hade gjort stora insatser och sparat miljoner på arbetsmarknaden genom sitt arbete, men det avsågs med den motiveringen, att det var för liten personal på denna avdelning. Det var otänkbart med en så liten byrå, trots att vederbörande — antar jag — när förlikning pågår har att göra med en hel del folk för att samordna och samråda.

Numera hänvisas till förhandlingar med organisationerna när det gäller

Statsrådsberedningen: Avlöningar

andra tjänster. Jag skulle vilja fråga, efter vilka principer redovisningen sker när det gäller löneuppflyttningar.

I vissa fall hänvisas det till vad chefen för civildepartementet föreslagit vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor. Efter vad jag kan förstå har dessa förslag om uppflyttningar framkommit efter förhandlingar.

När det gäller departementen är det emellertid vanligt, att man dessutom utan närmare motivering föreslår att en viss tjänst skall flyttas upp eller förändras — det är alltså inte bara fallet med den nu aktuella tjänsten, även om diskussionen har kommit att röra just denna tjänst. Jag anser att riksdagen borde få reda på den närmare motiveringen för sådana uppflyttningar och förändringar. Om man går igenom huvudtitel efter huvudtitel finner man, att det göres flera sådana framställningar utan att det lämnas någon redogörelse för förändringar av organisationen eller av arbetets art, vilka skulle kunna motivera uppflyttningen. Vid lönegradsuppflyttningar inom t. ex. verken redovisas däremot alltid de väl underbyggda skäl som vederbörande verksledning anfört i sina petita.

Jag har, herr talman, endast velat påtala den rent principiella sidan av saken när det gäller uppflyttningar av vissa tjänster inom departementen, och jag har inte något yrkande.

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! De meningsskiljaktigheter som här förekommer mellan utskottsmajoritet och motionärer resp. reservanter gäller i själva verket en ganska liten fråga. Om den aktuella tjänsten inte hade avsett statsministerns sekreterare skulle ärendet säkerligen ha avgjorts utan diskussion.

Den nuvarande tjänsten för statsministerns sekreterare är placerad i ABr 25. Den föreslagna nya lönegraden är Br 2. Någon ändrad anställningsform är

det inte fråga om. Tjänsten skall liksom för närvarande vara ett förordnande tills vidare.

Utskottsmajoriteten har ansett sig kunna följa departementschefen. Motionärerna och reservanterna är av den åsikten, att ett bifall till departementschefens förslag skulle föregripa ett framtida ställningstagande till det förslag om ett särskilt regeringskansli som framlagts av författningsutredningen. Utskottsmajoriteten hävdar att någon sådan risk inte föreligger. Riksdagen är fullständigt obunden när den dag kommer då man får ta ställning till en eventuell omorganisation av statsministerns kansli.

Motionärerna synes i alltför hög grad ha fäst sig vid att vederbörande skulle få tjänstetiteln byråchef. Det är emellertid inte ovanligt, att högre befattningshavare i statsdepartementen har denna tjänstställning även i de fall då de inte förestår någon särskild byrå. När denna sekreterarejänst ansetts böra placeras i Br 2 har det därför varit naturligt att innehavaren skulle få benämningen byråchef i likhet med vad som eljest gäller för befattningshavare i denna lönegrad inom departementen och i statsrådsberedningen.

Jag tycker också, att när man i detta sammanhang efterlyser en ytterligare motivering för förslaget, bör man också beakta att kostnaderna för den svenska statsministerns kansli är ganska blygsamma. Jag tillåter mig nämna, att exempelvis i Norge står ett betydligt större kansli till statsministerns förfogande, även om hänsyn tages till att förhållandena där är något annorlunda än hos oss.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det har väl aldrig förkommit, att inrättandet av en byråchefs-

Statsrådsberedningen: Avlöningar

tjänst inom statsförvaltningen har väckt så livlig och intensiv diskussion som det förslag, vilket om några minuter skall bli föremål för ett beslut från kammarens sida. Det är givetvis glädjande, att man så mycket intresserar sig för arbetsformerna inom Kungl. Maj:ts kansli och att man så ivrigt slår vakt om sparsamhetssynpunkterna, men jag tycker nog att det i detta fall har ägnats alldeles för mycket tid, kraft och utrymme åt en fråga av skäligen begränsad beskaffenhet. När det emellertid finns ett så starkt intresse för saken kanske jag kan få berätta litet om mina numera rätt långvariga erfarenheter från statsrådsberedningen.

Statsrådsberedningen har ju undan för undan utvidgats. Jag kommer inte ihåg vilket år man inrättade en lagbyråchefstjänst i statsrådsberedningen, men det har i varje fall skett under min tid som statsminister. Tidigare fick de konsultativa statsråden ombesörja hela den lagtekniska granskningen och samordningen. Jag tror att riksdagen själv påtalade, att det fanns vissa andra samordningsuppgifter som man borde beakta. En av dem beaktade regeringen också. Det var när vi år 1959 inrättade en ny byråchefstjänst i statsrådsberedningen. Frågan gällde byråchefen för beredskapsärenden, alltså närmast statsrådet af Geijerstams byråchef. Det är självklart, att ingen av dessa två — den s. k. lagbyråchefen och beredskapsbyråchefen — har någon som helst byrå att ansvara för. Det är ett enmansjobb att vara samordnare eller rättare sagt biträda vid samordningen av lagstiftning resp. beredskapsärenden. Därtill inskränker sig personalen, fränsett den sekreterare som jag har till mitt förfogande, hans biträdande sekreterare och två skrivdamer, som arbetar med att skriva ut de ting som det kommer på statsrådsberedningen att utföra. Detta är ett litet kansli, och det gläder mig därför, att här har uttalats så bestämda önskemål om att man inte av en över-

driven sparsamhet skall underbemanna den del av Kungl. Maj:ts kansli som det här är fråga om.

Den tjänst som vi nu diskuterar är en sekreterartjänst. Vid budgetberedningen i höstas frågade finansdepartementet mig — det är från finansdepartementet som initiativet utgått — av vilken anledning de tre chefstjänsterna behandlas olika. Vi har en lagbyråchef, vi har en byråchef för beredskapsärenden och vi har statsministerns sekreterare, placerad en aning under de två andra. Jag svarade att detta givetvis är oriktigt. Det hade varit lika bra om vi, när vi tillsatte beredskapsbyråchefstjänsten år 1959, samtidigt hade föreslagit en uppflyttning, så att alla tre, som har högt kvalificerade arbeten — ur många synpunkter viktiga samordningsuppgifter — behandlades lika.

När vi inrättade beredskapsbyråchefstjänsten, fröken Elmén, var motivering en precis lika kortfattad; ingenting annat än att »Kungl. Maj:t föreslår inrättandet av en byråchefstjänst». Självfallet hade vi kunnat lämna alla motive-ringar som behövdes, men 1959 års riksdag ansåg inte någon ytterligare motive-ring nödvändig, när regeringen hade prövat saken och funnit att det interna arbetet krävde denna förstärkning. Det var helt enkelt för att de tre, som sitter där uppe som ansvariga medarbetare åt sina respektive statsråd, skulle ha i varje fall en formellt likartad ställning som finansdepartementet kom upp med detta förslag.

Jag för min del vill inte dölja, att jag ett ögonblick funderade på att statsministerns sekreterare, oavsett vem som är statsminister, har så viktigt arbete, att han egentligen borde vara statssekreterare och alltså i en högre löneställning än byråchef. Jag beklagar, herr talman, att jag inte fortsatte den tankegången, ty jag har svårt att tro att någon av kammarens ledamöter skulle ha kommit på den idén att säga, att statsministerns sekreterare icke bör placeras

Statsrådsberedningen: Avlöningar

lika högt som statssekreterartjänsterna hos de andra statsråden. Jag gjorde inte det utan nöjde mig med att säga: »All right, jag accepterar tanken på att skapa en jämställdhet inom statsrådsberedningen.» För att markera min uppfattning att tjänsten är av politisk natur föreslog jag, att den skulle förbli en personlig tjänst för den nuvarande innehavaren. På det viset är det markerat, att den är en politisk tjänst av ungefär samma beskaffenhet som statssekreterartjänsterna, fastän av tydligen missriktade sparsamhetshänsyn placerad längre ned.

Det är tydligen detta, som har vållat så många missförstånd och tråkigheter. Jag blev verkligen överraskad när det som finansministern och jag tyckte var en självklar sak väckte sådan diskussion. Befattningshavaren själv har inte varit invecklad i något resonemang kring dessa ting. Om han vill söka sig bort från sin nuvarande post tror jag han kan göra det utan anvisning från herr von Friesens sida. Jag blev ytterligt häpen när jag fann att denna enkla åtgärd, av samma typ som inrättandet av den senaste byråchefstjänsten år 1959, vilket riksdagen utan ett ord godkände såsom något självklart, nu blev en storpolitisk fråga. Budgeten innehåller väl inte någon punkt som blivit föremål för så många ledarkommentarer som denna. Det vittnar gott om budgeten, men det vittnar inte lika gott om omdömet hos dem som har satt i gång denna väldiga kampanj.

Det är, herr talman, mycket värdefullt att både herr Hamilton och herr Staxäng här med sådan bestämdhet har tagit avstånd från den debatt som har utspunnit sig utanför detta hus.

Det man nu lägger upp resonemanget kring gäller om inte regeringen går för fort fram. Borde inte regeringen vänta på resultatet av författningsutredningens arbete? Vi väntade inte på författningsutredningen när vi inrättade den förra byråchefstjänsten, och jag tror att

det rimliga är att vi inte väntar utan här experimenterar oss fram. Den utvidgning av statsministerns kansli, som författningsutredningen har tänkt sig och som från alla håll har vitsordats vara behövlig, sker nog bäst på det lugna och betänksamma sättet att vi kan bygga på erfarenheterna från år till år.

Innan vi bygger ut statsministerns kansli måste vi nämligen tänka igenom vad statsministern har för uppgifter i regeringen. Vad är det som gör att det är nödvändigt att förse honom, såsom man nu tycks vara ense om att vilja göra, med ett större kansli?

Jag tror att det är ett misstag att inbilla sig att man kan kopiera vissa utländska författningar och skaffa en serie experter som alltid står beredda att kasta sig in i den vanliga rutinbehandlingen inom Kungl. Maj:ts kansli. Jag skall ta några exempel från den senaste tiden.

Det är klart att under den tid, då pensionsfrågan var aktuell, var statsministern och hans närmaste medarbetare praktiskt taget oavbrutet sysselsatta med handläggningen av den frågan. Men skulle vi därför bygga upp ett tekniskt kansli som behandlade pensionsfrågan? Naturligtvis inte. Vi hade en utmärkt socialminister som höll allt detta i sin hand och han hade utomordentliga medarbetare. Ett försök att hos statsministern bygga upp en särskild pensionsberedning skulle visserligen lett till att jag hade blivit mera informerad om detaljerna men det hade lett till en dualism och icke till en samordning.

Försvarsuppgörelsen 1958 kastade in statsministern och hans medarbetare i intensiva förhandlingar. Skulle det ha varit klokt att organisera ett kansli som handlagt försvarsärenden hos statsministern? Naturligtvis inte. Vi har en försvarsminister som sköter dessa ting och vi har ett försvarsdepartement där ärendena handläggs på ett utomordentligt sätt.

På samma sätt förhåller det sig med

Statsrådsberedningen: Avlöningar

en rad liknande stora frågor, som kunde nämnas som exempel. Jordbruksuppjörelsen föregicks av en liknande behandling av statsministern och hans medarbetare. Detsamma gällde omsättningskatten och över huvud taget stora och betydelsefulla politiska frågor som fordrat en insats av både statsministern och hans närmaste medarbetare.

Den omständigheten att dessa stora och betydelsefulla frågor ofta är av politisk natur skall naturligtvis inte medföra att statsministern och hans sekreterare inte avlönas av statsmedel, ty i detta politiska arbete ingår just att försöka nå samlande lösningar. Jag ser att herrarna ler, men det som en ärad talare förordade var just detta att det politiska arbetet inte skulle avlönas med statsmedel. Man framhöll ju att det vore orimligt att statsministerns sekreterare avlönades med statsmedel därför att det vore så mycket politik med i hans arbetsuppgifter. Man skulle, menade talarerna, dra en skiljelinje mellan politiken och det vanliga arbetet. Det går inte att dra den skiljelinjen. Naturligtvis försöker man följa vad man anser vara en riktig linje politiskt sett men i nästan alla dessa stora frågor söker man också nå fram till lösningar som spänner över så stora grupper som möjligt. Ibland lyckas man, såsom 1958 då det gällde försvarsuppgörelsen. Lyckas man, betraktas frågan som opolitisk, misslyckas man, blir det en partipolitisk historia.

Jag har velat lämna denna redogörelse för att visa att vi måste akta oss för att falla utan vidare för talet om att man skall forcera fram en utbyggnad av statsministerns kansli. Vad är det för uppgifter statsministern har? Han skall träda in vid de stora politiska avgörandena och han har vissa samordningsuppgifter. Låt oss som hittills i lugn och ro bygga ut organisationen! Det är möjligt att det är för litet folk till statsministerns hjälp nu. Ibland är arbetsbördan omänskligt stor på den

som för närvarande upprätthåller tjänsten att vara statsministerns sekreterare. Nätterna och dagarna räcker knappast till för att sköta det löpande arbetet. Befattningen är hårt pressande, och jag är glad över det intresse som från alla talarers sida har visats att lätta denne sekreterares arbetsbörda genom inrättande av flera tjänster, men låt det ske så som det skett hittills med stöd av vunna erfarenheter.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga närmast med anledning av ett uttalande av herr Hamilton. Innan jag går in på detta skall jag emellertid be att få säga några ord om det ärende, som nu behandlas, beträffande statsministerns sekreterare. Det är möjligt att vissa frågor är oklara här, frågor som man kanske hade velat ha bättre besked om.

De statliga lönemyndigheter som har att kontrollera tillskapandet av nya tjänster brukar — om jag är riktigt underderrättad — när det gäller en ny byråchefstjänst kräva en viss personalstab under vederbörande. Blir personalstaben för liten har det hänt att man vägrat inrättandet av den nya byråchefstjänsten. Om det i detta fall finns tillräckligt underlag för en tjänst har man följt denna regel. Om det inte finns det har man gjort ett undantag.

Jag vill gärna framhålla att denna tjänst givetvis inte kan jämföras med vilken byråchefstjänst som helst. Det är inte beteckningen i och för sig som man skall döma efter. Jag förstår mycket väl att den enda möjligheten att behålla en önskvärd person — när man eventuellt löper risken att han övergår till annan befattning — är att ge honom en tjänst som i lönehänseende är tillräckligt lockande. Om det nu skulle vara så som herr von Friesen möjligen ville göra gällande, att denne tjänsteman är på väg bort, så tycker jag det är ovidkommande i detta sammanhang. Löneförhöj-

Statsrådsberedningen: Avlöningar

ningen måste givetvis knytas till en viss tjänst, en tjänst som ger samma löneläge som andra tjänster man har att konkurrera med. Därför tror jag att man i detta fall bör anlägga något andra synpunkter än man gör i vanliga fall då man bedömer inrättandet av nya byråchefstjänster.

Jag måste säga att jag ändå tycker det är litet förvånande att oppositionen mot denna tjänst kommer från håll där man annars inte brukar vara återhållsam när det gäller inrättande av nya tjänster eller uppflyttning av gamla tjänster. Jag tror att det ligger en hel del i vad herr Almgren sade, att om inte tjänsten hade gällt statsministerns sekreterare, så vore det mycket möjligt att den inte rönt någon opposition. Jag förväntar nu för min del att man från det håll, där man nu rest opposition, i fortsättningen kommer att visa lika stor återhållsamhet när det gäller inrättandet av nya tjänster i statsförvaltningen i allmänhet som man har gjort i detta speciella fall. Jag kan inte hjälpa, herr talman, att jag tycker att det motstånd som rests i denna fråga vittnar om en viss småskurenhet.

Sedan kan man givetvis — och här vill jag anknyta till herr Hamiltons inlägg — i detta sammanhang fråga hur det skall bli möjligt att få en bättre jämsällhet mellan regeringens och oppositionspartiernas möjligheter att utnyttja kanslipersonal. Enligt min mening är detta en fråga som vi i längden inte kan komma förbi. På ett eller annat sätt måste vi försöka få en bättre jämvikt i detta fall än nu. Frågan kan lösas på flera sätt, men principen om jämsällhet på detta område bör fasthållas. Centerpartiet har passat på tillfället — och det var väl detta herr Hamilton alluderade på — att här aktualisera denna principfråga hur det skall bli möjligt att få till stånd en sådan utjämning mellan oppositionens och regeringens tillgång till utredningspersonal. Vi har redan inom riksdagen skapat ett litet

embryo till ett sådant kansli — jag tänker på riksdagens upplysningstjänst. Den är avlönad med statsmedel och står till tjänst för alla politiska partier som önskar upplysningar för sitt arbete på det politiska planet. Det är möjligt att högern inte begagnar sig av dessa tjänster och inte vill utnyttja dessa pengar. Vi har dock kommit en bit på väg när det gäller principen om inrättandet av tjänster som alla partier kan dra nytta av.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Med anledning av herr Hanssons i Skegrie yttrande vill jag ännu en gång understryka vad jag sade i mitt anförande i polemik mot herr von Friesen: Det har inte förelegat något som helst motiv av konkurrensart vid bestämmandet av denna löneställning. Vilka motiven varit har jag utförligt redovisat i mitt anförande. Några som helst andra motiv har inte förelegat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamilton begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen I) av herrar Ragnar Bergh och Svärd.

Hovrätterna: Avlöningar

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Norrköping begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 25 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19**Hovrätterna: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! När jag också i år har några korta ord att säga vid behandlingen av denna huvudtitel, är det till en början skönt att denna gång inte behöva klaga över vare sig för högt eller för lågt upptagna anslagsposter. Jag ser till exempel inte utan en viss tillfredsställelse, att man i år något har prutat ned den post som gäller ersättning till nämndmän i stället för att som tidigare år fortgående begära att den skall höjas tydligt utan att ha ägnat någon som helst tanke på den lilla nämndens numera ökade användbarhet.

Sedan är jag också glad över att häradsrätternas omkostnadsanslag i år räknats upp, visserligen ganska blygsamt men dock med 77 000 kronor. Här börjar vi väl nu närma oss en anslagssumma, som skall göra de tingshusbyggnadsskyldigas hittillsvarande engagemang på ett område, som rätteligen åvilar statsverket, om kanske inte helt

överflödiga så i varje fall ganska sällsynta.

Emellertid begärde jag egentligen ordet för att säga något om bästa sättet för en krympning av Svea hovrätt. Att den hovrätten numera blivit alltför stor och svårhanterlig är väl erkänt av alla utom givetvis av hovrätten själv. Mot justitieministerns tanke att man här i första hand skulle söka gå in för en överflyttning av Värmlands län till Göteborgshovrätten har jag ingen som helst invändning. Jag menar nämligen, att man i det längsta bör undvika de stora investeringar och kostnader i övrigt, som inrättandet av en helt ny hovrätt skulle innebära.

Men enligt min mening borde det kanske ytterligare undersökas om man inte kunde banta ned Svea hovrätt med ännu en avdelning genom en överflyttning av Gästrikland till hovrätten för Nedre Norrland, vilken senare därmed skulle få en adekvat täckning för sitt namn. Genom en sådan överflyttning skulle den sistnämnda hovrätten kunna utökas till en treavdelningshovrätt, vilket nog också vore till fördel. En hovrätt med bara två avdelningar anses nämligen — och säkert med fog — inte vara helt idealisk.

Jag skulle därför vilja rekommendera herr justitieministern att i år företa en liten studieresa till Sundsvall för att på ort och ställe kunna skaffa sig kännedom om bland annat vilken utökning av den nuvarande hovrättsbyggnaden som skulle behövas för att den skulle kunna ta emot ytterligare en avdelning. Enligt i varje fall hovrättssekreterarens mening skulle det inte behöva göras så särskilt mycket i den vägen.

I samband med ett sådant besök skulle herr statsrådet kanske också kunna ägna ett visst studium åt frågan om den framtida organisationen av underrätterna i Sundsvallsområdet. Han skulle i så fall bli mottagen på bästa sätt, i varje fall — det lovar jag — av Medelpads östra domsaga och dess tingshusbygg-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

nadsskyldiga, som av skäl, vilka inte är herr statsrådet främmande, för närvarande motser framtiden icke utan en viss oro.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 20—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 37***Fångvårdsanstalterna: Avlöningar**

Efter punktens föredragning yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! I andra huvudtiteln har bl. a. föreslagits en specialanstalt inom fångvården för det svårbehandlade klientelet, och detta är givetvis av utomordentligt stor betydelse, om man över huvud taget skall kunna differentiera. Sålunda har föreslagits att de slutna anstalterna i Luleå, Örebro, Jönköping och Halmstad skall användas för det svårare klientelet, men detta kräver naturligtvis att dessa gamla fängelser får en personaluppsättning som verkligen möjliggör att man ger de intagna den vård och behandling som kräves.

Fångvårdsstyrelsen har föreslagit att det till var och en av dessa anstalter skall knytas en fast psykologassistent, men det har departementschefen inte velat gå med på och har fångvårdsstyrelsens förslag lagts fram i motion. Departementschefen har i stället anvisat ett anslag för anställning av arvodespersonal. Men det kan nog diskuteras vilka tjänster som är lättast att få besatta. Vi vet alla att det är mycket svårt att få dessa tjänster besatta med de specialutbildade experter som fordras och att konkurrensen om dem är stor. Det är därför tveksamt om det är lättare att få folk till arvodestjänster på deltid än att få en heltidstjänst besatt. Man kan förstå att det är mycket svårt att få någon psykologassistent till t. ex.

Luleå. Jag vill inte säga vilket som är bäst i det fallet, men huvudsaken är att vi kan bygga ut denna verksamhet på det sätt fångvårdsstyrelsen tänkt sig.

Vi har så lätt att tänka i hus och lokaler, men inte i personal. Det har mycket ofta hänt att vi gjort avkall på personalplanerna och att det sedan har fått bli vid det, trots att verksamheten inte har fungerat som den borde. Jag är litet orolig för att det i detta fall inte skall gå att få den personal man räknat med och att man sedan underlåter att följa upp planerna, att man inte tänker om och begär att få sådana tjänster inrättade som man har utsikt att få besatta.

Jag anser att personalfrågan är av utomordentligt stor betydelse. Det är ju personalen som har ansvaret för behandlingen av de intagna. Min oro över att denna verksamhet inte blir utbyggd på rätt sätt är bakgrunden till att jag velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden, och jag hoppas att departementschefen följer dessa frågor med uppmärksamhet samt att en ändring kommer till stånd, om vi till ett annat år märker att verksamheten inte fungerar som den skall.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Den föregående ärade talaren framställde inte något yrkande, men jag vill ändå citera vad utskottet skriver i denna punkt. Utskottet säger bl. a.: »Utskottet, som i likhet med motionärerna vill understryka vikten av en effektiv terapeutisk verksamhet vid dessa anstalter, anser emellertid, att denna verksamhet i avvaktan på närmare erfarenhet av den nya anstaltsorganisationen bör bedrivas som departementschefen föreslagit.»

Man vill sålunda vinna erfarenheter på detta område, och det föreligger

Televerkets anslagsbehov

inga hinder att, om så befinnes nödvändigt, företa en omprövning av dessa saker under de närmaste åren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 38—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14

Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Televerkets anslagsbehov

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 28, punkt 1, s. 1—10 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1961) lämnat en översikt över kommunikationsverkens investeringar. Beträffande televerket hade Kungl. Maj:t (punkt 3, s. 20—51) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 313 600 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Carlsson* i Huskvarna väckt motion (II:14), vari yrkats att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hem-

ställa om föranstaltandet av en omprövning av möjligheten av en nedsättning av TV-licensavgiften för folkpensionärer.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1961/62 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Inköp och byggande av fastigheter	16 300 000 kr.
2. Anläggning för tekniskt utvecklingsarbete m. m.	2 300 000 »
3. Telefon- och telegrafanläggningar	253 800 000 »
4. Ljudradioanläggningar	10 500 000 »
5. Televisionsradioanläggningar	13 200 000 »
6. Radioanläggningar för kommersiell trafik	2 000 000 »
7. Radioanläggningar för luftfarten	3 000 000 »
8. Försvarsberedskap vid televerket	7 500 000 »
9. Televerkets dispositionsanslag	5 000 000 » ;

II. att motionen II:14 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! I anslutning till den punkt på föredragningslistan där vi nu befinner oss, har väckts en motion, vari yrkas på en omprövning av möjligheterna till nedsättning av TV-licensavgiften för speciellt en grupp av medborgare med i regel mycket begränsade inkomster, nämligen våra folkpensionärer.

I princip är det ju här, som utskottet riktigt påpekar, inte fråga om något nytt och originellt uppslag. Men av naturliga skäl har framstötarna tidigare tagit sikte på radiolicensen, när man

Televerkets anslagsbehov

velat ha en jämkning till stånd just för vissa grupper av pensionärer.

Nu menar tydligen utskottet, att om det förut har blivit blankt avslag på alla sådana propäer, skall man inte nu komma och begära någonting, därför att det denna gång rör sig om TV-licensen. Jag anser ändå, herr talman, att saken nog kan förtjäna övervägas, inte bara därför att TV-licensen som bekant ställer sig betydligt dyrare än radiolicensen, utan också därför att, i trots av vad utskottet säger om att folkpensionärerna i gemen inte skulle ha svårare än andra grupper att komma ut med pengarna, det faktiskt finns — säg gärna socialt betingade — skäl som talar för att den strikt avgränsade grupp, som det här är fråga om, alltså den som definitivt lämnat arbetslivet, verkligen i princip kan anses vara förtjänt av att här komma i en förmånsställning. Men därtill kommer att licensutvecklingen och därmed inkomstutvecklingen för TV ter sig så utomordentligt gynnsam, att det knappast kan anses riktigt och för ingen del är budgetmässigt nödvändigt att kräva en så hög licensavgift också av våra folkpensionärer. Jag vet att många i den gruppen över huvud taget inte har råd att hålla sig med den extravagans som TV utgör. Men jag föreställer mig, att en hel del ändå kunde göra det, om inte licensavgiften vore så hög som den är.

Man kan naturligtvis diskutera, om inte en sänkning generellt av licensavgiften hade varit försvarbar med hänsyn till TV:s flödande inkomster. Men något sådant yrkande har vi motionärer alltså inte ställt, utan vi har begränsat vårt yrkande till att avse folkpensionärerna.

Det går heller inte att komma ifrån att det just är åldringarna och de sjuka, alltså de som i viss mån förlorat sin fysiska rörlighet, som har mest glädje av TV, förutsatt att man rätt förstår att välja och vraka i programmen.

Den här sistnämnda punkten, herr talman, skulle jag på förekommen anledning särskilt vilja trycka på. Låt mig, skenbart — jag säger skenbart — en aning vid sidan om ämnet, men reellt i allra högsta grad i anslutning till det samma — licensavgift och program står dock i direkt relation till varandra — göra det påpekandet, att man från vissa synpunkter sannerligen kan frestas att ta upp till övervägande, huruvida TV-licensen reservationslöst i dag är att betrakta som uteslutande ett förmånserbjudande. Jag kan inte underlåta att påminna om hurusom just nu hela svenska folket skakas djupt av ett våldsdrama, där gärningsmannen — en sjuttonåring — bevisligen uppträdde och agerade som en kopia av några filmfigurer i ett beryktat TV-program. Effekten av den i vissa stycken undermåliga kost som nu bjuds i TV-rutan, måste med nödvändighet bli dels att redan förut svaga hjärnor ytterligare försvagas, med i extrema fall ruskiga våldsdåd som klimax, dels att friska människor genom fortgående destruktiv påverkan riskerar ta skada och hamna i utförsbacken.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, och i ljuset av dessa dagsfärska skrämmande erfarenheter man skulle kunna frestas att till kritisk belysning ta upp frågan om TV som kulturfaktor också i anslutning till denna motionsframstöt, som eljest från början helt och hållet haft sin grogrund i rent ekonomiska överväganden.

Men bortsett från främst den programtyp, som jag här påtalat, finns det lyckligtvis så många värdefulla inslag i TV-programmen, att man unnar så många som möjligt att få del av dessa, inte minst våra folkpensionärer.

Min slutsats blir således, att det för motionärerna i denna fråga inte finns någon anledning frångå det i motion II:14 ställda yrkandet, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Televerkets anslagsbehov

Herr förste vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping har i sitt anförande redan erinrat om att detta spörsmål tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Vi har under senare år vid flera tillfällen fått framställningar om nedsättning av eller befrielse från licensavgifter beträffande såväl TV som radio. I vissa fall har framställning gjorts till Kungl. Maj:t.

Ett av dessa ärenden har remitterats till beredningsutskottet, och de övriga har gått till statsutskottet. Riksdagen har på förslag av vederbörande utskott avvisat gjorda framställningar.

Jag kanske i detta sammanhang får erinra om att Svenska vanförevårdens centralkommitté i en till chefen för kommunikationsdepartementet ställd skrivelse hemställt, att statsrådet måtte upptaga till behandling möjligheterna till befrielse från TV-licensavgift för höggradigt vanföra och andra invaliderade med höggradiga förflyttningssvårigheter. Denna hemställan har överlämnats till 1960 års radioutredning, och den har ännu inte varit föremål för statsmakternas prövning.

I det nu aktuella fallet gäller det nedsättning av TV-licensavgiften för folkpensionärer. Folkpensionärerna är ur ekonomisk synpunkt en ganska heterogen grupp. Man kan knappast göra gällande att den gruppen framför andra skulle vara berättigad till nedsättning härvidlag, även om jag är den förste att medge att det skulle vara önskvärt att flertalet folkpensionärer kunde få någon lindring. Men folkpensionärerna kan ur ekonomisk synpunkt inte sägas utgöra en så ensartad grupp som motionärerna synes vilja göra gällande.

Slutligen måste ytterligare en omständighet tas med vid bedömningen. En differentiering av TV-abonnenterna skulle medföra ett mycket omfattande och dyrbart administrativt merarbete,

och vi har i utskottet inte kunnat underlåta att ta stor hänsyn härtill.

Herr talman! På de anförda grunderna har utskottet nu som tidigare kommit till uppfattningen att det inte kan biträda motionärernas förslag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i det anförande som herr Hamrin i Jönköping höll, och detta mitt instämmande gäller även hans kritik av TV-programmen. Det är upprörande att bevittna, hur t. o. m. barn kan sitta framför TV-apparaterna och se denna serie som har gått en längre tid och som tydligen skall fortsätta, fastän i andra former, där det bara är fråga om skjutning och pang-pang. Detta måste ju påverka barnen i stor utsträckning.

Det förefaller mig — och inte minst fick jag det intrycket av förste vice talmannens anförande — som om man tycker att det i och med fattandet av 1958 års beslut om etappvisa höjningar av folkpensionerna under en tioårsperiod gjorts nog för folkpensionärerna. Jag tycker det vittnar om en ganska dålig social syn på detta problem, när man tror att frågan om folkpensionärernas försörjning lösts i och med att beslut fattades om att höja folkpensionerna under en tioårsperiod till 3 600 kronor för en ensamstående och 5 400 kronor för två makar. Är det verkligen någon som på allvar anser att man har löst frågan i och med att man givit en ensamstående 300 kronor i månaden och ett gift par 450 kronor?

Jag har som sagt fått intrycket att man nu tycker sig ha gjort nog, ty så fort det sker några speciella framstötter, såsom i detta fall — och jag hänvisar även till framstötten för att bereda större möjligheter till rabatterade resor på SJ för folkpensionärer — så viftar man med kalla handen. Ofta har man ingen-

Televerkets anslagsbehov

ting nytt i sak att komma med utan åberopar bara tidigare ställningstaganden av riksdagen. Jag betraktar det som ett fattigdomsbevis att åberopa vad tidigare riksdagar beslutat i liknande fall, ty riksdagen är ju suverän att korrigera ett tidigare riksdagsbeslut — det lär ingen kunna bestrida.

Här har nu gjorts en mycket behjärtansvärd framstöt rörande TV-licensen. De 100 kronor om året, som en TV-licens kostar, är betungande för en folkpensionär, som dessutom — såsom i Göteborg — kan få erfara, hur man genom införande av högre avgifter för åldringsvård o. d. naggar den folkpensionshöjning som beslöts förra året i kanten. Detta har skett inte bara i Göteborg utan i flera andra kommuner. Det blir en betungande avgift som folkpensionärerna får betala för, jag skulle vilja säga sina enda möjligheter till underhållning. Många folkpensionärer är ju inte i stånd att gå ut och skaffa sig annan underhållning, även om de hade råd, utan måste sitta hemma. För att kunna se på TV får de erlægga en dryg avgift på över 8 kronor i månaden, förutom naturligtvis vad TV-apparaten kostar i inköp.

Det sägs nu — förste vice talmannen åberopade detta argument — att en nedsättning av TV-licensavgiften för folkpensionärer skulle medföra ett administrativt merarbete av sådan omfattning, att utskottet ansett sig böra ta särskild hänsyn därtill. Men det kan inte vara möjligt att detta är enda skälet, ty nog har man löst svårare administrativa frågor när det gällt att tillgodose sociala intressen.

Jag vill deklarerera att vi för vår del visst inte avser — och jag tror inte heller motionärerna gör det — att alla folkpensionärer utan undantag skall erhålla nedsättning av TV-licensavgiften. Det är nödvändigt med en differentiering. Det finns en gräns att gå efter, nämligen att enbart de folkpensionärer, som uteslutande eller i det närmaste uteslu-

tande för sin utkomst är beroende av folkpensionen, skulle komma i fråga, med andra ord alla som är i den belägenheten att de erhåller kommunala bostadstillägg. Det kan inte vara befogat att ge en folkpensionär, som samtidigt har en hög annan pension eller relativt hög inkomst, denna förmån. De kommunala bostadstilläggen är inkomstprövade. Om man går efter denna linje kan det därför inte riktas någon anmärkning mot att man gör en inkomstprövning även här.

Detta är ett berättigat krav från folkpensionärerna. Jag har fått många brev i denna fråga där man har menat att det borde gå att sänka TV-licensavgiften — en del har talat om radiolicensen också — för de folkpensionärer som uteslutande måste lita till folkpensionen för sin utkomst.

Jag ber, herr talman, att få instämna i herr Hamrins yrkande.

Herr förste vice talmannen **MALMBORG** (fp):

Herr talman! Herr Senander drog vittgående slutsatser av mitt anförande. Han gjorde gällande att jag och många andra med mig anser att vad som kan göras för folkpensionärerna redan är gjort och att ingenting återstår. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det här gäller ett alldeles speciellt problem som får bedömas och lösas efter sina särskilda utgångspunkter.

Herr Senander menade också att vi våldsamt hade överdrivit svårigheterna i det administrativa merarbetet. Vi har på den punkten hört sakkunniga, som har givit oss beskedet att det blir ett mycket betungande arbete av det slaget.

Nu har herr Senander också kommit med ett nytt uppslag som såvitt jag förstår inte finns i motionen. I motionen sägs att man vill ha en omprövning av möjligheterna av en nedsättning av TV-licensavgiften för folkpensionärerna. Det måste väl fattas som ett kollektiv. Men nu säger herr Senander att det

inte skall vara fråga om det, utan det skall bli en differentiering. Om man skulle företa en sådan också, herr Senander, då blir det väl om någonsin ett verkligt komplicerat administrativt merarbete.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Om motionärerna skriver att de vill ha en omprövning av frågan så är inte därmed sagt att man inte också skall kunna pröva andra utvägar än en generell sänkning av TV-licensavgiften för alla folkpensionärer.

Jag har aldrig sagt att utskottet har överdrivit betydelsen av det administrativa merarbetet. Jag håller med om att det naturligtvis blir ännu mera sådant med vad jag föreslår. Jag har däremot sagt att problemet inte är olösligt. Det bör inte heller medföra några större kostnader. Då motionärerna inte föreslagit, att riksdagen skall fatta ett direkt beslut, utan bara förordat en omprövning av frågan så får man naturligtvis pröva den från alla utgångspunkter och framlägga de förslag som kan anses som de lämpligaste ur både sociala och administrativa synpunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Punkten 4

Statens järnvägars anslagsbehov

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 9 behandlas under punkten 4,

Statens järnvägars anslagsbehov

som rör Statens Järnvägars anslagsbehov, också en fyrtio motion, nr 348 i denna kammare. Vi har i motionen yrkat på ett anslag å 3 miljoner kronor till projektering av en ny tågfarja för leden Trelleborg—Sassnitz. Statens järnvägars styrelse har tagit upp detta äskande i sina petita till både fjolårets och årets statsverkspropositioner. Kommunikationsministern har emellertid ännu inte ansett sig kunna ta ställning till detsamma. I det läget har motionärerna ansett det vara riktigast att ta upp yrkandet motionsvis.

Trafiken på denna vår egen kungsled till kontinenten har nu nått siffror, som aldrig tidigare under ledens 52-åriga tillvaro kunnat redovisas. Vi anser det vara oundgängligen nödvändigt att vi snart går från tanke till handling och fattar beslut om byggande av en ny tågfarja, alltså om en utökning av tonaget.

Nu har emellertid frågan kommit i ett annat läge. Sedan motionen väcktes har statens järnvägars styrelse förnyat sitt äskande om dessa 3 miljoner kronor och även ytterligare motiverat det. Vid förfrågan från statsutskottets fjärde avdelning har kommunikationsdepartementet meddelat, att en tilläggsproposition är att förvänta under vårens lopp. I detta läge har jag endast att konstatera, att motionen i verkligheten har bifallits. Jag tackar för det och vill till slut bara uttala den förhoppningen, att det inte skall dröja länge, innan kölen sträcks på ett nytt fartyg, ändamålsenligt för leden Trelleborg—Sassnitz.

Herr förste vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Herr Nelander har kanske dragit litet för långtgående slutsatser av utskottets yttrande. Utskottet skulle enligt herr Nelander ha sagt, att proposition är att förvänta under vårens lopp, men framför ordet *förvänta* står ordet *eventuellt*, och det är ett rätt väsentligt ord i detta sammanhang.

Jag har bara i klarhetens intresse velat bringa detta i åtanke.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

§ 15

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

§ 17

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 357), hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1962/63 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift bör lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, *dels ock* i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 246 och II: 357 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 246 och II: 357, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1962/63 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, dels ock i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Den motion det här är fråga om utgör liksom en del andra motioner, som kommit från samma håll, ett försök att genomföra vissa rationaliseringsåtgärder på det budgettekniska området.

Det gäller här tre förslag.

Det första är, att man vid uppförande av tjänster i personalförteckning, som underställes riksdagen, skall ta bort skillnaden mellan ordinarie och extra ordinarie tjänster. I verkligheten är nämligen denna skillnad för närvarande i allt väsentligt formell. Extra ordinarie befattningar och ordinarie befattningar inrättas för alldeles samma uppgifter och med alldeles samma grad av fasthet i anställningen.

Det andra vi föreslår är, att man för högre extra befattningar skall tillämpa samma princip som nu för extraordinarie tjänster, nämligen att dessa högre befattningar skall underställas riksdagen.

Det tredje förslaget, som sammanhänger med detta särskiljande av extra tjänster från extra ordinarie, är att man skulle få möjlighet att sammanföra sakanslag med avlöningsanslag till lägre befattningar. I verkligheten är det för närvarande så, att våra administrativa organ i rätt stor utsträckning har att välja, om de vill använda personal eller materiel för att lösa en praktisk uppgift. Detta val begränsas emellertid av att anslagsuppdeleningen binder veder-

börande vid det ena eller andra förfarings sättet. De har inte möjlighet att i en viss situation bestämma, om de vill anställa ytterligare en extra tjänsteman eller skaffa någon förbättring av den materiel som står till deras förfogande. Det är emellertid uppenbart att denna valfrihet kan uppstå bara om anslagen sammanförts. Anslagen skulle endast kunna sammanföras när det gäller dessa lägre extra befattningar. Självfallet kan man inte tillämpa systemet när det gäller de mycket fasta extra ordinarie befattningarna, ens i lägre lönegrad.

Det är det resonemanget, som ligger bakom detta motionsyrkande, vilket statsutskottet nu liksom två gånger tidigare har avvisat med en argumentation, som i varje fall tidigare har förefallit mig alltför bunden vid rent formella traditioner. Man har t. ex. bara i största allmänhet sagt, att det är en grundprincip i vårt land att personanslag och sakanslag aldrig skall få sammanföras, men man bortser helt ifrån att detta är en princip, som inte är motiverad under nuvarande förhållanden på samma sätt som den var för 25—30 år sedan.

På denna grund, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande nr 34 fogade reservationen av fröken Andersson m. fl. Den bör möjliggöra vissa rationaliseringsåtgärder.

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Herr Heckscher anmärker på den argumentation som statsutskottet använt. Vid ett hastigt påseende skulle man kanske kunna säga, att denna fråga är mycket knapphändigt behandlad, men detta blir ju fallet om ett ärende kommer igen år efter år. Statsutskottet har tidigare inte behandlat denna fråga lika knapphändigt som i år. Jag vill erinra herr Heckscher om att första gången riksdagen hade att ta ställning till denna fråga, 1959, lade statsutskottets femte avdelning ned ett ganska stort arbete på att undersöka de

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

möjligheter som fanns och vilka konsekvenser denna omläggning skulle medföra. Vi hade remitterat frågan till inte mindre än elva instanser, och samtliga hade avstyrkt med hänsyn till att förslaget inte skulle innebära den rationalisering som man enligt motionen och yrkandena syftade till utan i allmänhet medföra en låsning, som skulle göra att de olika verken och myndigheterna fick stora besvärligheter att anpassa personalfrågorna efter arbetsuppgifterna.

Statskontoret säger t. ex. att ett upptagande av all extra ordinarie personal på personalförteckningen skulle i alltför hög grad beskära myndigheternas möjligheter att genom lämpliga personaldispositioner tillgodose växlande behov av arbetskraft. Statskontoret kan med hänsyn till de angivna förhållandena icke tillstyrka bifall till motionen.

Riksräkenskapsverket anser att nu tillämpade anslagssystem ger ett minimum av rörelsefrihet för de statliga myndigheterna, som icke bör ytterligare beskäras. Samtliga remissyttrandena går i samma riktning. Riksförsäkringsanstalten yrkar bestämt avslag på motionerna liksom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Sistnämnda myndighet säger således: »Alldeles särskilt måste nackdelarna av en omläggning framträda hos sådana större myndigheter, där arbetsuppgifterna från tid till annan undergå ganska betydande förändringar. I synnerhet dessa myndigheter böra icke berövas de möjligheter de hittills haft att genom snabba åtgärder anpassa personaluppsättningen efter arbetsuppgifterna.»

Statskontoret och statens organisationsnämnd är inne på samma tema, liksom generaltullstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning, medicinalstyrelsen, direktionen för Karolinska sjukhuset och flera andra. Alla har ansett detsamma, och det skulle väl vara ganska underligt om statsutskottet hade inlagt en annan ståndpunkt än vad det har gjort, då de som har erfarenhet av

detta så bestämt uttalat att det skulle innebära så stora olägenheter för dem det vederbör.

Med hänsyn till detta ber jag få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Utskottets ärade talesman trodde, att jag var indignerad över att utskottsutlåtandet i detta fall var kortfattat. Det var inte detta, som jag egentligen vände mig emot. Det finns naturligtvis en hel del som talar för en rationalisering även av riksdagens arbetsformer, och man får självfallet finna sig i att rationaliseringen först sker på bekostnad av oppositionens förslag och först senare också kan göras i anslutning till regeringens förslag. Vad jag opponerade mot var inte att utskottsutlåtandet var knapphändigt formulerat, utan att utskottets ställningstagande till frågan alltsedan 1959 har varit, inte knapphändigt men slentrianmässigt. Man har utgått från resonemang och tankegångar, som inte längre är tillämpliga.

Jag har faktiskt kostat på mig att friska upp minnet av utlåtandena 1959 och 1960, eftersom det var självklart att man med den skrivning som har använts nu skulle komma att åberopa dessa. På den punkt, som jag framför allt här har berört, säger utskottet att man inte kan gå ifrån principen att skilja mellan sakanslag och personanslag. Men ta t. ex. frågan: Skall man i ett personalläge, då det är brist på folk, ha möjlighet att t. ex. skaffa sig hålkortsmaskiner i stället för mera personal, skall man när det gäller större arbetsuppgifter rent av kunna tänka sig att gå över till att använda datamaskiner, skall man i stället för att använda flera maskinskriverskor kunna kosta på sig diktafoner och bandspelare? Det är den sortens avvägning som skulle vara möjlig att göra, om man inte uppehåller den traditionella skillnaden mellan sak- och personanslag. Det är framför allt på den punkten, som

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

jag har gjort en invändning mot utskottets uttalande. Gränsdragningen mellan extra och extraordinarie befattningar är en förutsättning för att man skall kunna få denna ökning av rörelsefriheten när det gäller de lägre extra befattningshavarna, och vad beträffar de extraordinarie tjänsterna bör de behandlas på samma sätt som de ordinarie. Det motiveras av att det är precis samma sorts tjänster, vilket inte heller utskottets talesman försökt förneka.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 19

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjönell m. fl.* (I: 249) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 361), hade hemställts, att riksdagen måtte

1. besluta, att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kr. för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnos;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1961/62 bestämdes till nominellt 100 milj. kr., motsvarande ett emissionsbelopp av 450 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbjudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt skulle beaktas att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 249 och II: 361 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Ragnar Bergh* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Bohman* och *Nelander*, vilka ansett att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 249 och II: 361,

1. besluta, att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skall erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kr. för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt tillses att köpare av lägre antal aktier skall äga förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vinnos;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1961/62 bestämmas till nominellt 100 milj. kr., motsvarande ett emissionsbelopp av 450 milj. kr.;

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrar, varvid särskilt bör beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för placering i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt beaktas att sådana former för aktieförsäljningen ordnas, som garanterar en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kan vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.»;

2) av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Eliasson* i Sundborn och *Antonsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 249 och II: 361, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag gjordes till föremål för utredning, varvid särskilt borde beaktas att betryggande garantier skapas för att aktierna icke efter hand samlas på ett fåtal händer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Vi har under de senaste fyra riksdagarna diskuterat frågan om försäljning av statsaktier, och det är därför inte lätt att nu plocka fram några nya argument vare sig för eller emot den försäljning av LKAB-aktier som vi och några folktopartireservanter i statsutskottet vill genomföra. Inte minst förra året var diskussionen på detta område mycket uttömmande. Hur länge vi än debatterar här i kammaren lär vi inte kunna övertyga någon meningsmotståndare om riktigheten av vår uppfattning.

Det är väl egentligen så, herr talman,

att här bryter sig två ideologiska grundåskådningar. Den ena, som vi ansluter oss till, anser att en utvidgning av den enskilda äganderätten bör komma till stånd, även då det gäller vissa statsägda företag. Den andra uppfattningen kan inte tänka sig att staten skall släppa ifrån sig någonting av det som staten lyckats få inflytande över i näringslivet. Förra året gled debatten här också in på de statliga uppgifterna i Norrbottens näringsliv och var gränsen skulle dras mellan allmän och enskild företagsamhet i sådana bygder. Jag skall inte upprepa de synpunkter som då fördes fram, men jag skulle vilja slå fast att det i princip inte kan vara en uppgift för staten, som ju samtidigt är — om jag får använda det uttrycket — allas vår överhet och som representerar alla medborgare och företag i det här landet, att genom egna särskilda företag driva affärsmässig verksamhet i konkurrens med enskilda. Men den principiella grundinställning som jag har innebär naturligtvis ej att man icke skulle kunna acceptera att staten i undantagsfall och då det föreligger alldeles särskilda betingelser kan rycka in för att överbrygga övergångssvårigheter eller tillfälligt stödja eller rycka upp ekonomisk verksamhet.

Jag har velat påminna om dessa principiella synpunkter, eftersom de ligger till grund för det förslag som nu är aktuellt, nämligen försäljning av en begränsad post LKAB-aktier och för den begäran som vi också framställt om utredning rörande formerna för försäljning av även andra statsföretag. Försäljningen av LKAB-aktier förutsätter ju att staten i varje fall tills vidare skall bibehålla sin majoritetsställning i LKAB. Den syftar till, förutom att sprida ut den enskilda äganderätten, att stimulera och åstadkomma en utvidgning av aktiesparandet hos enskilda människor. Vi är övertygade om att en sådan försäljning skulle skapa ett mera levande sparintresse och över huvud ta-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

get leda till en strävan hos enskilda att förvärva aktier i ökad utsträckning hos både enskilda och statliga företag. Det råder väl inget tvivel om att vi har ett starkt behov av ökat sparande i landet och att vi bör försöka finna olika sparformer. Därvid är det särskilt önskvärt att man kan åstadkomma någon form för sparande som är värdebeständig och långsiktig. Det är då naturligt att aktiesparandet träder i förgrunden. Av psykologiska och även av andra skäl är det också önskvärt att medborgarna genom aktieförvärv blir delägare i produktionen och därigenom blir mera medvetna än de nu är om dess betydelse för samhällets utveckling och vårt välstånd. Det är inte heller alldeles betydelselöst om staten genom att i år försälja för 450 miljoner kronor LKAB-aktier kan minska lånebehovet för innevarande år och därigenom också sina ränteutgifter.

Den andra frågan som är aktuell är önskemålet om en utredning om formerna för försäljning av aktier i statliga företag som driver sådan verksamhet att aktieförsäljning kan vara motiverad. På den punkten har också några representanter för det tredje borgerliga partiet anslutit sig till våra önskemål. Vi frågar oss varför man på socialdemokratiskt håll är så rädd för en utredning av frågan. Såvitt jag kan förstå måste den negativa inställningen ha ideologiska motiv. Det inflytande som staten en gång har förskaffat sig inom företagsamheten kan man inte tänka sig att minska på. Då socialdemokraterna förra året gick emot motsvarande förslag, motiverade herr Gustafsson i Stockholm det i denna kammarare med att säga, att ingenting hindrade utredningen om de statliga företagsformerna att ta upp frågan till behandling. »Under sådana omständigheter», sade herr Gustafsson, »har vi inte ansett att det finns någon anledning att sätta i gång en ny utredning om detta spörsmål.» Eftersom denna utredning

om de statliga företagsformerna nu slutfört sitt arbete och inte tagit upp frågan, borde konsekvensen av uttalandet vara att herr Gustafsson nu skulle gå med på en utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av min namne i Kieryd m. fl.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Med hänsyn till de livliga debatter som vi har haft under senare år i denna fråga kan jag fatta mig ganska kort.

Det finns egentligen inte något nytt i de synpunkter, som har framförts, vare sig från motionärerna eller från utskottet. På vårt håll har vi intagit den ståndpunkten, att en försäljning av LKAB-aktier inte bör ske utan att man först har utrett frågan huruvida en försäljning av aktier i statliga företag bör ske och — vilket vi tillmåter stor betydelse — under vilka former detta bör ske. Vi pekar speciellt på att det är nödvändigt att det skapas betryggande garantier för att aktierna inte så småningom samlas på ett fåtal händer, därest en aktieförsäljning kommer till stånd. Med hänsyn till det har vi inte velat gå med på en omedelbar försäljning av vissa LKAB-aktier, då den frågan inte är tillräckligt utredd.

Vad beträffar det utredningskrav som motionärerna har ställt har vi inte kunnat biträda motionärernas yrkande exakt, eftersom de yrkar försäljning av aktier i andra företag än LKAB. Vi menar att det kan finnas motiv för att man har en statlig företagsamhet i vissa speciella fall. Det kan vara motiverat av omständigheter av social, organisatorisk eller företagsekonomisk natur. Det kan vara nödvändigt att staten startar företagsamhet för att skapa tillfredsställande försörjning för en befolkning i en del av landet.

Även om vi i princip anser, att näringslivet skall bygga på enskilt företagande och enskilt initiativ, kan man

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

inte komma ifrån att det finns omständigheter som gör ett statligt företagnade motiverat och till och med starkt motiverat. Jag vill i det sammanhanget erinra om, vilket framhölls, om jag inte misstar mig, i fjolårets debatt om LKAB-aktiernas försäljning, att samlingsregeringen 1945 gjorde ett uttalande, där man klargjorde, att det inte förelåg några ideologiska skiljaktigheter vid bedömningen av frågan huruvida staten skulle ha ett dominerande inflytande över malmfälten i Norrbotten.

Vi menar emellertid från vårt håll, att den omständigheten, att staten en gång har engagerat sig i företagsamhet på ett område, inte behöver betyda att det statliga engagemanget bör bestå för alla tider. Det måste bli en prövning från fall till fall av vad som är lämpligt och i den mån det inte finns några speciella motiv av social eller annan art, som gör att man bedriver statligt företagsamhet i framtiden, bör man försöka avveckla det statliga engagemanget.

Vad beträffar försäljning av aktier i statliga företag får man beakta, att en sådan försäljning kan tillföra aktie marknaden nytt material och på det sättet medverka till att spararna och placerarna får nya objekt att välja på, varigenom man i viss mån kan främja sparandet, inte minst det långsiktiga sparandet. Det är med hänsyn därtill vi i en reservation yrkat på att frågan om försäljning av aktier i statliga företag skall göras till föremål för utredning, som särskilt bör beakta, att man, därest en försäljning skall ske i viss utsträckning eller helt, skapar betryggande garantier för att aktierna inte så småningom samlas på ett fåtal händer.

Jag vill med det anförda yrka bifall till den av herr Ivar Johansson m. fl. avgivna reservationen nr 2.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Frågan om försäljning av LKAB-aktier har ju framförts under

flera år. Denna gång är den framförd i en gemensam motion av folkparti- och högerledamöter.

Huvudsyftemålen för en sådan försäljning kan ju sägas vara två. För det första skulle statens lånebehov redan under nästa budgetår sjunka väsentligt. Detta är någonting, som borde kunna stödjas av alla, så ansträngt som läget på kapitalmarknaden nu är. För det andra skulle ett ökat sparande hos allmänheten alldeles säkert vinnas genom en sådan försäljning. Det är ju fråga om att lägga aktieförsäljningen på mycket bred bas; minsta posten skulle vara nominellt 50 kronor. Inte minst i den nu hårdnande internationella konkurrensen borde detta sätt att med ökat sparande stimulera kapitalmarknaden kunna vinna anslutning.

Vi menar att också aktier i andra statliga företag skulle kunna utbjudas till allmänheten, och vi har yrkat på utredning härom.

Det är väl så att det har gått troll i denna fråga. Annars tycker man att centerpartiet, som eljest i dessa frågor är på liknande linjer, också skulle ha kunnat vara med om vår reservation. Nu är det högern och folkpartiet som står för reservation nr 1.

Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Denna fråga har diskuterats vid åtskilliga tillfällen tidigare, och därför finns det ingen anledning att fördjupa sig i detta lika litet som i det tidigare ärendet. Jag skall ändå göra några kommentarer till vad som hittills sagts, och jag börjar med herr Bohman.

Jag kan hålla med herr Bohman om att det ligger något i detta, att vi har olika syn på dessa frågor och olika ideologi. Men låt mig samtidigt säga, att jag inte är lika bunden som herr Bohman. Han är helt och hållet bunden till det enskilda näringslivet. Jag kan

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

gärna tänka mig båda sakerna vid sidan om varandra, både det enskilda näringslivet och någon form av statligt driven verksamhet.

Vad beträffar LKAB kanske det kan finnas skäl att erinra om förspelet till statens förvärv av stamaktierna. Som de flesta av kammarens ledamöter väl kommer ihåg, framhölls då, att dessa malmfyndigheter är en i tiden begränsad tillgång — de tar förr eller senare slut, senare kanske man kan säga på grund av att man gjort nya fyndigheter.

Men vi kommer ändå någon gång i det läget, att malmfyndigheterna tar slut. En av motiveringarna till att staten inlöste aktierna och förvärvade huvudparten av äganderätten till dessa malmfyndigheter var också att man visste, att staten i framtiden skulle få ta det sociala ansvaret för denna landsända. Som väl genom tidningarna är bekant har det också signalerats, att staten av vinstmedlen från malmtillgångarna skall försöka vidtaga särskilda anstalter för att i framtiden trygga näringslivet och sysselsättningen i Norrbotten.

Det förslag som nu föreligger innebär inte någonting annat än att en mindre del av aktieposten skulle säljas ut till allmänheten. Staten skall alltså bibehålla sin majoritetsställning. Därför är jag förvånad över att här talas så starka ord om de enskilda aktieägarnas inflytande i företaget. Det blir ju fortfarande staten som bestämmer den politik företaget skall föra.

Jag ställde i fjol frågan om reservanterna avser att hela företaget skall säljas ut. Jag fick som svar av herr Bohman, att han för sin del ansåg, att det fanns anledning att tänka sig en försäljning av hela företaget. Folkpartiets talesman vid det tillfället, herr Nihlfors, deklarerade, att han för sin del inte tänkte sig annat än att staten även för framtiden skulle behålla majoriteten i detta företag och alltså även det avgörande inflytandet. Herrarna kanske

skulle behöva ena sig på den punkten, eftersom det nu föreligger en gemensam reservation.

Det har i sammanhanget sagts, att en försäljning skulle stimulera sparandet, skapa en ökad förståelse för aktieinnehav o. s. v. Är det så alldeles säkert? Enligt reservationsförslaget skulle dessa aktier åsättas ett nominellt värde av 50 kronor och försäljas till ett pris av 225 kronor. Är det så många av de enskilda människorna som skulle köpa en aktie som är upptagen till 50 kronor, betala den med 225 kronor och ändå anse att de hade gjort en god affär? Det finns naturligtvis personer som skulle anse det, men jag tror inte, att den stora allmänheten skulle få det intrycket av en sådan affärstransaktion.

Det minskade lånebehovet för statens del har även tagits upp i resonemanget. Det är naturligtvis en riktig synpunkt för ett aktuellt tillfälle. Avyttrar man värdefulla tillgångar och får in pengar för dem, har man i det aktuella läget minskat statens lånebehov. Men man har inte för framtiden åstadkommit någonting som skulle minska detta lånebehov. Det är en engångsföreteelse för den tid denna försäljning pågår och man får in pengarna. För framtiden blir resultatet endast, att man avhänt staten en värdefull tillgång.

Låt mig återknyta till demokratiseringen. Om vi skulle genomföra denna affär, skulle några tusental personer komma i åtnjutande av aktier i detta företag. Det skulle alltså vara en demokratisering att ta ifrån hela folket denna tillgång och sälja ut den till några tusental personer. Jag tycker herrarna använder en något underlig terminologi, då ni för in demokratiseringsbegreppet i detta sammanhang.

Ökat sparande, säger herr Nelander, skulle bli följderna av denna försäljning. Jag är inte övertygad om det. Det mest troliga är väl att de personer, som skulle vara intresserade av att köpa aktierna, är de som redan har vissa tillgång-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

ar och som kommer att föra över dem från någon annan form av sparande till att förvärva dessa aktier. Att man genom denna försäljning skulle kunna åstadkomma något ökat sparande, ställer jag mig emellertid mycket skeptisk till.

Herr Bohman erinrade om vad jag sade i fjol, att ingenting i direktiven hindrade 1953 års utredning om de statliga företagsformerna från att taga upp denna fråga. Det var alldeles riktigt vid det tillfället. Utredningen har inte gjort detta, och det har inte jag någon skuld till. Herr Bohman vill emellertid nu göra gällande, att det uttalandet från min sida skulle innebära, att jag i år skulle kunna ställa mig positiv till en utredning. Det var emellertid, herr Bohman, inte fråga om något positivt ställningstagande från min sida utan bara ett konstaterande av föreliggande faktum, att utredningen kunde taga upp frågan om den så ville.

Vad finns det för resten att utreda i denna fråga? Formerna för försäljningen, säger man. Dem tycks man från höger och folkpartiets sida ändå vara på det klara med, och i reservationen har redovisats, hur man tänkt sig dem.

Herr Eliasson i Sundborn vill ha en utredning för att skapa garantier för att det inte sker en anhopning av aktier på ett fåtal händer, om de skall säljas.

Hur skall man kunna åstadkomma det? Skall man förbjuda innehavarna av dessa aktier att sälja dem? Skall man förbjuda människorna att köpa mer än ett visst antal? Hur skall man kunna kontrollera att det inte sker köp genom bulvaner och liknande, så att man ändå realiter kommer att få aktierna samlade på ett fåtal händer, om de skulle komma ut i marknaden?

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga i detta ärende. Jag skall ändå inte förlänga debatten. Jag tror att det kan finnas anledning att praktisera något av den sparsamhet som det så ofta brukar talas om, inte minst från re-

servanternas sida. Det skall jag göra genom att inte nu offra mera vare sig tryck eller papper på denna fråga. Bifall till utskottet.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Herr Bohman har naturligtvis rätt när han påpekar att här står mot varandra två ideologiskt motsatta ståndpunkter, som självfallet i hög grad påverkar ställningstagandet till sådana här frågor. Framför allt högerns och folkpartiets motionärer och reserveranter har också sört för att en av vår tids viktigaste principiella och praktiska frågor, nämligen frågan om demokratien, har kommit i förgrunden i debatten om denna sak. Striden om statsindustrierna och de statliga ingripandena i näringslivet över huvud taget har undan för undan tillfört diskussionen om demokratiens nya drag, och så förhåller det sig också i denna debatt.

Nu säger högern och folkpartiet i motionen och reservationen, att det är nödvändigt för demokratiens skull att man berövar staten inflytandet över de viktiga naturtillgångar som detta ärende handlar om. I den konstellation som brukar benämnas »de fyra demokratiska partierna» har vi alltså nu fått den situationen, att alla de tre borgerliga medlemmarna i denna samling beskyl- ler socialdemokraterna för en antide- mokratisk ekonomisk politik, bl. a. därför att dessa inte vill sälja statens gruv- aktier.

Frågan gäller som bekant inte bara detta företag. Folkpartiet har ju varit i farten tidigare för att sälja det statliga järnverkets aktier, och centerpartiet har på sin lott haft uppgiften att försöka ta kål på all statlig verksamhet inom trä- industriens område. Den fördelen har alltså det konkreta ställningstagandet till denna fråga och andra liknande att det klarnar kring de mycket suddiga formuleringarna om den ekonomiska demokrati. Det blir klart att de borgerliga partierna med demokrati me-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

nar raka motsatsen till den uppfattning som arbetarpartierna har beträffande demokratiens utveckling också på det ekonomiska området. En av första kammarens ledamöter, herr Boheman — som bekant en av herr Ohlins främsta trommän — har också haft modet att försöka ge ett exaktare uttryck för den borgerliga ståndpunkten än vad som är vanligt i de borgerliga partiernas agitation. »Vad vi vill på det ekonomiska området», säger herr Boheman, »är att vidmakthålla en kapitalistisk demokrati.» Därmed är väl sagt vad herr Boheman och andra går litet ängsligt omkring. Med detta skall väl också markeras, att varje ingripande som har en socialistisk tendens skall bannlysas. Så klarnar det som sagt också om förutsättningarna för en fortsatt samverkan mellan de fyra demokratiska partierna. Det största av dessa partier har ju skrivit in i sitt program i punkt 12, att demokratien skall utvecklas på det ekonomiska området genom en ökad grad av statlig bestämmanderätt över naturtillgångar och produktionsmedel.

Den inställningen utgjorde som bekant också en viktig del av efterkrigsprogrammets plan för en omdaning i socialistisk riktning. Den framställdes där — helt riktigt enligt min mening — som den avgörande förutsättningen för demokratien på det ekonomiska området.

De borgerliga partierna har brukat peka på statsgruvorna, ASSI och det statliga järnverket som exempel på vad man kallar smygsocialisering. Jag antar att det är av liknande skäl som centerpartiet vid årets riksdag har gjort en stöt även mot ökningen av statens skogsinnehav. Socialdemokratiska talesmän kan naturligtvis själva svara för hur pass allvarligt de har menat denna smygsocialisering. För vår del smyger vi inte. Senast på det kommunistiska partiets kongress för två månader sedan upprepade vi vad vi så många gånger tidigare sagt i en programförklaring,

att vi betraktar förstatligandet av naturtillgångar och betydelsefulla produktionsmedel som en kampform för en bättre ekonomisk ordning och som en del av åtgärderna för socialismens genomförande också i Sverige.

Det vore emellertid fel om frågan om förstatligande och statsingripande i näringslivet framställdes bara som ett resultat av principiella överväganden — jag fattade herr Bohemans inlägg som om han menade det. Det är inte bara ideologiska ståndpunkter, inte bara principiella frågor som är aktuella i detta sammanhang.

Här verkar också en objektiv kraft som i allt högre grad — oberoende av våra olika ideologiska ståndpunkter — skapar behov och driver fram ingripanden.

Då det nu gäller ett företag i Norrbotten kan det också finnas anledning erinra om att statsdriften i detta län har tillkommit främst därför att det av rent objektiva omständigheter varit ett behov att få till stånd en rationellare ordning än privatkapitalisterna kunde eller ville åstadkomma. På den fjärdedel av Sveriges yta, som Norrbotten utgör, äger nu staten allt som är avgörande för det ekonomiska livet: alla träförädlingsföretag utom ett, alla mineraltillgångar som för närvarande exploateras, alla kraftverk, alla de betydelsefullaste kommunikationerna, 60 % av skogarna och ett järnverk. Lägger man till detta kommunala och andra statliga företag, skolor, sjukvårdsväsende, vägförvaltning och mycket annat, får man bilden av ett samhälle, omfattande en fjärdedel av landets yta, där privatkapitalismen inte längre är någon förutsättning för näringslivets uppbyggnad och blomstring, ett samhälle där mer än hälften av områdets befolkning får sin inkomst genom verksamhet i statliga och kommunala företag.

Genom de statliga ingripandena har inte förhållandena i Norrbotten blivit

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

sämre utan tvärtom mångfaldigt bättre än vad privatkapitalisterna har kunnat åstadkomma. Det har varit nödvändigt med sådana ingripanden, eftersom den kapitalistiska demokratien — för att åter använda Bohemans uttryck — saknat förmåga att på ett vettigt sätt ordna folkförsörjningen i länet. Med de metoder, som privatkapitalisterna använt för uppbyggnaden av sina företag, har dessa inte blivit produktionstekniskt effektiva. De tidigare ekonomiska makt-havarna i Norrbotten visade inte bara tecken på ineffektivitet utan företedde också destruktiva drag som gjorde att man helt bortsåg från befolkningspolitiska och sociala synpunkter.

Efter vad som hänt under några årtionden är det inte många norrbottningar som tror på en privatkapitalistisk renässans i detta län. Tvärtom tyder många tecken, inte minst under den allra senaste tiden, på att folkopinionen kommer att tvinga fram en fortsättning av den ekonomiska uppbyggnaden i länet efter samma linjer som hittills. Det är typiskt att inte längre bara arbetarrörelsens båda partier och fackföreningarna går in för dessa linjer då det gäller att lösa Norrbottens försörjningsproblem — att de inte skyggar för den socialistiska tendensen i detta utan tvärtom eftersträvar den — utan att den omfattande folkopinion, som har kommit till synes på området, innesluter även mycket stora borgerliga grupper, så att det praktiskt taget finns en enhällig mening i Norrbotten då det gäller denna sak. Det är mycket små grupper i Norrbotten som skulle vilja stiga upp och ge uttryck för samma mening som högern och folkpartiet här företräder. Orsaken därtill är inte bara de erfarenheter som man själv gjort utan också den objektiva utveckling som jag här tidigare erinrat om.

I Norrbotten betraktas varje steg i den riktning, som de borgerliga motionerna och reservationerna innebär såsom ett steg bakåt, ett steg som med-

för nya svårigheter i stället för ekonomisk blomstring, ett steg som medverkar till att framkalla ineffektiva och destruktiva drag hos produktionen. Vi vill inte ha det på det sättet. Vi vill att utvecklingen skall fortsätta efter de linjer som statsmakterna nu har följt under aktiv medverkan av folkopinionen i Norrbotten.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Efter den uttömmande debatt, som vi föregående år hade i denna fråga, skall jag bara med några korta erinringar yrka bifall till utskottets hemställan.

Det har skett någonting sedan i följ. Visserligen fortsätter högern att ta avstånd från Arvid Lindman, som en gång ansåg att malmfyndigheterna representerade en sådan nationalrikedom att de borde ligga i statens ägo. Jag konstaterar vidare att herr förste vice talmanen inte har inom statsutskottet deltagit i handläggningen av detta ärende och att vi här i kammaren har fått ytterligare en förständig folkpartist, som deltagit i handläggningen av ärendet i utskottet men som inte biträtt högerns och folkpartiets reservation. Det kanske beror på att han har erfarenhet av LKAB:s verksamhet inifrån och vet vad saken ytterst gäller. Naturligtvis har han inte heller haft parlamentariskt-ekonomiska möjligheter att ge sig ut på vinglig stråt.

Vad slutligen centerpartiet beträffar förefaller det som om herr Larssons i Hedenäset inflytande har ökat. Centerpartiet har nämligen inte nu motionerat i frågan. Däremot har herr Eliasson i Sundborn reservationsvis försökt sig på en balansgång på lina mellan herr Larsson i Hedenäset å ena sidan och högern och folkpartiet å andra sidan.

Jag vill, herr talman, fastslå att reservanternas förslag innebär ekono-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

miska äventyrligheter som går ut över de svenska skattebetalarna. Vad har hänt sedan i fjol? Jo, LKAB:s utdelning har ökat från 60 till 100 miljoner. Vidare har man genomfört investeringar i företaget på mellan 100 och 200 miljoner kronor. Detta har motionärerna inte tagit något som helst intryck av. Deras motion i år är likalydande med den i fjol.

Vad innebär nu en höjning av utdelningen från 60 till 100 miljoner? Jo, om man skulle sälja aktier för 228 miljoner till ett kursvärde på 4,5 gånger pari så skulle man komma till en försäljningssumma på 1 026 miljoner kronor. Om man beräknar att aktierna skulle ha samma avkastning som tidigare skulle en höjning av utdelningen från 60 till 100 miljoner betyda åtskilligt. Detta innebär nämligen att man skänkte 684 miljoner kronor av de svenska skattebetalarnas gemensamma egendom till det lilla fåtal människor som skulle köpa aktier i LKAB. Man är alltså beredd att utan vidare skänka bort ett värde som är större än vad staten under 20 år har placerat i investeringar i Norrbottens järnverk! Jag tror att detta är någonting för oss här i kammaren att tänka på när vi skall bedöma det ekonomiskt förnuftiga i motionärernas och reservanternas förslag.

Nu säger herr Nelander att man minskar statens lånebehov. Ja, men är det förnuftigt att skänka bort värdefull egendom? Om en bonde säljer ett skogs-skifte som är värt 100 000 kronor för 20 000 kronor, så kan man inte säga att han från sin egen synpunkt gör en förnuftig affär, även om han utan tvivel minskar sitt eventuella lånebehov.

Man talar också om ett ökat sparande. Det är klart att om man säljer hundralappar för tiokronorssedlar så ökar man på sätt och vis sparat, men vad är det för prägel på dessa transaktioner ur samhällsekonomisk synpunkt? Jag tror inte att motionärerna kan för-

klara sina åtgärder och förslag på annat sätt än med en hänvisning till att det är fråga om politik. Det är ideologiskt motiverade förslag man kommer med. Jag tror ändå att det går litet för långt om man motiverar vilka oförnuftigheter som helst med att det här är fråga om politik. I varje fall synes det mig vara fullt riktigt att säga att det här är fråga om en galen politik. Skulle herr Bohman exempelvis föreslå att Enskilda banken, Grängesbergbolaget eller Cellulosakoncernen skulle försälja sina aktier på de villkor man här förordar, så tror jag att man från dessa företags sida allvarligt skulle överväga att begära en undersökning av herr Bohmans sinnesbeskaffenhet. Ingen i denna kammare tvekar att beteckna herr Bohman som en i och för sig mycket förnuftig man. Men det har — som herr Nelander sade — gått troll i denna fråga. Därför stirrar man sig blind på att staten skall avveckla sina engagemang uppe i malmfälten även om det skall ske till detta för skattebetalarna dyrbara pris.

Det är inte länge sedan riksdagen tog ställning till statsinlösen. För ett par år sedan var produktionen i de norrländska malmfälten 15 miljoner ton per år. Nu är produktionen ungefär 17 miljoner ton och 1965 beräknar man att produktionskapaciteten skall vara 21 miljoner ton. 1970 räknar man med att komma upp till 24 à 25 miljoner ton. Jag tror det vore ytterst äventyrligt om riksdagen nu skulle börja sätta käppar i hjulet för denna för hela vårt land så ekonomiskt betydelsefulla utveckling.

Det är klart att vi norrlänningar gärna vill se detta som en norrlandsfråga. Norrland har kommit i blickfånget på ett helt annat sätt än tidigare. För 30—40—50 år sedan visste inte organisationerna i Stockholm — jag tänker på husmodersorganisationer och andra ideella sammanslutningar — att det var dags att starta verksamheten på hösten förrän landshövdingen i Norrbottens län

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

och biskopen i Luleå stift utfärdade ett upprop i stockholmstidningarna. Det sades där att det var dags att sätta i gång en insamling av gamla kläder och skor för de nödlidande i Norrbotten. Uppre i Svappavaara fick en hemmansägare några gåvor från denna insamling. Han fick en gammal grå bonjour och en blå uniformsmössa från Svea livgarde. Det blev hans högtidsdräkt under många år. Nu har LKAB beslutat att öppna en gruva just i denna by. Om fyra—fem år kommer Svappavaara att leverera malm till ett värde av 175 miljoner kronor per år.

Där har vi norrlandsproblematiken i ett nötskal. Jag hoppas att herr Bohman och de andra reservanterna åtminstone försöker att komma i kapp den ståndpunkt som Arvid Lindman anammade redan vid sekelskiftet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det intressanta med föreliggande motion är inte det som står i den utan det som står under. Vi slipper se partiledarna som undertecknare på de här motionerna längre. Det är ett gott tecken att de har insett det olämpliga i att engagera sig i denna misslyckade politik. De kan tydligen inte dra sig tillbaka i en handvändning utan har nu vänt sig till några yngre ledamöter för att be dem lägga fram de sedvanliga motionerna i år. Men kanske man redan nästa år hinner ta ett trappsteg till, så att vi slipper motionerna över huvud taget.

I den motion som högern lade fram som partimotion för några år sedan föreslog man som första steg mot en utvidgad ekonomisk demokrati genom privatisering av statliga bolag att aktierna i Aktiebolaget Statens skogsindustrier försåldes till allmänheten. Så var det då. Nu är första steget att man skall sälja LKAB-aktier. Det är sådana små förändringar som visar att det inte

är så kinkigt vad man gör, huvudsaken är att man blir av med de statliga företagen.

Det finns ett annat intressant drag som skiljer denna motion från de tidigare högermotionerna.

Tidigare har högern vid ett tillfälle föreslagit att allmänheten skulle få köpa aktier i LKAB för 20 000 kronor per person. Högern håller nu på att samverka med folkpartiet och måste anstränga sig litet i demokratisk riktning och har fördenskull sänkt gränsen till 9 000 kronor. Det är också en utveckling i rätt riktning. När man kommer ned till noll är det nog lagom.

Huvudsyftet med denna motion är enligt herr Nelander att underlätta statens upplåning och öka sparatet hos allmänheten. Herr Gustafsson ifrågasatte herr Nelanders tro på den första punkten, att sparatet skulle öka hos allmänheten. Det vore intressant om herr Nelander kunde lägga fram något mera konkret belägg på den saken än enbart tron som vi har hört om i fyra år nu.

Den andra punkten var att statliga lånebehovet skulle bli mindre. Den intressanta upptäckt herr Nelander har gjort är att om man slaktar kon får man mera pengar. Men man får inte mjölkpengarna om man har fått slaktpengarna. Genom att sälja aktier i de statliga företagen kan vi kanske lösa finansieringsproblemen i dag, men vi får inte något i fortsättningen från dessa företag, och herr Lassinantti nämnde vilka årliga summor det gäller för LKAB:s del. Vem skall få mjölkpengarna i fortsättningen, herr Nelander?

Huvudsyftet med denna motion var enligt herr Nelander att statens lånebehov skulle bli mindre och sparatet hos allmänheten större. Men var inte huvudsyftet med motionen det som står i början av motionen, att skapa ekonomisk demokrati? I den gemensamma höger- och folkpartimotionen börjar man med att tala om att vi sedan många

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

år har politisk demokrati i vårt land — tack vare högerens medverkan framför allt, underförstår man väl — och att det nu gäller att skapa också ekonomisk demokrati. På samma sätt inleddes högermotionen för några år sedan. Det gällde att skapa ekonomisk demokrati och det gör vi genom att sälja de statliga företagen. Var inte det huvudsyftet, herr Nelander? Är det bortglömt nu?

I motionen åberopas erfarenheter från utlandet. Vilka erfarenheter? Kan vi få höra exempel på att man fått ekonomisk demokrati genom att tillämpa folkaktiesystem? Det mest kända och det största företag som varit statligt och sålts till allmänheten är Preussag som Adenauer sålde i förra valrörelsen. Adenauer håller nu på att sälja Volkswagenverken i denna valrörelse. Det har inte visat sig bli någon ekonomisk demokrati på så sätt. Resultatet blev att bolagsstämman i stället för att behärras av staten behärras av landets största bank. Det är den erfarenheten ni hänvisar till när ni talar om erfarenheterna i utlandet. Är det det ni vill, att finansdepartementet skall dra sig tillbaka från LKAB och landets största bank skall sitta där med majoriteten i stället? Det är en sådan utveckling ni hänvisar till i Tyskland. Vill ni ha den?

Importen av Adenauers valpropaganda kan ni gott analysera litet mera. För andra människor är det omöjligt upptäcka hur det blir en ekonomisk demokrati på den vägen.

Huvudsyftet är i själva verket något annat, det utsägs tydligt i Tyskland där ni har hämtat era argument. Man vill bli av med otrevliga konkurrenter i näringslivet. Staten skall inte få agera i näringslivet. Det som ägs gemensamt av alla medborgare här i landet skall inte få uppträda inom näringslivet. Man skall därför sälja alla affärsföretag som staten äger. Det är där huvudsyftet finns. Vi vill ha tvångsförsäljning av de gemensamt ägda företagen.

Vill det enskilda näringslivet verkli-

gen ha en strid på denna punkt om tvångsförsäljning av alltför stora företag, tvångsupplösning av de mäktiga stora ekonomiska enheterna, för att man genom folkaktier skall kunna få ekonomisk demokrati? Vill Wallenberg det? Vill Johnson det? Vill jordbrukarna ha en upplösning av lantbruksförbundet och alla dess underlydande företag och tvångsförsäljning av dessa tillgångar till konsumenterna och allmänheten? Ingen vill följa er. Ni bara sprattlar litet ute i kanten utan att vilja ta konsekvenserna av er ståndpunkt.

Det är glädjande att alla partiledarna har insett det olämpliga i dessa krav. Det skulle glädja oss ytterligare om man slapp få se en del annars hyggliga namn under dessa motioner i fortsättningen.

Det finns andra lösningar av de ekonomiska maktfrågorna som står i bättre överensstämmelse med vad som står i många partiers program här i landet. I flera partiers program talas om tävlan mellan olika företag och företagsformer, oberoende av hur företagen ägs, om de är privatägda, enmansföretag eller företag med 30 000 aktieägare, om de är konsument- eller producentkooperativa, statliga eller kommunala. Alla olika typer skall få tävla, och utvecklingen får visa vilka som kan sköta sig bäst. Vi skall inte vara ute efter att lägga krokben för varandra och arrangera tvångsförsäljning av konkurrenternas företag. Det är inte hederligt spel.

Enligt Stockholms handelskammars propagandaskrift, avsedd för utlandet, omfattar den statliga sektorn i det svenska näringslivet fem procent. Det bör snarast bli så, att den statliga sektorn får samma frihet att arbeta i lika smidiga och affärsmässiga former som den övriga delen av näringslivet, kooperativa och privata företag. Vi har anledning att med intresse avvakta den proposition som finansministern enligt tidningsutsagor skulle lägga fram till vårens riksdag för att den senare skulle

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

behandlas under höstriksdagen, en proposition som syftar till att skapa effektiva statliga företagsgrupper och att få de statliga företagen att arbeta i rationellare former.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när Hans Gustafsson höll sitt som jag tycker — även om jag inte delar hans uppfattning — sympatiska anförande. Beträffande herr Hagnells framträdande vill jag emellertid säga, att vi väl litet var ibland kan bli indignerade i denna talarstol, men herr Hagnell har nog ändå rekordet när det gäller att bibehålla en intensiv ilska genom ett helt anförande.

Jag vill, herr talman, något beröra ett par saker, som förefaller mig betydelsefulla i sammanhanget. Här har talats en hel del om demokrati i samband med behandlingen av detta ärende. Även den kommunistiske talesmannen nämnde ordet demokrati och sade att han har en annan uppfattning om demokrati än vi. Det är alldeles säkert riktigt. Och jag är övertygad om att han också har en helt annan uppfattning om demokratin än vad Hans Gustafsson och t. o. m. herr Hagnell har.

Man har här gjort en del försök att liksom skoja bort och neddimensionera den strävan mot en spridning av äganderätten till LKAB-aktierna som ligger bakom den motion vi nu behandlar. Givetvis är förslaget ett försök, men det är ett försök som rymmer med ansträngningar, som inte kan vara obekanta ens för herr Hagnell. Även när det gäller en större spridning av aktieinnehavet i de enskilda företagen göres sådana försök, som ännu visserligen bara befinner sig i sin linda men som ändå är försök i rätt riktning. Där är man alldeles tydligt på rätt väg. Och jag kan inte se att det finns anledning inta en avvisande hållning till tanken att sprida aktierna även när det gäller statliga företag.

En hel rad talare här, bland dem herr Lassinantti, har argumenterat som om

det var fråga om att helt privatisera LKAB. De har skisserat upp en hel rad förfärliga konsekvenser, som kan uppstå om vi beträder en sådan väg. Men det är väl alldeles tydligt och klart av den reservation som avgivits att något sådant inte är avsikten. Staten kommer att behålla en bestämd majoritet av aktierna i LKAB. När man därför talar om de konsekvenser som kan följa med att staten mister sitt bestämmande inflytande, så är detta såvitt jag förstår ingenting annat än nonsens. Det finns inte några sådana risker i detta sammanhang.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på den mycket framträdande motståndning som fanns i herrar Gustafssons och Lassinanttis inlägg. Herr Gustafsson sade att det väl inte kan verka särskilt inbjudande eller lönande för den enskilde spararen — jag kommer inte ihåg hur orden exakt föll, men meningen var den — att köpa en aktie till ett nominellt värde av 50 kronor och betala ett mer än fyra gånger så högt belopp för den. Det kan väl inte vara något särskilt flott erbjudande, menade herr Gustafsson i Stockholm. Men i ett annat sammanhang talade herr Gustafsson om de värden staten skulle avhända sig vid en försäljning av LKAB-aktierna. Herr Lassinantti gick ännu längre och talade om värden som praktiskt taget skänks bort utan någon ersättning. Det är väl ganska klart att ett och samma erbjudande sakligt sett omöjligt kan vara dels utan nämnvärd attraktionskraft och dels innebära, att man skänker bort stora värden utan skäligen ersättning.

Till sist har man också invänt att den lättnad i det statliga upplåningsbehovet som skulle uppstå genom ett fullföljande av reservationens syfte är en engångsföreteelse. Detta är naturligtvis i och för sig alldeles riktigt, men jag har svårt att inse varför man av den anledningen skall avstå från en lättnad, som ur många synpunkter kan vara mycket värdefull.

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag förstod var herr Gustafsson i Stockholm och jag på precis samma linje, när vi gjorde gällande att reservanterna inte har velat taxera de värden det här gäller så högt som de borde göra utan vill sälja till realisationspriser.

Jag begärde emellertid ordet med anledning av herr Wedéns påstående att jag hade svartmålat reservanternas förslag på ett sätt som inte står i överensstämmelse med en god sakbehandling. Jag vill då säga att jag hela tiden höll mig till motionärernas yrkande. Jag utgick i min beräkning rörande den förlust, som de svenska skattebetalarna gemensamt skulle komma att lida, från det förhållandet att utdelningen vid LKAB har stigit från 60 till 100 miljoner kronor. Jag konstaterade också som anmärkningsvärt att motionärer och reservanter inte tagit hänsyn till att man i företaget dels har ökat produktionen med ett par miljoner ton från i fjol och dels att man gjort investeringar på ett par hundra miljoner kronor. Just dessa faktorer tycker jag är ägnade att belysa hur pass hållfasta de sakliga motiveringarna är hos reservanter och motionärer.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett par yttranden av herr Wedén som uppkallade mig igen. Han säger att det skulle ligga en motsättning i mitt resonemang att det var stora värden som avhändes staten genom denna försäljning samtidigt som jag skulle ha sagt, att detta erbjudande inte kunde uppfattas som särskilt förmånligt.

Antingen har herr Wedén inte lyssnat tillräckligt uppmärksamt eller också har han inte velat fatta innebörden av vad jag sade. Jag sade nämligen i sam-

band med resonemanget om att man hos allmänheten skulle få fram ett intresse för ökat sparande, att det bland en stor del av denna allmänhet inte skulle kunna framstå som särskilt tilltalande att få ett papper, som var nominellt upptaget till 50 kronor och som man fick betala 225 kronor för. Men jag tillade att för dem som förstår någonting av dessa affärer framstår erbjudandet naturligtvis som mycket förmånligt.

Det andra yttrandet av herr Wedén gällde frågan om spridning av aktier över huvud taget. Herr Wedén säger att det inom det enskilda näringslivet finns en strävan att sprida aktierna. Varför sprider man aktierna? Det måste väl vara önskan att sprida äganderätten till företagen som ligger bakom aktiespridandet. Då frågar jag: Kan man dra jämförelser mellan ett enskilt företag och detta statsägda företag? Kan herr Wedén över huvud taget få en större spridning av äganderätten till LKAB än vad som redan finns, när det är hela folket som äger LKAB?

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle föra för långt att ta upp den sista delen av herr Hans Gustafssons inlägg. Den delen tyder dock på att herr Gustafsson är blind för skillnaden mellan å ena sidan att indirekt äga någonting på det sätt, som man möjligen kan sägas göra för hela folkets del när staten äger någonting, och att å andra sidan direkt äga någonting. Det finns mycket att tillägga, men jag skall nöja mig med detta.

När det gäller värdet ur den ena och den andra synpunkten av dessa aktier, som är ifrågasatta till försäljning, vill jag bara konstatera, att herr Gustafsson gör gällande att det kan finnas dels människor, som uppfattar erbjudandet som oförmånligt, och dels — som han säger — mera kunniga människor, vilka kan uppfatta erbjudandet som förmånligt. Jag vill inte yttra mig om var kunnigheten inom dessa båda katego-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

rier kan vara störst eller vilka kategorier herr Gustafsson över huvud taget syftar på. Jag vill endast säga, att man framlagt förslaget i syfte att formulera ett erbjudande som kunde vara ur statens synpunkt skäligt och samtidigt tillräckligt attraktivt, inte för personer som förut är stora aktieägare utan just för de nya kategorier av aktieköpare som man med detta vill nå. Det är klart att det här är en avvägningsfråga, men jag tror att spänningen mellan vad vi velat tillgodose ändå sannerligen inte är större utan mindre än den motsättning, som fanns innesluten i herr Gustafssons eget anförande.

Min argumentation gentemot herr Lassinantti gällde ett förhållande, som efter vad jag kunde höra herr Lassinantti inte alls berörde i sin replik till mig, nämligen att herr Lassinanttis första inlägg till mycket stora delar gick ut ifrån att det här skulle gälla att frånhända staten det bestämmande inflytandet i LKAB. Ett sådant resonemang, herr talman, har inte någon grund i den reservation som här föreligger.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka att herr Wedén tydligen har missuppfattat mig. Jag argumenterade över huvud taget inte om inflytandet, utan jag talade om de realvärden som man ville avhända svenska folket. Därför fanns det i mitt anförande inte täckning för den slutsats, som herr Wedén kom till.

Låt mig säga någonting om staten som ägare. Jag tror att vi är på det slutande planet om vi anser att det är någonting osunt i att staten äger något. Jag tycker att man kan spåra en sådan tendens i motionärernas och reservanternas linje.

Jag vill erinra om att man på 1800-talet hade en dylik uppfattning när det gällde statens äganderätt till skogarna. Då gick man mycket lättsinnigt fram när man realiserade bort statens ägan-

derätt till skog på mycket stora områden. Jag tror att vi har något att lära av detta.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Lassinantti att det fanns ingenting i mitt anförande som kan ge belägg för att jag anser det osunt i och för sig att staten äger någonting.

Däremot tycker jag att det finns alltför mycket i herr Lassinanttis anförande som ger vid handen, att han skulle anse det vara osunt om enskilda ägare i den utsträckning som är förutsatt i reservationen skulle kunna komma in vid statens sida, med bibehållet bestämmande inflytande för staten i LKAB.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag begärde ordet långt innan denna replikväxling började och jag är delvis förekommen av herr Wedén, till vilken jag på många — kanske flertalet — punkter helt ansluter mig.

Om herr Wedén lyssnade dåligt, måste jag erkänna att jag lyssnade lika dåligt. Ty det var alldeles klart att det förelåg en tydlig motsättning mellan herr Lassinantti, som talade om de höga värdena, och herr Gustafsson i Stockholm, som talade om vilken ringa lockelse de här aktieförsäljningarna skulle komma att ha på spararna. Herr Gustafsson utvecklade detta till yttermera visso därhän att han också talade om sinande malmtillgångar som någon gång i framtiden skulle komma att skapa stora sociala problem och att det bl. a. därför skulle vara motiverat att hålla inne med den här aktieförsäljningen.

Herr Gustafsson fortsatte på samma linje och gjorde gällande att det inte skulle vara lockande att köpa aktier eftersom den lilla minoritet som nu finge förvärva aktier, skulle komma att sitta i understol; statens inflytande i företaget skulle vara dominerande.

I den motion som högern och folk-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

partiet gemensamt har väckt har vi talat om att ett aktieförvärv skulle medföra visst inflytande på bolagsstämman. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utarbeta lämpliga regler för att sådant inflytande skall bli möjligt.

På herr Gustafssons direkta fråga erkänner jag gärna att jag förra året hade och fortfarande har den uppfattningen att försäljning av fler aktier i LKAB än det nu är fråga om skulle vara tänkbar. Men detta behöver vi inte ta ståndpunkt till i dag. Nu gäller det endast den i motionen föreslagna posten.

Jag skulle också vilja understryka herr Wedéns synpunkter på ägandet. Det är en myt att medborgarna skulle känna sig som delägare i statens järnvägar och i andra statliga företag. Jag tror att den känsla av delägarskap och medansvar som ägandet av en aktie i ett företag medför är någonting helt annat, något betydligt mera konkret än den subtila form av delägarskap som man kan tala om då det gäller skattebetalarnas nuvarande förhållande till LKAB. Herr Gustafsson sade att det här endast kan bli fråga om något tusental potentiella aktieköpare. Vi har ju föreslagit att 2 miljoner aktier skulle säljas. Detta innebär att om var och en av dem som förvärfvar aktier köper fem aktier, skulle det i alla fall bli 400 000 aktieägare. Det är en väsentlig skillnad på 1 000 och 400 000 aktieägare. Låt oss säga att var och en köper 40 aktier; det blir i alla fall 50 000 aktieägare. Detta antal är också väsentligt mycket större än de tusen som herr Gustafsson talade om.

Vi tror att detta skulle locka spararna. Herr Gustafsson tror det inte. Låt oss göra ett försök, så kan verkligheten ge svar på den fråga, om vilken vi har delade meningar!

Får jag vidare, herr talman, tacka herr Lassinantti för komplimangen. Jag satte stort värde på den och jag tror att den var välment. Jag skall gärna i rätt stor utsträckning återgälda den. Men

jag tycker inte att vi nu skall försöka fördjupa oss i en debatt om hur det kursvärdet på aktierna skall fixeras. Jag medger att det är en besvärlig fråga.

Vi har med anlitande av den sakkunskap som står till vårt förfogande kommit fram till ett värde motsvarande 4,5 gånger pari. Då herr Lassinantti kritiserade oss på denna punkt förra året, frågade jag honom om han inte kunde hjälpa oss att fixera kursvärdet. På det svarade han att han inte var beredd att hjälpa till; det var vår sak att räkna ut värdet. Vi har handlat efter bästa förstånd och kommit fram till det kursvärde jag nyss nämnde. Men de argument som herr Lassinantti i dag har anfört mot våra beräkningar kan inte godtagas. Herr Lassinantti åberopade, att vinsten för två år sedan var 60 miljoner och året därpå 100 miljoner kronor; en ökning på 40 miljoner hade alltså inträtt som måste verka höjande på aktievärdena. Men, herr Lassinantti, då vi bedömer vinsten måste vi ta hänsyn till att den senaste redovisningsperioden omfattade 15 månader, om jag inte minns fel, och den tidigare perioden bara 12 månader. Redan här finns sålunda en viss reduceringsfaktor. Därtill kommer att då staten och Grängesbergsbolaget gemensamt ägde aktierna, fick Grängesbergsbolaget bara 38 eller möjligen 39 procent av vinsten. Om Grängesbergsbolaget fortfarande skulle haft kvar sitt forna aktieinnehav, skulle bolaget i år ha fått 38 miljoner kronor som vinst på 15 månaders verksamhet. Det är för det belopp som staten har betalat cirka 820 miljoner kronor, om jag inte minns fel. En utdelning på 38—39 miljoner utgör ingen särskilt god förräntning på beloppet 820 miljoner kronor.

Men jag skall gärna medge att utdelningen i framtiden kan bli bättre, och att det finns stora och bestående värden i dessa gruvor skall jag långtifrån bestrida.

Herr Lassinantti drog sedan fram

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

Svappavaara som argument för bibehållet statligt aktieinnehav och talade i det sammanhanget vackert om bonjour och grå hatt. Jag skulle kanske, om jag tillåter mig att skämta, tycka att det vore roligt att gå omkring i sådana plagg en söndag — i varje fall skulle mina barn sätta värde på det. Men det är ju nu fråga om betydligt allvarligare och aktuella ting. Att LKAB satsat på Svappavaara kan väl inte bero på att LKAB är ett helstatligt företag — denna investering skulle väl ha gjorts även om en stor del av aktierna legat i enskilda händer. Den omständigheten att aktierna är spridda på många ägare gör inte att ett företag sköts mindre affärsmässigt, mindre målmedvetet eller över huvud taget mindre företagsekonomiskt än om aktierna ligger kvar hos staten.

Herr Holmberg skall jag kanske inte alltför ingående polemisera mot. Jag vill bara påpeka att staten har stora möjligheter att genom uppställande av koncessionsvillkor, genom lagstiftning och på andra vägar utöva den kontroll över våra naturtillgångar som kan anses vara nödvändig. Statens inflytande behövs inte utövas i den formen att staten är delägare i rena affärsföretag.

Jag vill jakande besvara den fråga herr Holmberg ställde till mig. Jag är emot varje ingrepp i företagsamheten som har en klart socialistisk tendens. Men det innebär inte — och det har jag sagt förut — att jag är emot att staten hoppar in och gör en insats, då det kan vara nödvändigt. Men jag är emot sådana insatser som har en klart socialistisk tendens — det vill jag kraftigt understryka.

Vad till sist gäller den obligatoriska extra-opponenten i dessa disputationer, herr Hagnell, har jag en känsla av att han blivit så fixerad i vissa tankegångar, när han under årens lopp sysslat med frågan om de statliga företagsformerna, att jag inte har någon som helst chans att övertyga honom om att man kan se dessa frågor ur en annan synvinkel än han gör.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle egentligen inte polemisera mot herr Bohman, ty han refererar mig på samma konstförfarna finurliga sätt som en viss potentat läser bibeln på.

Högern och folkpartiet säger i sin motion att man skall försöka sprida aktierna till allmänheten, och jag har då frågat: Är det så säkert att denna allmänhet, till vilken man vill sprida aktierna och hos vilken man önskar åstadkomma ett ökat sparande, kommer att uppfatta det som så särskilt förmånligt att få köpa ett papper, som är åtecknat ett värde av 50 kronor men för vilket man får betala 225 kronor? Är detta märkvärdigt? Tror herr Bohman att den allmänhet han själv vänder sig till, som inte någon gång tidigare sysslat med aktieaffärer — det är ju dessa människor man vill nå och det är ju hos dem man vill öka sparatet genom att sälja aktierna — utan vidare är medveten om att det är en god affär man gör, när man för 225 kronor köper en aktie, som är påstämplad ett värde av 50 kronor?

Men jag sade samtidigt, och jag understryker det nu, att de som har begrepp om sådana här affärer kommer redan från första början att veta att det är en bra sak att kunna köpa aktier för låt mig säga 225 kronor och dagen därpå sälja dem för kanske 500 kronor.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman talade om svårigheten att värdera dessa aktier, och jag håller med honom. Det är sant att herr Bohman i fjol frågade mig om jag skulle vara beredd att hjälpa till med värderingen av aktierna. Jag sade då att mitt råd var att man skulle ge LKAB arbetsro och återkomma efter några år, varvid man skulle finna, att beräkningarna slagit slint. Jag konstaterar att den beräkningsgrund som motionärerna använt i år är ännu mindre ekonomiskt förnuftig än den som till-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

lämpades i fjol. Det är sant att räkningsåret var 15 månader i fjol, men jag tror mig kunna säga att en hundramiljonersutdelning blir aktuell för år 1960. Det finns alltså ingenting att ta tillbaka på här.

Herr Bohman anknöt vidare till vad jag sade om den grå bonjouren och den blå uniformsmössan — det var alltså inte den grå hatten. Det var litet symbolik i min framställning där. Jag ville påvisa att vi hade fått en ny norrlandsproblematik: i stället för att tigga gamla kläder och skor från Stockholm till de nödlidande i Norrbotten kunde Norrbotten på ett enastående sätt höja landets samlade resurser. Men om det statliga inflytandet i Norrland realiseras bort är jag inte säker på att företagsamheten i Norrbotten skulle vara så progressiv som den vi har att motse i statlig regi exempelvis inom LKAB:s verksamhetsområde. Ur speciella norrbottniska synpunkter finns således all anledning att varna för det steg som reservanterna förordar.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Herr Lassinantti är säkerligen expert på Norrbottens problem, men jag betvivlar att han också kan göra anspråk på att vara expert på centerpartiets bedömning av dessa frågor. Herr Lassinantti gav uttryck för synpunkter — förmodligen avsedda så att säga för utvärtes bruk — som avsåg att bibringa lyssnarna föreställningen att vi inte tillräckligt beaktar de samsättningsproblem som finns i Norrbotten. Men herr Lassinantti har ingen täckning för sådana uttalanden.

Jag begärde ordet för en replik till herr Gustafsson i Stockholm. Han menade att det skulle vara praktiskt taget omöjligt att skapa betryggande garantier för att aktierna vid en försäljning av ett statligt företag inte så småningom samlas i ett fåtal händer. Men genom registrering av aktierna och genom föreskrifter i bolagsordningen om hur

hembud och köp skall ske är det väl ingen konst att förhindra att aktierna efter hand samlas på tre, fyra händer.

Herr Hagnell var liksom en del andra talare inne på frågan om ekonomisk demokrati. I sitt resonemang gjorde han en jämförelse mellan att sälja aktier i LKAB och att slakta kor. I det sista fallet gick man ju miste om mjölkpengarna. Jag skall inte gå närmare in på huruvida denna parallell kan vara riktig eller inte, men jag skulle vilja varna för alltför långtgående slutsatser. Jag tror inte att de som får mjölklikvider i dag har någon känsla av att deras inkomster ligger på LKAB:s nivå.

Frågan om lantbruksförbundet är väl knappast relevant i detta sammanhang, eftersom det inte är något aktiebolag, men man kan naturligtvis ändå diskutera saken. De ekonomiska organisationer och föreningar som herr Hagnell talade om bygger på en helt annan äganderätt och deras medlemmar har ett helt annat inflytande än vad fallet är i ett företag, där låt oss säga en byråchef eller en statssekreterare uppträder som allena rådande part vid bolagsstämman på uppdrag av herr Sträng. Man måste väl hålla isär begreppen.

Det skulle vara frestande, herr talman, för mig, som förmodligen är den ende nykomlingen i denna debatt om ekonomisk demokrati, att också komma med några funderingar. Låt mig kort och gott säga att reservationen är ett uttryck för min uppfattning att man inte får vara bunden av några dogmer i detta avseende utan bör pröva om och på vilka håll en försäljning av aktier i statliga företag kan ske, utan att någon skada vållas men så att man tvärtom stärker de enskilda människornas möjligheter att vinna äganderätt på detta område.

Det har sagts att det i varje fall tillfälligtvis vore ägnat att minska statens lånebehov och öka det långsiktiga sparandet om medborgarna band sina pengar på detta, och det vore också äg-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

nat att sprida äganderätten. Men, herr talman, när det gäller spridningen av äganderätten till aktier i företag har jag ibland en känsla av att diskussionen väl mycket går vid sidan om problemet med den s. k. ekonomiska demokratin. Jag vill ingalunda bestrida att man kan sprida äganderätten genom en sådan försäljning av aktier i ett statligt företag att låt oss säga varje aktieägare får inneha högst fyra, fem aktier och att staten får det dominerande inflytandet eller genom en utförsäljning av en minoritetspost i ett enskilt bolag på sådana grunder att man gör ett slags »folkaktier» med anlitan av investmentbolag o. s. v. Men jag undrar om man inte måste erkänna att man därest man vill skapa en verklig ekonomisk demokrati också måste ta upp frågan, vilka former representationen av dessa aktieägargrupper skall få i framtiden. Vi vet ju alla att det i realiteten är så att en eller ett par personer med en minoritetspost i ett aktiebolag praktiskt taget kan bestämma allt, om resten av aktierna är mycket starkt spridda. Den frågan bör ägnas större uppmärksamhet i den fortsatta debatten om den ekonomiska demokratin.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! På den punkten avviker inte min mening från herr Eliassons i Sundborn. Orsaken till att jag drog in Lantbruksförbundet och de organisationer, som sorterar under lantbruksförbundet — mejerier, slakterier och hypoteksföreningar — är att man i denna gemensamma höger- och folkpartimotion inte bara talar om aktier utan om en spridning av äganderätten både när det gäller aktier och andelar i ekonomiska föreningar. Man syftar till ett ekonomiskt system, där varje medborgare får ta del i förvaltningen av landets samlade förmögenhet och därmed får en känsla av medansvar.

Om man tolkar vad som står i motio-

nen finner man att avsikten tycks vara, att producenterna inte skall få äga en jordbrukskooperativ rörelse, utan att andelarna skall överlätas på konsumenterna, som är den största gruppen. Jag gillar inte det som står i höger- och folkpartimotionen, utan jag är inne på herr Eliassons linje att Lantbruksförbundet skall få fortsätta med sina företag och konkurrera med privata och konsumentkooperativa företag, såväl små företag med en ägare och en arbetare som stora företag med 30 000 aktieägare och anställda. Jag vill inte ha bort Lantbruksförbundet, men det som här står skrivet i motionen är mycket dunkelt. Vi skall inte glömma bort att det funnits reaktionära politiska rörelser i Europa så sent som för 15 år sedan, vilka var emot såväl producentkooperativa som konsumentkooperativa rörelser.

Detta är inte en tillfälligt framkastad motion, men på den tiden när högern lade fram egna motioner och inte samarbetade med folkpartiet, skrev högern, att man skulle sälja alla statsföretag, LKAB, Statens skogsindustrier, vattenfallsverket och domänverket, »för att nämna några exempel»; man skulle undan för undan överföra dessa företag till personligt och demokratiskt ägande, inte genom ett ingripande på en gång utan i form av en i varje steg sakligt underbyggd, fortskridande process med bestämd målsättning. Var är denna bestämd målsättning? Här skall inte få finnas annat än en viss typ av företag, och det är det jag vänder mig mot. Det finns anledning för dem som vill ha konkurrens och tävlan mellan olika företagsformer inom näringslivet att se upp och inte tro att det är en lösning, som högern och folkpartiet nu gemensamt kommit fram till.

Man talar om att en spridning av äganderätten pågår inom de enskilda företagen och att detta bör tjäna som mönster för staten. Bland dem som skrivit under denna motion finns en

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

ledamot av riksdagen, som tillsammans med sin bror har en konfektionsfabrik. Vad hindrar honom att dela ut sina andelar bland de anställda, om han vill ha en spridning av äganderätten till varje medborgare? Det får han gärna göra, men han har inte gjort det. I Holmens Bruk, där herr Boija sitter med, är det inte fråga om någon spridning av aktieägandet, utan där pågår en koncentration av aktieägandet. Bonnierkoncernen försöker köpa in sig, och styrelsen för Holmens Bruk skriver till alla småaktieägare och varnar för den koncentration, som pågår och som kan vara farlig för dessa småaktieägare.

En sådan spridning av aktieägandet inom näringslivet är alltså inte någon given utveckling. Jag skulle vilja understryka vad herr Wedén sade om att den spridning av aktieägandet, som pågår inom det enskilda näringslivet, befinner sig i sin linda. Däri har han sannerligen rätt!

Det är en sak, som jag skall be att få svar på nu. Här skriver ni gång på gång i motionerna och åberopar utländska erfarenheter. Jag vill fråga herr Regnell, herr Gustafson i Göteborg, herr Magnusson och herr Boija, vilka utländska företags erfarenheter som skall tjäna som mönster för en sådan ordning, att aktieinnehavet medför ett motsvarande inflytande vid tillsättandet av styrelse och revisorer i bolag. Detta torde ankomma på bolagsstämman; förut var det visst regeringen, men den har av sagt sig uppgiften. Men vem behärskar bolagsstämman? Hur skall man få en valordning som möjliggör garantier för ett sådant inflytande? Det är här mönstret från de utländska företagen skall komma in. Det enda mönster jag känner till är Preussag. Det är det enda företag på Volksaktien som hittills fungerat. Finns där en tillstymmelse till ekonomisk demokrati? Tysklands största bank behärskar bolagsstämman. Det kan vara lockande för Skandina-

viska banken och någon annan bank, men inte för några andra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Boman m. fl.; samt 3:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den med 2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Eliasson i Sundborn dock votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 35 antager det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning,

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 32 nej, varjämte 94 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 69 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Torsten Andersson m. fl. (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 290), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för en utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 182 och II: 290, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Bengt Gustavsson, Eliasson* i Sundborn och *Antonsson*, vilka ansett

att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 182 och II: 290, uttala sig för en utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är i egenskap av motionär som jag i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 36 vill säga några ord.

I lokaliseringsutredningens direktiv ingår ju att se på hela den statliga förvaltningsapparaten, inte bara ämbetsverken utan också statliga företag i övrigt. Utredningen har att undersöka och lägga fram förslag om möjligheten av att skapa ett nytt förvaltningscentrum eller flera centra samt möjligheten att separat flytta en del verk till platser utanför huvudstaden.

I sin arbetsmetodik har utredningen sökt att få en överblick över hela fältet av de ämbetsverk och verksamheter som kan komma i fråga. En uppdelning i tre grupper har skett efter följande linjer. Den första gruppen omfattar sådana verk, som icke utan stora svårigheter kan flytta från Stockholm på grund av dess karaktär av huvudstad. Man behöver härvid bara nämna departementen och de centrala ämbetsverken. Den and-

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

ra gruppen, som är den största, inkluderar sådana verk, vilka inte kan flyttas utan att kontaktsvårigheter uppstår, på grund av att det ena verket är beroende av det andra; svårigheter som genom den moderna tekniken likväl mer och mer minskar.

Den tredje gruppen återigen omfattar ämbetsverk och verksamheter av det slag, som det här föreliggande utlåtandet sysslar med. Här kan man konstatera, att verk av detta slag icke är beroende av kontakter på sådant sätt, att en utflyttning skapar större svårigheter eller över huvud taget några svårigheter. Hänsyn har tagits till alla de faktorer, som bör komma in i bilden i förslag om förflyttning.

I fråga om utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna är försvarets lokaliseringstudning helt ense. Utredningen har ju representanter för alla de fyra demokratiska partierna. Frågan har synats från väl alla tänkbara synpunkter, och sedan förslaget har utarbetats har det tvättats i 32 remissinstanser. Av dessa tillstyrker 24, tre avstyrker och fyra är tveksamma. Man kan nog utan att bära falskt vittnesbörd mot sin nästa säga, att de som avstyrker gör det efter en viss princip, ty de avstyrker nära nog alla förslag till utflyttning.

Alla militära myndigheter, som hörts om detta förslag, har förklarat att de inte har någon erinran mot utflyttningsförslaget. Tidigare var man inom försvarsstaben något tveksam. Man undrade om fabriksstyrelsen möjligen kunde tillhöra den kategori av institutioner, som borde behandlas i sammanhang med andra militära staber och förvaltningar. De undersökningar som gjorts och de militära förvaltningsorganens uttalanden i denna fråga visar likväl, att fabriksstyrelsen mycket väl kan flyttas oberoende av om övriga statliga, civila eller militära myndigheter flyttar eller inte. Det är fullt korrekt när reservanternas här framhåller, att även överbe-

fälhavaren som sin mening anför, att försvarets fabriksstyrelse kan flyttas oberoende av övriga statliga organ.

Det bör även framhållas i detta sammanhang att fabriksstyrelsens verksamhet hör till de mest decentraliserade, med ett flertal företag av olika art på olika orter i landet. Det förefaller då — och på den punkten är, som jag förut redovisat, utredningen och remissinstanserna helt eniga — som om några kontaktsvårigheter inte sakligt kan tänkas om man flyttar fabriksstyrelsen till Eskilstuna, såsom utredningen och remissinstanserna föreslagit. Detta kan ske utan att några nämnvärda svårigheter kommer in i bilden. Fabriksstyrelsen skulle genom en utflyttning till Eskilstuna komma närmare en del av sina sysselsättningsobjekt, som just finns i denna bygd och då inte minst i själva staden.

Det är klart, herr talman, att man i denna fråga kan ha delade meningar, såväl som i de flesta andra frågor. Skäl kan och bör vägas mot skäl, men den synnerligen välgjorda undersökningen ger starka belägg för att en utflyttning kan ske utan inväntande av förslag om ett eller flera förvaltningscentra eller ställningstagande till andra civila eller militära förvaltningsmyndigheters lokalisering. Vi anser samfällt detta vara riktigt inom lokaliseringstudningen, och de militära förvaltningsorganen och försvarsgrenscheferna framhåller liknande synpunkter om att fabriksstyrelsen med berättigande bör lokaliseras till Eskilstuna.

Det medför alltid vissa svårigheter att flytta från en plats till en annan. Man kan träda upp sådana svårigheter som smultron på ett strå. De har redovisats såväl av utredningen som av remissinstanserna, men de är av övergående art och kan mycket väl bemästras. Till detta kommer dock de avsevärda fördelar, som åtminstone i detta fall står att vinna.

Jag vill med dessa ord, herr talman,

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

yrka bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl., vilken ju innebär att försvarets fabriksstyrelse utflyttar från Stockholmsområdet utan att man därför binder sig för en bestämd plats. Jag har också fått reda på att första kammaren antagit reservationen — med 82 röster mot 47, om jag inte är fel underrättad. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Efter det anförande som herr Gustafsson i Borås hållit och som klaggjorde motiven för reservationen kan jag fatta mig kort.

När denna fråga behandlades i fjol tog man i den proposition, som omfattade lokaliseringsutredningens förslag, ej positiv ställning till frågan om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse. Man menade att denna inte borde avgöras innan man tagit ställning till tanken på ett statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm. Utskottets majoritet, som delade denna mening, framhöll emellertid att den verkställda undersökningen och de avgivna remissyttrandena pekat i riktning mot en förflyttning av fabriksstyrelsen. I fjol bifölls utskottets förslag med några få rösters majoritet i första kammaren, medan reservationen segrade i andra kammaren. Jag hoppas att andra kammaren nu vidhåller sin uppfattning, eftersom första kammaren har gått över på reservanternas linje.

Det avgörande för mig i detta sammanhang är — som herr Gustafsson redan omvitnat — att de militära instanserna är eniga om att frågan om en förflyttning av fabriksstyrelsen icke har sådant samband med tillskapandet av ett statligt förvaltningscentrum i framtiden, att frågan behöver uppskjutas. Detta är klart uttalat av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna. Därmed borde riksdagen kunna fatta posi-

tivt beslut i denna fråga i enlighet med reservationen. En utflyttning är också motiverad av beredskapsskäl.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla att när man från utskottets sida vidhåller sin uppfattning från i fjol, tror jag inte att det är någon hjärtesak vare sig för majoriteten i avdelningen eller utskottet. Man vill avvakta de ytterligare utredningar som lokaliseringsutredningen håller på med, bl. a. frågan om ett statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm. Om man på nytt önskar ett ställningstagande av lokaliseringsutredningen, måste man komma ihåg att denna redan har förklarat att denna fråga icke äger sådant samband med ett eventuellt statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm, att den bör kopplas ihop med detta spørsmål, och att det kanske inte heller är lämpligt att förlägga försvarets fabriksstyrelse till ett sådant centrum.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort men jag tycker att jag som motionär har anledning att understryka ett par synpunkter i denna fråga.

Låt mig då säga att varken i propositionen eller i något av utskottsutlåtandena i fjol och i år har man ifrågasatt möjligheten eller lämpligheten av en utflyttning av fabriksstyrelsen. På den punkten har tydligen lokaliseringsutredningen och även remissinstanserna framfört så övertygande skäl, att det är svårt att resa invändningar däremot.

Hela den diskussion vi nu fört gäller alltså egentligen bara tidpunkten. Därvidlag har utskottet valt att inta den ståndpunkten, att man skulle avvakta utredningen om tillskapandet av ett centralt förvaltningscentrum, innan en utflyttning av fabriksstyrelsen sker. Men därmed, ärade kammarledamöter, förbigår utskottet ett av de viktigaste skälen för lokaliseringsutredningens sätt att lägga upp sitt arbete. I direktiven för

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

lokaliseringsutredningen underströks med mycken skärpa bl. a. bristen på arbetsrum i Stockholm. Byggnadsstyrelsen hade gjort en utredning 1957, där man redovisade, att i dåläget fattades ungefär 500 arbetsrum för den civila statsförvaltningen i Stockholm. Vidare hade man räknat fram prognosmässigt, att man 1965 skulle behöva ungefär 2 100 arbetsrum till — utöver vad man nu har — för den civila statsförvaltningen enbart i Stockholm. Det var alltså de siffror byggnadsstyrelsen hade plockat fram, som låg som ett underlag för de bedömningar, som lokaliseringsutredningen hade att göra om på vilket sätt man skulle bedriva utredningsarbetet.

I det läget var det ganska naturligt, att lokaliseringsutredningen dels sade sig, att man borde, som herr Gustafsson i Borås har understrukt, undersöka, hur man på sikt skulle klara dessa frågor, dels fann det nödvändigt att pröva om det inte fanns några förvaltningsmyndigheter, som kunde flyttas ut redan nu för att lätta den akuta bristsituationen. Lokaliseringsutredningen lyckades sälla fram ett tiotal förvaltningsenheter, om vilka man sade, att alla dessa tio kunde flyttas ut, oberoende av frågan om ett centralt förvaltningscentrum. Detta förslag hade vi på riksdagens bord i fjol.

Mot denna bakgrund förefaller det i varje fall mig, som om utskottet med sitt ställningstagande nu åstadkommer något av »goddag-yxskaft» när utskottet säger: Nej, låt oss med hänsyn tagen till önskvärdheten av att avvakta möjligheten att skapa detta centrala förvaltningscentrum också skjuta på frågan om utflyttning av exempelvis fabriksstyrelsen, som utgjorde ett av de företag utredningen menade att man borde flytta ut för att redan nu kunna lätta den akuta rumsbristen i Stockholm. Det var väl också just med anledning härav, som andra kammarens ledamöter i fjol tyckte sig finna starka skäl för att gå på reservanternas linje.

Jag delar utskottets uppfattning, att

det inte har inträffat någonting sedan i fjol, och därför har jag, herr talman, samma inställning nu som jag hade i fjol, nämligen att man bör ta till vara de möjligheter som här finns för att skapa den lättnad som snabbt kan åstadkommas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande liksom de två närmast föregående instämde herr *Wedén* (fp).

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag ämnar inte ta upp någon lokaliseringspolitisk debatt från principiella utgångspunkter. Men jag tycker det är befogat, att det någon gång från denna talarstol blir utsagt, att det finns en bred opinion ute i landet, som med mycket stor sympati och intresse har noterat de konkreta förslag som denna utredning, lokaliseringsutredningen, har lagt fram angående omlokalisering av vissa statliga institutioner och företag. Jag vill gärna för min del apostrofera utredningen och dess ordförande, landshövding Eckerberg, från dessa utgångspunkter och säga, att de nalkats sina uppgifter på ett sätt som väcker respekt. De har sett på frågorna obundna av konventionella värderingar och tydligen haft en mycket klar förståelse för lokaliseringspolitikens betydelse.

Jag vill betona, att det skulle vara skada, om inte riksdagen följer upp dessa propåer utan visar mindre intresse för vikten av de förslag som lokaliseringsutredningen har lagt fram. Jag har nog en känsla av att intresset i riksdagen är, även om man erkänner principerna, något mera platoniskt än vad det borde vara. Jag vill för min del säga, att om inte andra kammaren förmår, såsom första kammaren gjort, samla sig till en viljeyttring beträffande omlokaliseringen av försvarets fabriksstyrelse, skulle det inte förvåna mig, om

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

en lång rad privata företagare ute i landet börjar fråga sig, om statsmakterna egentligen menar så mycket med talet om lokaliseringspolitik, när de inte går från ord till handling beträffande de institutioner, som lyder under riksdagens domvärjo och där utan praktiska olägenheter en omlokalisering kan företagas.

Beträffande den nu aktuella frågan har redan sagts — och jag vill ytterligare understryka det — att det borde vara ett starkt argument, att 24 av 32 remissinstanser uttalat sig positivt. Statsministern underströk i ett anförande tidigare i dag vårt remissinstitutets betydelse. Det är självfallet, att man inte alltid kan ta hänsyn till vad remissinstanserna säger, om meningarna är mycket delade. Men skall remissinstitutet ha den betydelse, som statsministern tydligen vill tillmäta det, bör en viss hänsyn tagas till vad remissinstanserna säger när majoriteten är så övervägande som i detta fall.

I likhet med ett par av de andra talarna har jag med särskilt intresse noterat den syn som de centrala militära myndigheterna — som har ett nära intresse av fabriksstyrelsens verksamhet — har lagt på just denna fråga. De har tillstyrkt den omlokalisering som det här är fråga om. Överbefälhavaren säger att han tidigare har ansett, att omlokalisering av försvarets fabriksstyrelse borde ske i samband med en eventuell utflyttning av de centrala militära förvaltningarna men att han numera anser, att det utan praktiska hinder kan ske som en separat åtgärd. Detta anser även försvarsgrenscheferna. Ingen ifrågasätter väl att inte de centrala militära myndigheterna skulle ha sagt bestämt nej, om en utflyttning av fabriksstyrelsen varit till hinder eller inneburit avsevärda olägenheter för verksamheten. Jag anser det därför klarlagt, att det inte finns något starkare samband mellan de centrala militära — och även civila — förvaltningarna än att man utan risk

kan gå på den linje som remissinstanserna och reservationen förordar.

Trots remissyttrandena vill utskottsmajoriteten emellertid inte uttala sig för en utflyttning av fabriksstyrelsen separat, innan utskottet får se de propåer, som så småningom lär komma beträffande ett andra centralt statligt förvaltningscentrum. Det resonemanget kan låta välbetänkt. Jag kan emellertid inte förstå argumenteringen. Situationen är ju som jag redan nämnt den, att de ansvariga myndigheterna har sagt att fabriksstyrelsen utan olägenhet kan flyttas ut. Då skulle det vara egendomligt, om riksdagen svarade med att säga, att man inte kan göra det nu utan att man vill avvakta var det andra förvaltningscentret skall ligga. Remissinstanserna har sagt, att fabriksstyrelsen inte är beroende av det centrala förvaltningscentrum vi nu har i Stockholm. Det skulle vara märkligt, om riksdagen då säger, att man är beroende av var ett eventuellt nytt förvaltningscentrum kommer att placeras. Jag kan inte heller finna, att man med en utflyttning på något sätt skulle utpeka den ort, som kan bli aktuell för ett nytt statligt förvaltningscentrum utanför Stockholm.

Jag är mycket medveten om att man inte löser lokaliseringsfrågorna genom att flytta ut enstaka statliga institutioner och statliga verk. Lokaliseringspolitik har en mycket vidare aspekt än så. Jag skall inte ta upp den frågan här. Jag vill bara säga, att grundvalen dock är att man på lämpligt sätt skall försöka lokalisera de företagsenheter som kan flyttas eller nyetableras och de industriella enheter, som inte är bundna geografiskt av tillgången på råvarukällor. Trots att detta är huvudsaken i en framtida politik, har det dock sin principiella betydelse, om riksdagen visar att den menar allvar med talet om lokaliseringens betydelse genom att gå i spetsen och omlokalisera de statliga organ, som utan hinder för verksamheten kan förläggas till annan ort. Jag är med-

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

veten om att det alltid kommer att finnas skäl som talar mot en utflyttning av en institution eller av ett verk. Men i detta fall talar dock skälen övervägande för en utflyttning, och då skulle det vara onaturligt, om andra kammaren stannade i ett annat beslut än vad första kammaren redan gjort.

Jag ber med detta att få ansluta mig till den reservation som är fogad till utlåtandet.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Denna fråga behandlades ju tämligen ingående vid förra årets riksdag, och det finns därför inte för mig någon anledning att gå in på alla de resonemang som här förts, inte minst av den siste ärade talaren. Låt mig bara erinra om att lokaliseringsutredningen förra året föreslog, att försvarets fabriksstyrelse skulle flyttas ut till Eskilstuna. Enligt proposition nr 120 för samma år ansåg regeringen, att det var lugnast att låta utflyttningen anstå till dess att man tagit ställning till frågan om ett eventuellt andra förvaltningscentrum. Såvitt jag förstår intog regeringen denna ståndpunkt, därför att man inte ville vara bunden då det gällde att bestämma var detta andra förvaltningscentrum skulle placeras. Det säges nu här, att en utflyttning av fabriksstyrelsen inte skulle medföra någon sådan bindning. Ja, det kan hända att den inte gör det, men vi kan aldrig vara säkra på den saken.

Samtliga talare som här yttrat sig har hänvisat till det förhållandet, att de militära remissinstanserna alla har ställt sig positiva till frågan om en utflyttning av fabriksstyrelsen. Jag skulle vilja fråga de föregående ärade talarna: Kan de militära remissinstanserna anses vara särskilt sakkunniga när det gäller lokaliseringspolitiken? Om man tittar närmare på remissutlåtandena finner man också, att en del remissinstanser inte har varit positiva till en utflyttning av fabriksstyrelsen, och det är kan-

ske anledning att även ta någon hänsyn till vad dessa remissinstanser haft att säga i denna fråga.

Den omständigheten, att första kammaren bifallit reservationen, har här anförts såsom ett skäl för att även andra kammaren skulle göra detta. Jag skulle vilja se saken på ett annat sätt och säga, att detta förhållande närmast borde vara en anledning för andra kammaren att följa utskottet. Det är ju inte någon ko på isen, utan man kan mycket väl lugna sig med att fatta beslut om en utflyttning till dess lokaliseringsutredningen har tagit ståndpunkt till frågan om ett andra förvaltningscentrum.

För övrigt är det tämligen diffust vad kammaren skulle besluta genom att bifalla reservationen. I denna hemställes, att riksdagen måtte med bifall till motionerna uttala sig för en utflyttning från stockholmsområdet av försvarets fabriksstyrelse. Det anges emellertid inte, huruvida denna utflyttning skall ske omedelbart, exempelvis den 1 juli i år, eller om fem år. Enligt det beslut, vartill reservanterna inbjuder kammaren, sägs det inte heller någonting om huruvida fabriksstyrelsen skall flytta till Eskilstuna eller till någon annan plats. Man bara vill att kammaren skall besluta om en utflyttning från stockholmsområdet.

Jag kan mycket väl föreställa mig, att om man nu frampressar ett beslut om utflyttning, så är det inte alls säkert att den nya förläggningsplatsen för fabriksstyrelsen blir Eskilstuna, utan den kan bli exempelvis Norrköping eller Örebro. Man kan också på det sättet måhända — jag ber kammarens ledamöter observera att jag säger »måhända»; tidigare erfarenheter i dag visar att det är bäst att vara försiktig med ordvalet — tvinga regeringen att på ett tidigare stadium än annars och utan att det är påkallat, nödvändigt eller kanske riktigt ta ståndpunkt till frågan om vart ett andra förvaltningscentrum skall förläggas.

Det är från dessa utgångspunkter,

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

herr talman, som utskottsmajoriteten har kommit till den slutsats som vi gjort. Även om vi erkänner, att det finns motiv för en utflyttning av fabriksstyrelsen — och låt mig tillägga att jag inte ser saken ur några lokalpatriotiska synpunkter; för mig får man gärna flytta denna myndighet från Stockholm — så är inte saken mer brådskande än att vi kan avvakta lokaliseringsutredningens förslag i fråga om ett eventuellt andra eller måhända mer än ett andra förvaltningscentrum.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet förvånande att utskottets ärade talesman försöker ge sken av att man genom en utflyttning av fabriksstyrelsen skulle ha tagit ställning till frågan om var ett kommande förvaltningscentrum skall förläggas, när lokaliseringsutredningen så tydligt har sagt ifrån, att just denna enhet kan flyttas oberoende av var ett nytt förvaltningscentrum eventuellt skulle komma att ligga. Och vad remissinstanserna beträffar har ju ändå 24 av 32 tillstyrkt en utflyttning.

När utskottets talesman vidare säger, att man bör kunna lugna sig litet, förvånar det mig fortfarande, att han helt bortser från vad lokaliseringsutredningen funnit angeläget att betona, nämligen att det bland annat på grund av rumsbristen i Stockholm — som jag här tidigare givit belägg på — är nödvändigt att plocka fram en del företag som utan olägenhet skulle kunna flyttas inom den närmaste tiden. Det förefaller mig då ganska underligt, att man kan säga att det inte är någon brådskande utan att vi kan avvakta ställningstagandet till frågan om var ett kommande förvaltningscentrum skall ligga. Jag vidhåller den uppfattningen, att denna form av argumentation gör intryck av »goddag — yxskaft».

Sedan säger utskottets talesman, att

det självfallet inte genom det beslut, som skulle komma att fattas här om kammaren gick på reservationen, är bestämt till vilken plats fabriksstyrelsen skulle komma att flyttas. Nej, det är det inte. Jag finner det i och för sig riktigt, att kammaren tar den ståndpunkten i dag, att den helt enkelt bara bifaller vad reservanterna vill, nämligen att man säger ifrån, att man anser att denna myndighet bör flyttas ut. Det räcker med att kammaren och riksdagen gör den beställningen för att saken över huvud taget skall komma i rullning. Detta är — tror jag — ändå angeläget med hänsyn tagen till de direktiv denna utredning fick och till den situation man i dessa sammanhang befinner sig i och kanske också med hänsyn till vad herr Antonsson var inne på, nämligen att även staten bör visa sin goda vilja när det gäller att lokalisera sina företagsenheter.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Skall man försöka att dra en konklusion av herr Gustafssons i Stockholm resonemang, måste den väl bli, att han känner sig bunden av planerna på ett andra förvaltningscentrum när det gäller att ta ställning till fabriksstyrelsens placering. Man kan kanske lika gärna vända på det hela och säga, att han är rädd för att placeringen av fabriksstyrelsen skall bli prejudicerande när det gäller vilken ort som i framtiden eventuellt skall bli ett andra förvaltningscentrum. Jag kan inte förstå, att om vi i dag anser att fabriksstyrelsen inte är bunden till det förvaltningscentrum vi nu har här i Stockholm — det har ju de flesta myndigheter som är hörda sagt, och jag tror att riksdagen också delar den meningen — så skulle slutsatsen bli att styrelsen måste bli bunden till ett annat blivande centrum. Jag tycker att det är något fel i logiken i detta resonemang.

Sedan yttrade herr Gustafsson i Stockholm, att de militära myndigheterna väl

Utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna

inte är särskilt sakkunniga i lokaliseringsfrågor. Jag kan hålla med om att de förmodligen inte är det, men de bör väl vara sakkunniga på det område det här gäller, alltså fabriksstyrelsens verksamhet. Denna har de bedömt så, att den inte är avhängig av den nuvarande centrala förvaltningsorten.

Beträffande talet om att lugna sig litet grand tror jag inte att det blir fråga om att lugna sig så litet. För det första har inte lokaliseringsutredningen kommit med förslag om ett nytt förvaltningscentrum. Det kan ta en avsevärd tid innan den blir färdig med sina förslag i det fallet. För det andra tror jag att detta i och för sig är ett så stort problem, att det kan dröja årtal innan riksdagen har praktisk möjlighet att fatta ståndpunkt i just denna omfattande fråga. Det skulle inte förvåna mig, om det kommer att dröja 10 år, ifall vi går på utskottets linje, innan vi har möjlighet att flytta ut fabriksstyrelsen, om vi skall anse att det spørsmålet är avhängigt av frågan om ett andra förvaltningscentrum.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om detta resonemang om huruvida ett beslut i den riktning som reservanterna har föreslagit skulle innebära en bindning eller inte kan man kanske säga, att jag är alltför försiktig i detta avseende. Om jag skall förklara mig ytterligare är min uppfattningen den, att man ändå inte vet vad slutresultatet blir av lokaliseringsutredningen. Även om denna för sin del — med all respekt för att de herrar och eventuellt damer som sitter där menar att detta inte behöver innebära någon bindning — är det väl inte så hundraprocentigt säkert att inte riksdagen, regeringen och statsmakterna över huvud taget kan se saken på ett annat sätt, när de har det samlade resultatet framför sig. Detta är anledningen till att jag tycker, att man bör

gå fram med litet större försiktighet än vad reservanterna gör.

Till herr Lundkvist vill jag bara säga, att när jag har tittat på dessa remissvar har jag inte gjort någon matematisk beräkning för att konstatera, att så och så många har tillstyrkt medan så och så många inte har varit med på förslaget, utan jag har försökt bedöma vilka som har ställt sig på den ena eller den andra sidan. Gör man det, blir kanske inte opinionen lika överväldigande för en utflyttning som om man bara räknar rent matematiskt.

Vi här i Stockholm får väl vara tack samma mot herr Lundkvist för hans omtanke när det gäller rumsbristen och vad därmed sammanhänger, men jag tror att även om den är besvärande kan vi dock klara den under den tid som behövs för att ta en slutlig ståndpunkt till frågan om Stockholm och eventuellt också någon annan ort som förvaltningscentrum.

Innan jag går från denna talarstol skall jag göra kammarens ledamöters uppmärksamma på att det nu har sagts mig, att enligt reservationens skrivning innebär ett bifall till den ett beslut om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna. Man är genom denna skrivning låst till Eskilstuna och kan inte välja någon annan ort.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Ungefär vid samma tidpunkt som när denna lokaliseringsutredning tillsattes hade jag en motion i denna kammare, där jag förde fram tanken på ett andra förvaltningscentrum. Det är med en viss tillfredsställelse jag konstaterar, att denna tanke inte har kommit bort utan fortfarande finns kvar. Jag hoppas att det verkligen skall kunna bli någonting av den så småningom.

Jag kan emellertid inte förstå, att detta skulle behöva vara något hinder mot att bifalla reservationen. Herr Gustafsson i Stockholm tycker att det inte

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

är så bråttom med dessa frågor, och han säger att man i Stockholm nog skall fördra läget som det är. Men statsförvaltningens oerhörda rumsbrist är väl en sak som angår riksdagen. Att många ämbetsverk är utspridda i staden på en mängd olika ställen är ingalunda en tillfredsställande ordning. Det finns väl ändå mycket starka skäl för att fortast möjligt göra vad som göras kan för att hjälpa upp rumsbristen här i Stockholm och koncentrationen till Stockholm över huvud taget. Mot dessa mycket starka allmänna skäl finns det egentligen inga konkreta och gripbara speciella motskäl. Herr Gustafsson i Stockholm och andra framför också bara tämligen vaga allmänna skäl för att i alla fall vänta.

Jag tycker därför, herr talman, att det finns mycket god anledning att bifalla denna reservation. Den erfarenhet vi har från detta område pekar ändå på att det inte brukar vara så lätt att få någonting till stånd. Vi har alltså inga skäl att vika undan på de få punkter, där det verkligen föreligger konkreta möjligheter att göra någonting. Jag tycker det skulle verka litet orkeslöst att inte handla i detta fall.

Herr PALM (h):

Herr talman! Med hänsyn till den argumentering som redan förts skall jag inskränka mig till att peka på det faktum, att utskottet erinrat om att undersökningar och remissyttranden talar för en flyttning av fabriksstyrelsen. Invändningen mot ett beslut i den riktningen stöder sig i huvudsak på önskemålet om en utflyttning av större enheter. Som reservanterna påpekar anser överbefälhavaren, att fabriksstyrelsen mycket väl kan flyttas oberoende av övriga myndigheter. ÖB måste ju anses som sakkunnig vad försvaret beträffar.

Under sådana förhållanden kan jag inte finna att ett uppskov på obestämd tid kan vara motiverat på de angivna

grunderna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

§ 21

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl.

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 2 december 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 4, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till

24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet följande.

I propositionen föreslås en jämkning av bestämmelserna om beskattning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter. Enligt förslaget skall den schablonmetod, som används för beräkning av inkomst av sådan fastighet, i ökad utsträckning bli tillämplig när bostaden uthyres till sommargäster.

Det ovannämnda författningsförslaget var av följande lydelse.

*Förslag
till*

*lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen
den 28 september 1928 (nr 370)*

Häri genom förordnas, att punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

*Anvisningar
till 24 §.*

6. De i — — — — — såsom bostad.

Till fastighet, — — — — — ägarens förfogande.

Från tillämpningen av bestämmelserna i 24 § 2 mom. första och andra styckena bliva genom regeln i 2 mom. sista stycket första punkten, under där angivna förutsättningar, undantagna exempelvis fastigheter som under somrarna bruka uthyras till sommargäster men i övrigt bebos av ägarna, sommarstugor som regelbundet uthyras under somrarna, fastigheter vilka till viss del upplåtas för upplagsplats, för rörelse el. dyl. samt fastigheter vilka utnyttjas för odling eller tillgodogörande av alster eller naturtillgångar från fastigheten. En fastighet bör anses i allenast ringa omfattning utnyttjad för sådant ändamål, som här avses, om den därigenom förvärvade årliga *intäkten icke överstiger* 2 procent av fastighetens taxeringsvärde.

Från tillämpningen av bestämmelserna i 24 § 2 mom. första och andra styckena bliva genom regeln i 2 mom. sista stycket första punkten, under där angivna förutsättningar, undantagna exempelvis fastigheter som under somrarna bruka uthyras till sommargäster men i övrigt bebos av ägarna, sommarstugor som regelbundet uthyras under somrarna, fastigheter vilka till viss del upplåtas för upplagsplats, för rörelse el. dyl. samt fastigheter vilka utnyttjas för odling eller tillgodogörande av alster eller naturtillgångar från fastigheten. En fastighet bör anses i allenast ringa omfattning utnyttjad för sådant ändamål, som här avses, om den därigenom förvärvade årliga *bruttointäkten uppgår till högst 1 200 kronor eller överstiger nämnda belopp men icke 2* procent av fastighetens taxeringsvärde.

Fråga huruvida — — — — — denna tid.

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1961 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1961 eller tidigare år.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 39 av herr *Spetz* och II: 38 av herr *Staxäng m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition besluta att anvisningarna till 24 §, punkt 6, tredje stycket kommunalskattelagen skulle erhålla följande lydelse: »Från tillämpningen . . ., undantagna exempelvis sommarstugor som . . . fastighetens taxeringsvärde.»

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 481 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 553 av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 4 antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 39 av herr *Spetz* och II: 38 av herr *Staxäng m. fl.* samt

2) de likalydande motionerna I: 481 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 553 av herr *Stiernstedt m. fl.*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz*, *Söderquist* och *Kollberg* samt fru *Nettelbrandt*, vilka

ansett att utskottet under punkten A) bort hemställa, att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 4 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas och med bifall till de likalydande motionerna I: 39 av herr *Spetz* och II: 38 av herr *Staxäng m. fl.* — för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Anvisningar

till 24 §.

6. De i — — — såsom bostad.

Till fastighet, — — — ägarens förfogande.

Från tillämpningen av bestämmelserna i 24 § 2 mom. första och andra styckena bliva genom regeln i 2 mom. sista stycket första punkten, under där angivna förutsättningar, undantagna exempelvis sommarstugor som regelbundet uthyras under somrarna, fastigheter vilka till viss del upplåtas för upplagsplats, för rörelse el. dyl. samt fastigheter vilka utnyttjas för odling eller tillgodogörande av alster eller naturtillgångar från fastigheten. En fastighet bör anses i allenast ringa omfattning utnyttjad för sådant ändamål, som här avses, om den därigenom förvärvade årliga intäkten icke överstiger 2 procent av fastighetens taxeringsvärde.

Fråga huruvida — — — denna tid.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt däri meddelad upp-

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

gift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1961 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1961 eller tidigare år.

II) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Nilsson* i Svalöv och *Mag-nusson* i Borås, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Denna fråga var ju även vid föregående riksdag i anledning av en motion av undertecknad m. fl. föremål för behandling. Något positivt beslut i frågan kunde då icke erhållas.

Emellertid har nu Kungl. Maj:t tagit upp frågan i det förslag som vi behandlar. Jag skall tacksamt erkänna, att det förslag som här har framlagts är ett steg på vägen men tyvärr undanröjer det icke helt den orättvisa kategoriklyvning som föreligger mellan egnahemsägare i beskattningsavseende.

Regeringen hade förra året sitt förslag ute på remiss till olika myndigheter. Jag vill citera vad länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län då anförde. Det är att märka att denna länsstyrelse genom erfarenheter från sitt eget område känner väl till dessa förhållanden. Remissvaret därifrån har väl därför också ett särskilt värde.

Länsstyrelsen uttalade betänkligheter mot den föreslagna 1 000-kronorsgränsen. I många skärgårdssamhällen i länet, anförde länsstyrelsen, brukar bruttointkomsten av uthyrning till sommargäster endast undantagsvis uppgå till 1 000 kronor. I andra samhällen utefter kusten förekommer däremot relativt ofta hyresinkomster av denna art på 1 200—2 000 kronor per år. Länsstyrelsen pekade vidare på de tröskelproblem som uppkommer när hyresinkomsten ligger vid den föreslagna gränsen, och befarade att denna tröskel komme att

utgöra en frestelse till oriktiga deklara-tionsuppgifter. Berörda tröskelproblem skulle undgås om från bruttointkomsten av sommarnöjesuthyrningen avdrag medgavs — förutom för de av uthyrningen föranledda kostnaderna — med ett belopp som motsvarar två procent av taxeringsvärdet. En sådan regel skulle emellertid ge ganska små belopp i skatt i förhållande till den totala hyran. Den skulle även medföra ett icke obetydligt merarbete för deklaranter och taxeringsnämnder. Länsstyrelsen föreslog i stället, att uthyrning, som medför intrång i egen bostad, skall likställas med uthyrning till bofasta hyresgäster och därigenom göras skattefri. Länsstyrelsen ansåg, att det inte finns tillräckligt starka skäl, som talar för att inkomst av uthyrning till sommargäster i dessa fall skulle behandlas på annat sätt än inkomst genom uthyrning till bofasta hyresgäster.

Utskottet har givetvis inte kunnat komma förbi dessa synpunkter men har dock gjort försök att motivera kategoriklyvningen. Utskottet menar, att den tillfälliga uthyrningen måste anses ge en betydligt värdefullare förmån för egnahemsägaren, eftersom denne inte avstår dispositionsrätten under hela året utan under vissa tider själv kan utnyttja hela fastigheten. Detta är givetvis riktigt. Men jag vill häremot erinra, att en stadigvarande hyresgäst ofta ger ägaren större hyresinkomster. Dessutom måste ägaren vid uthyrning till sommargäster i regel också ställa möbler till förfogande. Därför måste ersättningen för bostaden i beskattningshänseende räknas betydligt lägre.

Jag skall inte ytterligare gå in på denna fråga, ty argumenten har så utförligt redovisats tidigare år. Jag skulle bara göra mig skyldig till en upprepning. Det enklaste sättet att lösa frågan vore att följa den linje, som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anvisade och som även föreslagits i motion vid årets riksdag, nämligen att jämställa alla en-

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

och tvåfamiljsfastigheter som används för bostadsändamål. Därmed skulle man kunna uppnå rättvis och likformig taxering. Detta kan inte lämpligen ske på annat sätt än att schablonregeln får gälla utan gränsdragning så snart det är fråga om fastigheter som regelmässigt används som stadigvarande bostad antingen för ägaren eller för uthyrning.

Jag har med flit velat förkorta detta anförande. Med det sagda vill jag yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utlåtandet av herr Spetz m. fl.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i bevillningsutskottet kom jag till den uppfattningen, att de yrkanden som framställdes i den av herr Staxäng nu omnämnda motionen borde vinnna beaktande. Därför har jag och några andra ledamöter i bevillningsutskottet fogat en reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 4.

Nu har herr Staxäng så utförligt och sakkunnigt redogjort för denna fråga, att jag, herr talman, inskränker mig till att instämma med honom och yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det utskottsutlåtande vi nu behandlar tar också upp frågan om sådana villafastigheter som upplåtes åt arbetare i jordbruksfastigheter. Detta problem har aktualiserats i motion nr II: 553, i vilken motionärerna just påpekar det egendomliga förhållandet, att en bostadsfastighet som användes i samband med förvärvskällan jordbruksfastighet kan bli föremål för schablonbeskattnings, medan däremot den fastighet som upplåtes som bostad åt en person anställd i annan rörelse icke schablon-taxeras.

Vi är några kammarledamöter som har fogat en blank reservation till utskottets betänkande, och anledningen härtill är att vi anser att motionen bort kunna bifallas av riksdagen. Nu har

emellertid utskottet skrivit mycket välvilligt och påpekat de egendomliga förhållanden som råder på detta område, och utskottet förutsätter att dessa problem tas upp i annat sammanhang. Vi har därför inte ansett det nödvändigt att fullfölja det yrkande som framställdes i nämnda motion, utan vi har nöjt oss med den blanka reservationen.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! En- och tvåfamiljsvillor beskattas nu enligt schablonmetoden med 2,5 procent av fastighetens taxeringsvärde med avdrag för eventuell gäldranta och tomträttsavgift. Därtill kommer ett extra avdrag på 200 kronor, motsvarande det avdrag man får göra för inkomst av kapital. Om emellertid sådana villor helt eller delvis uthyres till sommargäster, d. v. s. icke till stadigvarande bostad, så skall fastigheten taxeras efter intäkten med nämnda avdrag, därest intäkten överstiger 2 procent av taxeringsvärdet. Då användes sålunda inte schablonmetoden.

Nu har det riktats kritik mot detta förfarande. Om fastighetens taxeringsvärde är lågt, så kommer även förhållandevis små bruttointäkter att föranleda att man inte får tillämpa schablonmetoden, säger man. Om hyran för en dylik uthyrd lägenhet eller bostad överstiger 2 procent av taxeringsvärdet, skall alltså hyresvärdet för fastighetsägarens bostad och influtna hyror taxeras och beskattas enligt den konventionella metoden, och då skall som bekant avdrag få göras för alla omkostnader för fastigheten: reparationer och värde-minskning samt slitage på möbler och andra inventarier som ingår i den bostad man hyr ut till sommargäster.

Det säger sig självt, att denna taxeringsmetod medför avsevärt mer besvär och krångel än schablonmetoden. Dess-

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

utom ger den mera växlande resultat. Som tidigare sagts är det särskilt på västkusten som detta gör sig gällande.

För att komma till rätta med dessa olägenheter har vi nu fått en proposition i ärendet, i vilken föreslås att 2-procentsregeln skall kombineras med ett gränsbelopp för schablontaxering. Om nämligen hyran i sådana fastigheter som uthyres till sommarvärdar uppgår till högst 1 200 kronor per år eller inte överstiger 2 procent av taxeringsvärdet, skall schablonmetoden få användas även beträffande sådana villor.

I den avgivna reservationen yrkar man nu bifall till motionerna, i vilka motionärerna vill utsträcka schablonmetodens tillämpning till att gälla utan undantag eller gränsdragningar, så snart det är fråga om fastigheter som användes som stadigvarande bostad. Och reservanterna menar att propositionens förslag inte gör någon åtskillnad mellan inkomster av sommaruthyrning och inkomster av annat slag samt att man här skapar tröskelproblem.

Nu torde det emellertid vara uppenbart, att uthyrning till sommarvärdar mera är att betrakta som rörelse och att man vid uthyrning under sommaren ofta får lika stora intäkter som vid en uthyrning för stadigvarande bruk under hela året. Det gäller sådana fastigheter, som ägaren skaffat sig i syfte att hyra ut och tjäna pengar på. Men skillnaden är den, att fastighetsägaren när han hyr ut till sommarvärdar, kanske disponerar fastigheten i dess helhet största delen av året, så vida han inte rent av hyr ut lägenheter i flera omgångar till olika sommarvärdar och då tjänar ännu mer pengar.

Vidare är det så, att ägare av jordbruksfastigheter och flerfamiljshus alltid beskattas för intäkterna från uthyrning av sommarnöje, och det kan inte vara rättvist, säger utskottet, att man medger obegränsad skattefrihet för sådan uthyrning då det gäller villafastigheter.

Vi har i utskottet funnit, att man genom propositionens förslag om en gräns vid 1 200 kronor och 2 procent av taxeringsvärdet kan få schablonmetoden tillämplig i de allra flesta fall när det gäller sommarvillor, men att man samtidigt beskattar sådan uthyrning av villor som sker så att säga mera rörelsemässigt, varvid man tjänar mera pengar än om man hyr ut på annat sätt.

När man samtidigt bibehåller denna regel om 2 procent av taxeringsvärdet, så blir det ju inte heller något större tröskelproblem. Taxeringen förenklas så långt man nu torde kunna vara beredd att gå.

Jag vill också särskilt understryka, att utskottet sagt, att om bruttointäkten av uthyrningen överstiger 1 200 kronor eller det högre belopp, som kan ligga inom ramen för 2 procent av taxeringsvärdet, och schablonmetoden inte skall få tillämpas, så kan det likväl inträffa, att den skattskyldige inte behöver skatta för hela hyresbeloppet. Beskattningen bör nämligen avse endast den hyra, som belöper sig på vad hyresgästen disponerar av själva fastigheten. Det bör alltså observeras, att för rätten att utnyttja möbler, sängutrustning, husgeråd o. d. har man rätt att göra avdrag i vanlig ordning.

Allt detta gör att utskottet inte finner sig kunna tillstyrka motionerna utan yrkar bifall till propositionen.

Beträffande de andra motionerna, I: 481 och II: 553, är det väl inte så mycket att säga. Det har här inte tagits upp någon debatt om dem. Samma yrkande prövades av riksdagen 1958 och avslogs då. Utskottet hade visserligen anfört vissa invändningar mot det förhållandet, att arbetarbostäder i jordbruk och skogsbruk ibland taxeras enligt schablonmetoden. Man sade att konsekvensen kan bli, att vissa utnyttjade arbetarbostäder inom samma jordbruk taxeras efter de för byggnad i jordbruk gällande reglerna, medan andra bostäder blir schablontaxerade.

Ändring av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen

Men det torde väl höra till undantagsfallen, att en byggnad i jordbruket, som användes såsom arbetarbostad, taxeras för sig som »annan fastighet». Det är nämligen förutsättningen för att denna metod skall få tillämpas. I regel torde väl bostaden ingå i jordbruksfastighetens byggnadsbestånd och taxeras tillsammans med detta som jordbruksfastighet.

Men det kan också inträffa fall i motsatt riktning. En som jordbruksfastighet taxerad byggnad kan användas för uthyrning till stadigvarande bostad åt person, som inte är anknuten till jordbruket i fråga. Intäkten blir då beskattad enligt den konventionella metoden, men skäl skulle ju kunna anföras för att den borde taxeras enligt schablonmetoden, alltså som »annan fastighet».

Nu torde denna fråga ha varit föremål för uppmärksamhet i samband med förberedelsearbetet för 1957 års allmänna fastighetstaxering, åtminstone vad angår arbetarbostäder å skogsfastighet. Då uttalades, att inkom för skogsbrukets behov avsedda arbetarbostäder o. d., som på grund av sin belägenhet måste antas inte kunna i huvudsak föräntas genom uthyrning i den allmänna hyresmarknaden, inte skulle taxeras såsom särskild fastighet.

Med det material som för närvarande finns är utskottet inte berett att tillstyrka någon författningsändring i enlighet med motionärernas önskemål. Men utskottet uttalar, att det ingenting har att erinra mot att frågan blir föremål för överväganden i annat lämpligt sammanhang.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Bara några få ord som replik till den siste talaren. Jag har redan förut uttalat min tacksamhet för det steg Kungl. Maj:t tagit i denna fråga, och jag skall villigt erkänna, att det i mycket stor utsträckning kommer att

gagna de syften, som inte minst vi i förra årets motion förordade.

Det var emellertid en sak i den föregående talarens anförande som jag måste stanna något vid, nämligen poängterandet av att denna sommaruthyrning skulle ha formen av rörelse. Jag tror att det är mycket svårt att göra en kategoriklyvning mellan dessa egnahemsägare och dem som hyr ut mera stadigvarande. Hur är det i levande livet? Den som byggt ett egnahem brukar de första åren hyra ut en del av bostadsutrymmena, inte minst av ekonomiska skäl, för att sedan i framtiden, när han behöver flera rum, disponera över hela huset. Denna uthyrning är alltså inte så stadigvarande beträffande de andra egnahemsägarna som man här velat göra gällande.

Jag tror att man ute i skärgården när det gäller sommaruthyrning skulle stå ganska främmande inför beteckningen »rörelse». Dessa människor, som ofta flyttar ut ur sin egen lägenhet över sommaren, kanske bor i ett uthus eller en källarvåning, skall anses driva en rörelse och blir beskattade på det gamla sättet för inkomst. Det är detta som har varit så orättvist. Nu har ju Kungl. Maj:t i stor utsträckning lättat på bestämmelserna, men vi har menat att man för att helt få bort denna kategoriklyvning skulle gå på den linje motionen föreslår.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A) och B 1)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A) och B 1) i utskottets betänkande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 161 ja och 42 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B 2)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydan-

de motionerna I: 41 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 48 av herr *Magnusson i Borås m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna intaget förslag till lag om ändring av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 41 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 48 av herr *Magnusson i Borås m. fl.* måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Anvisningar

till 29 §.

2. Skattskyldig må — — — sådan personal.

Avdrag må — — — överlämnat skuldebrev.

Avdrag för — — — denna gavs.

Skattskyldig må — — — beträffande pensionsstiftelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962; dock att äldre bestämmelser alljämt skola gälla vid 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 eller tidigare år.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson och Jansson, fröken Ranmark* samt herrar *Oscar Carlsson, Brandt i Aspabruk, Allard, Engkvist, Andersson i Essvik* och *Kristenson i Göteborg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 41 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 48 av herr *Magnusson i Borås m. fl.* om rätt till avdrag

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension

vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! I de här motionerna yrkas upphävande av bestämmelsen om att hänsyn vid beräkning av avdragsgill avsättning till pensionsstiftelse i s. k. familjeföretag inte får tas till pensionsförmån avseende huvuddelägaren eller honom närstående person.

Bestämmelsen att familjebolagen inte får göra avdrag för avsättningar till pensionering av ägare eller denne närstående tillkom 1955. Det skedde på enträgen begäran av skattemyndigheterna, när familjebolagen missbrukade avsättningsmöjligheterna. Avsättningar gjordes många gånger för att bereda vederbörande oskäligen fördelar i beskattningshänseende. Familjeföretagen jämfördes därför med enskilda företagare i detta avseende; det var alltså 1955.

Det är odisputabelt att frågan har kommit i ett annat läge — sakligt sett — efter ATP:s tillkomst. Vid årets taxering blir avdragsrätten starkt begränsad i förhållande till vad som tidigare har gällt. Nu får nämligen avdrag ifrågakomma endast för arbetsgivare som har gjort uttrycklig utfästelse om kompletterande pensionsförmåner, vilka skall utgå vid sidan av ATP. Det bör kanske understrykas att det för såväl ägare, som är fast anställd i ett familjeföretag, som för övriga anställda är möjligt att inträda i ATP på samma sätt och på samma villkor som företagare och anställda i andra bolag. Frågan här gäller alltså kompletteringspensioner. Men för försäkring vid sidan av ATP är premien avdragsgill. Detta är alltså en anledning till att vi reservanter inte anser oss kunna tillstyrka motionen. En annan, bidragande orsak är att det också pågår en utred-

ning angående pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning, alltså huruvida de för pensionsstiftelserna gällande skattereglerna numera kan anses ändamålsenliga. Denna utredning beräknar att kunna framlägga ett delbetänkande under nästa vår. Under sådana omständigheter brukar man ju inte besluta något i en fråga som är under utredning. Vi reservanter anser att man bör avvakta den här utredningen, ty den kommer säkert att få betydelse för frågan om familjeföretagens rätt till avdrag för avsättningar till pensionsstiftelser.

Herr talman! I den här frågan har lotten varit avgörande i utskottet, så jag står den här gången på reservanternas sida och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Denna fråga har vi diskuterat varje år sedan 1955. Tidigare har det varit en minoritet inom bevillningsutskottet som slutit upp kring motionärernas förslag. Vid behandlingen av årets motion delades utskottet i två hälfter, och som herr Brandt i Aspabruk sade tillstyrktes motionen efter lottning.

Det kan sägas, att sedan 1955 har det skett en diskriminering av familjebolagen, då avsättningar inte tillåts för pensionsändamål under alla dessa år.

Herr Brandt sade att det förekommit missbruk. Jag vill då påpeka att en väsentlig förändring inträdde 1955, när det beslöts att det allmänna skulle ha insyn i pensionsstiftelserna. Dessutom bestämdes att avsättningar inte fick göras med mindre än att det fanns en verklig utfästelse. Skattemyndigheterna fordrade dessa klara uppgifter. Sålunda hade det, även om vi skulle ha haft de bestämmelser som påfordras i motionen, sedan år 1955 inte kunnat förekomma något missbruk. Numera skall ha gjorts en pensionsutfästelse enligt överenskommelse som träffats mellan SIF och Arbetsgivareföreningen för att

rätt till avsättning utöver ATP skall uppkomma. Ett system har skapats för pensionsutbetalningarna, det s. k. PRI-systemet, som innebär att pensionerna alltid kommer att utbetalas till dem, för vilka avsättning gjorts. Jag kan inte förstå varför man inte kan vara med om att rätta till det missförhållande som rått under så många år, när det nu inte kan göras några andra avsättningar än de som enligt utfästelse är avsedda som en påbyggnad till pensionen enligt ATP.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 110 nej.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 25

Särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckt motion om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 4, av herr Björkänge, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av frågan huruvida en särskild försäljningsskatt kunde åläggas pornografiska tidskrifter och andra sådana tryckalster i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att motionen II: 4 av herr Björkänge om en särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Gustaf Elovsson, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Detta problem har tagits upp i flera motioner under de senaste årens riksdagar men utan resultat. Sålunda avslog 1955 års riksdag ett förslag om statliga åtgärder mot den mindervärdiga litteraturen samt bl. a. tillsättande av en seriejury. Som motivering för avslaget anfördes att gränserna för en statlig jurys kompetensområde lätt bleve flytande och att dess verksamhet skulle kunna få karaktären av censur, vilket skulle strida mot den allmänna uppfattningen av tryckfrihetens innebörd. De medel som redan står till myndigheternas disposition, nämligen åtal, beslag och konfiskation, utnyttjas synnerligen sparsamt, troligen av samma anledning.

Det föreliggande motionsförslaget skiljer sig från de åtgärder som tidigare stått till buds för att skydda den upp-

Särskild försäljningsskatt på pornografiska tidskrifter m. fl. tryckalster

växande ungdomen mot det förljugna, förråande och moralupplösande innehållet i boulevardtidningar, erotikmagasin, seriemagasin och deckarserier. Här är inte fråga om censur. Här gäller det att genom en kraftigt tilltagen beskattning göra framställningen av dylika skrifter mindre lönande samtidigt som man hoppas att det genom beskattningen höjda priset skall avskräcka från inköp. Man kan göra jämförelser med beskattningen på rusdrycker, där man kommit så långt att det från visst håll varnas för ytterligare höjning därför att man då befarar att statens inkomster av hanteringen skulle avsevärt sjunka. Vid ett sådant förhållande i det här föreliggande fallet skulle man ju ha nått det mål som åsyftas uten att därför kränka tryckfriheten.

Utskottet säger att en beskattning av ifrågavarande slag inte kan anses stå i överensstämmelse med grunderna för vår tryckfrihetslagstiftning och att en objektiv gränsdragning mellan skattefria och skattepliktiga tidskrifter svårigen kan göras.

Man blir förvånad över att till och med en skattehöjning på dessa skrifter skulle kunna tänkas inkräkta på tryckfriheten. Här ger utskottet tryckfrihetsförordningen en räckvidd som dess upphovsmän aldrig drömde om.

Vidare anför utskottet att man måste beakta de gensagor som rests mot en särbeskattning av förströelsetidskrifter och liknande. Jag skall be att få fråga utskottet: Vem är det som har den uppfattningen att en beskattning av sådana här tidskrifter och deckarserier skulle komma att inkräkta på tryckfriheten? Jag kan inte finna att de som åberopar tryckfrihetsförordningen har några möjligheter att påstå att en beskattning på något sätt skulle trampa tryckfriheten på tårna.

Till slut säger utskottet: »För att komma till rätta med det i motionen aktualiserade spørsmålet bör i stället andra åtgärder än ingripanden beskattningsvä-

gen övervägas.» Där vill jag också ställa en fråga till utskottet. Det är väl alldeles givet att utskottet inte rekommenderat andra åtgärder än de i motionen föreslagna, därest det inte kunde peka på några sådana åtgärder som skulle kunna leda till ett lika gott resultat. Jag har inte någon alldeles bestämd uppfattning. Jag kan lika gärna godta andra åtgärder som leder till det åsyftade målet. Därför är jag mycket angelägen om att av utskottet få höra vilka åtgärder det har tänkt på. Det är möjligt att vi kan komma överens om vad som bör göras.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Av utskottets betänkande framgår, att det är två skäl som varit avgörande för utskottets avslagsyrkande.

Det första skälet är det, som herr Björkänge refererade, nämligen att en beskattning av det slag, som motionärerna tänkt sig och som skulle försvåra eller omöjliggöra utgivandet av vissa tidskrifter, inte står i överensstämmelse med vår tryckfrihetslagstiftning.

Det andra skälet är att det skulle vara svårt att åstadkomma en objektiv gränsdragning mellan skattefria och skattepliktiga tidskrifter.

Nu har herr Björkänge frågat, på vilka grunder utskottet kommit till sin slutsats, att en sådan särbeskattning skulle strida mot tryckfrihetslagstiftningen. Bevillningsutskottet har utan några särskilt ingående studier mycket klart och lätt kunnat konstatera, att åtgärder, som syftar till att försvåra eller omöjliggöra utgivning av vissa tidskrifter, helt enkelt står i strid med gällande tryckfrihetslagstiftning, där det talas om att inga hinder utöver dem som finns i tryckfrihetsförordningen får finnas för det tryckta ordet.

Vidare har herr Björkänge frågat, vilka andra åtgärder som bevillningsutskottet möjligen tänkt sig, när det avvisat

förslaget om särbeskattning av de här ifrågavarande tidskrifterna. Det faller inte inom bevillningsutskottets kompetensområde att anvisa sådana åtgärder, och jag kan därför här inte referera några synpunkter, som bevillningsutskottet står bakom. Personligen anser jag emellertid, att det vore bättre att genom ett positivt stöd till ungdomsorganisationer och folkrörelser, i deras arbete för att höja och förbättra människornas smak, minska efterfrågan på de ifrågavarande tidskrifterna.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! De ungdomsorganisationer, som herr Allard här talat om, behöver nog litet stöd från riksdagens sida, om de skall kunna ge ut litteratur, som kan konkurrera med dessa tidskrifter.

Det är nog nödvändigt att man på något sätt gör det svårare att framställa sådana här tidskrifter. Herr Allard säger, att om man lägger en extra skatt på dessa publikationer, så kommer man i konflikt med tryckfrihetsförordningen. Jag kan inte vara med på den tankegången, eftersom det inte är fråga om att förbjuda utgivandet. Det är inte fråga om att på något sätt utöva censur, utan man höjer beskattningen och gör på det sättet dessa publikationer dyrare, så att det blir svårare att finna köpare till dem. Då menar jag, har den bättre litteraturen möjligheter att konkurrera. Detta behövs nog. Jag har just läst ABF:s tidning, där det framhålles, att det skulle vara till stor fördel, om dessa publikationer kunde beskattas på sådant sätt, att det gäves större möjligheter för den bättre litteraturen att kunna konkurrera.

Jag anser, herr talman, att man i detta fall borde försöka just utvägen att belägga denna tidskriftsflora, som inte på något sätt är önskvärd, med en beskattning. Jag är litet förvånad över att bevillningsutskottet, som inte brukar va-

Avskaffande i fredstid av arreststraff

ra ängsligt för att lägga fram förslag om höjda skatter, inte med tacksamhet accepterar det förslag, som jag här har framfört. Men det tycks vara riktigt, som det heter i det gamla ordstävets, att »den som går obedd till, går otackad ifrån».

Herr talman! Jag vill fortfarande yrka bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående normerna för skatteavdrag för avskrivning å byggnader inom jordbruket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Avskaffande i fredstid av arreststraff

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om avskaffande i fredstid av arreststraff.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, och jag avser inte att på något sätt polemisera med utskottet.

Jag skall i stället konstatera, att denna fråga, som har varit föremål för mångas intresse under ett flertal år, trots det inte har föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. 1958 lämnade Underbefälsförbundet en framställning till Kungl. Maj:t, vari man krävde en utredning om möjligheterna att avskaffa arreststraffet i fredstid för den inom försvaret anställda persona-

Pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor

len. Denna framställning, som efter vad jag förstår var mycket väl underbyggd, fick vid remissbehandlingen med kanske några få undantag starkt stöd av både personalorganisationerna och försvarsmyndigheterna. Överbefälhavaren t. ex. ställde sig klart positiv.

Det nuvarande förhållandet med arreststraffet som speciell straffform för inom försvaret anställd personal innebär utan tvivel en diskriminerande för att inte säga kränkande form av bestraffning för ofta bagatellartade förseelser. Om man jämför med de gällande disciplinära bestraffningsformerna inom den civila statsförvaltningen, framstår de inom försvaret gällande straffbestämmelserna ur rättvisesynpunkt såsom högst diskutabla.

Samtliga arreststraff, som dömdes ut under åren 1956 och 1957, uppgick för vardera året till ca 6 500. Grovt räknat torde de utbildningsdagar, som därmed har gått förlorade, kunna uppskattas till minst 50 000 per år. Man kan inte gärna säga att man genom att ha kvar en sådan straffform medverkar till att de pengar, som ställs till försvarets förfogande, därmed utnyttjas så effektivt som vore möjligt. Det måste helt enkelt finnas andra straffformer, som rymmer lika mycket av avskräckande och tillrättaförande inslag. Jag skall inte gå in på detta — vi har i vår motion pekat på tänkbara alternativ.

Vi väckte vår motion på grund av att Kungl. Maj:t inte vidtagit några åtgärder, fränsett remissförfarandet, sedan Underbefälsförbundet avlämnade framställningen 1958. Sedan motionen väckts har man i departementet, enligt vad utskottet redovisar, börjat arbeta på direktiv för en utredning. Som motionärer har vi anledning att vara mycket tillfredsställda med detta. Jag vill bara uttala motionärernas förhoppning om att regeringen i sin helhet skall dela departementschefens uppfattning, att något äntligen måste göras i denna sak, och tillåta att en utredning tillsättes.

Om det inte blir fallet, får vi återkomma. Då kan vi väl inte nöja oss med mindre än att vi försöker få riksdagen att gå med på att göra en formlig beställning.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Föredrogs vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationella varumärkesregistreringar,

nr 12, i anledning av väckta motioner om avförande av uppgift ur straffregistret samt om viss begränsning av straffregisteruppgifterna, och

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 29

Pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 158 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt nr 190 i andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga att förslag om möjligt måtte föreläggas 1962 års riksdag angående möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem, som på grund av skötseln av föräldrar eller andra anförvanter inte blivit i tillfälle att ha förvärvsarbete eller

Pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor

som av annan orsak har starkt reducerade försörjningsmöjligheter; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag dels angående pensionsförmåner före 67 år till kvinnor, som under längre tid sammanbott med män utan att äktenskap ingåtts, samt dels angående pensionsförmåner till fränskilda kvinnor».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 158 och II: 190, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation avseende pensionsförmåner åt hemmadöttrarna och därmed jämställda grupper hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Gärda Svenson* och fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Wahlund* och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottet i denna fråga bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 158 och II: 190, i motsvarande del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om möjligt förelägges 1962 års riksdag angående möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem som på grund av skötsel av föräldrar eller av andra orsaker inte blivit i tillfälle att ha förvärvsarbete».

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har folkpartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet fogat en reservation, som handlar om de s. k. hemmadöttrarnas möjligheter att inom folkpensioneringens ram erhålla rätt till pension före 67 års ålder.

Med hemmadöttrar eller »föräldraänkora», som centerpartiet måhända hellre vill kalla dem, avses nu som tidigare äldre, ogifta kvinnor, som stannat i hemmet och vårdat sina föräldrar eller andra anhöriga till dessas död. Genom att de har varit bundna till

hemmet och vårduppgiften har de icke blivit i tillfälle att skaffa sig yrkesutbildning eller inkomstbringande arbete. När vårdtagaren går bort, har de uppnått en relativt hög ålder och deras försörjningsmöjligheter är ofta mycket begränsade. Deras situation är i många avseenden jämförlig med änkornas. Benämningen »föräldraänkora» är ur den synpunkten en ganska välfunnen beteckning, även om den begränsar gruppen på ett sätt, som inte är så alldeles bra.

I samma belägenhet som hemmadöttrarna-föräldraänkorna befinner sig många andra grupper. Det kan vara ensamma mödrar, som vårdat svårt invalidiserade barn. Till gruppen hör också hushållerskorna, hit hör också alla de som har ett tungt arbete och som, innan de ännu nått folkpensionsåldern, känner att de inte orkar fortsätta arbetet längre. Deras ålder hindrar dem från omskolning till lättare arbete. De är i behov av förtidspension, utan att de är invalidiserade i pensionslagens mening.

Sedan änkepensioneringen blivit löst på ett i många tycke generöst sätt, har frågan om rätt till förtidspension fått ännu större aktualitet för de kvinnogrupper, som här åsyftas. Det är inte ovanligt och inte ens underligt att de jämför sin egen situation med änkornas.

Redan i samband med behandlingen av pensionsfrågan vid 1958 års A-riksdag aktualiserades frågan om förtida uttag av ålderspension, bland annat för hemmadöttrarna men också för andra grupper. Särskilda utskottet pekade på möjligheten att lösa problemet åtminstone till en del inom ramen för en reformerad invalidpensionering, där kravet på arbetsförmågans nedsättning borde mildras. Men även andra vägar kunde tänkas föra fram till ett resultat. Frågekomplexet hänsköts till 1958 års socialförsäkringskommitté, som alltså har uppdraget att söka finna en lösning.

Pensionsförmåner åt vissa grupper av kvinnor

Såvitt jag förstår omfattar socialförsäkringskommitténs uppdrag såväl uppgiften att för vissa grupper lösa frågan om förtidspensionering inom invalidpensioneringens ram som uppgiften att söka lösa frågan om förtidspensioneringen för vissa grupper på annat sätt.

Vid fjolårets riksdag aktualiserades frågan om förtidspension åt »hemmadöttrarna» och med dem jämförliga grupper på nytt genom flera motioner, bland annat från folkpartihåll. Andra lagutskottet anförde då i sitt utlåtande att de genom motionerna aktualiserade frågorna inte helt kunde finna sin lösning inom invalidpensioneringen eller genom förtida uttag av ålderspension. Ytterligare åtgärder, sade utskottet, kunde bli erforderliga. Innan slutlig ståndpunkt kunde tagas syntes en utredning böra ske i syfte att kartlägga föreliggande behov och eventuellt erforderliga åtgärder. Därefter förordade utskottet, att denna kartläggning skulle verkställas av socialpolitiska kommittén, vilket också blev fjolårets riksdagsbeslut.

Det bör alltså till synes bli en lätt uppgift för utskottets talesman i dag att sparka undan argumenten för motionen och reservationen. Frågan ligger ju under utredning, hos två kommittéer till och med. Men det är just detta sistnämnda, att utredningsuppdraget hänskjutits till två kommittéer, som i någon mån oroar oss motionärer och reservanter. Det finns ju ett gammalt ordspråk som säger: »Ju flera kockar desto sämre soppa!» Genom att två kommittéer har uppdrag att utreda samma problemkomplex föreligger enligt vår mening risk för försening men också risk för att samordningen av åtgärder blir otillfredsställande. Vi har därför pekat på angelägenheten av att kommittéerna tar kontakt med varandra för att samråda om hur frågan om förtidspensionering för dessa grupper bör lösas. Det är ju som bekant inte ovan-

ligt att kommittéer på det sättet tar kontakt med varandra, till exempel genom delegationer, när utredningsuppdragen tangerar varandra. Detta synes oss så mycket mera angeläget just i det här fallet som 1958 års socialvårdskommitté, som ursprungligen fått uppgiften att utreda hithörande frågor, enligt årets riksdagsberättelse avser att avsluta sitt arbete under innevarande år. Vi har i motionerna och reservationen också pekat på angelägenheten av att man skyndsamt kommer till ett resultat. Vi har föreslagit att riksdagen skulle anhålla om förslag i ärendet om möjligt till 1962 års riksdag. Utskottet har avstyrkt motionen. Utskottsmajoriteten menar tydligen, att frågan ligger bra, där den ligger, vilket vi reservanter inte kan vara med på.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 7 förgade reservationen.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Vad beträffar sakfrågan är vi, såvitt jag vet, överens, och därvidlag kan jag helt instämma med herr Anderson i Sundsvall, alltså i fråga om angelägenheten att åstadkomma ett gott försäkringsskydd åt de minoritetsgrupper som det här är fråga om. Riksdagen har också så sent som i fjol instämt i detta genom att överlämna motioner av samma innebörd till socialpolitiska kommittén för beaktande i dess fortsatta arbete. Såvitt vi har kunnat utröna arbetar denna kommitté för närvarande med högsta möjliga effektivitet. Vi har vidare inhämtat att kommittén kommer att inom en mycket nära framtid redovisa sitt arbete.

Den nu aktuella frågan har gällt en kartläggning av delvis nya områden på det socialpolitiska fältet, och det är naturligtvis viktigt att avvakta den kartläggningen, innan någonting annat kan ske. Men givetvis är vi alla intresserade av att frågan kan lösas så fort som möj-

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

ligt. Vi tror också att den kommer att kunna redovisas och lösas inom en nära framtid. Vi tror inte att det finns någon risk för försening. Kommittén arbetar som sagt bra och kan kanske snart nog komma med förslag.

Utskottet har på grund av detta inte funnit någon anledning till annat än att nu yrka avslag på föreliggande motioner, och jag ber, herr talman, att få instämma i detta och yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 30

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående fartygsanställdas värnplikts-tjänstgöring,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående statens avgifter för den allmänna tilläggspensioneringen, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare och maskinhållare att mot ersättning utföra skogs-körslor med traktor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 31

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väck-

ta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 277 i första kammaren av herr *Nestrup m. fl.* samt nr 229 i andra kammaren av herr *Munktell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning i fråga om möjligheten för riks-försäkringsanstalten att vid tillämpning av 18 § sjukförsäkringslagen lämna dispens för sjuk-kassa att under vissa i motionerna angivna för-utsättningar utgiva ersättning för försäkrads kostnad för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare, av legitimerad sjukgymnast eller av person, som vore upptagen i en av riks-försäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning men utan svensk legitimation som sjukgymnast.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 277 och II: 229, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lundberg*, fru *Eriksson* i Ängelholm och herr *Hamilton*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 277 och II: 229 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning, syftande till sådan ändring i gällande bestämmelser att riks-försäkringsanstalten skall kunna medge dispens för sjuk-kassa att utge ersättning för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare, legitimerad sjukgymnast eller person, som vore upptagen i en av riks-försäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru ERIKSSON i Ängelholm (s):
Herr talman! Det är tredje gången

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

som riksdagen har att ta ställning till detta ärende, och jag försäkrar kammarens ledamöter, att det inte är på grund av något slags skrivklåda vi kommer igen, utan det är av den anledningen att vi tycker att vi är ute i ett angeläget ärende.

Vi har i vår motion pekat på den stora brist som råder på legitimerade sjukgymnaster. De som finns upptagna i riks-försäkringsanstaltens förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning men som saknar legitimation uppgår till ungefär 100 stycken. Den stora bristen innebär, att personer, som är i behov av behandling, i mycket ringa grad kan erhålla sådan. Det gäller framför allt dem som bor utanför tätorterna. Jag tänker särskilt på de stora norrlandslänen med deras väldiga avstånd.

Andra lagutskottet nämner att statsmakterna 1957 fattade beslut om en ökning av sjukgymnastutbildningen samt att detta så småningom skall leda till att tillgången på sjukgymnaster förbättras. Allesammans är vi nog införstådda med att sjukhus och olika anstalter står i kö för att få tag på dem som examineras och att det kan dröja mycket länge innan en effektiv utbyggnad sker.

Jag vågar, herr talman, i detta sammanhang säga, att bristen på sjukgymnaster nu är enorm. Vi säger i vår motion att man i större utsträckning bör ge dispens efter prövning i varje särskilt fall. Som villkor för meddelande av dispens bör uppställas att behandling av legitimerad sjukgymnast eller av person upptagen i förteckningen inte kan erhållas på orten. Vi säger vidare i motionen: »Den person som skall utföra behandlingen skall av behörig läkare ha förklarats lämplig att ge ifrågavarande behandling. För att förhindra missbruk av ersättningsbestämmelserna bör medgivande endast omfatta behandling av en viss eller vissa personer. Dispensen bör även göras tidsbegränsad, och

riksförsäkringsanstalten har sålunda att efter viss, icke alltför lång tid, pröva, om förutsättningar fortfarande är för handen för meddelande av dispens i det speciella fallet. För att skapa garantier för att behandlingen verkligen utföres på ett riktigt sätt, bör den förlöpande kontrolleras av ordinationsläkaren och/eller legitimerad sjukgymnast. Uppdrar man så snäva gränser, som vi här föreslår för meddelande av dispens, är vi övertygade om att något intrång icke sker i den verksamhet, som utövas av legitimerade eller på förteckningen uppförda sjukgymnaster. Ej heller kommer reformen att innebära någon eftergift i de höga krav, som bör ställas på sjukgymnastiken i allmänhet. För de cp- och polioskadade och för andra, som är i långvarigt beroende av rörelsebehandling, skulle reformen vara av utomordentligt stor betydelse.»

Utskottet säger i sin humana skrivning, att det huvudsakliga skälet för avslag å motionen har varit att endast behandling av viss garanterad kvalitet bör ersättas av den allmänna sjukförsäkringen. Men så säger utskottet vidare, att dess ståndpunkt inte innebär, att vård och behandling av sjuka och invalidiserade människor alltid måste utföras endast av personer med omfattande utbildning i sjukvård. Tvärtom, säger utskottet, kan i många fall personer utan sådan utbildning lämna värdefull hjälp åt sjuka och invalider. Det kan t. ex. nämnas den dagliga vård som en mor ger sitt invalidiserade barn eller den hjälp som en sjuk får av en anställd vårdarinna. Det är bara så, att man inte vill vara med om att det skall utgå ersättning från allmänna sjukförsäkringen för sådan vård. Detta har motionärerna inte heller menat. När så snäva gränser, som vi föreslår i motionen, uppdrages, föreligger inte någon risk för att ersättning skall utgå till någon som inte är behörig att uppbära den.

Läkarvetenskapen har kommit långt då det gäller att rädda livet på män-

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

niskor. Polio leder inte längre till döden. Ms- och cp-sjuka, reumatiker och personer som blir invalidiserade genom olycksfall räddar skickliga läkare livet på. Men sedan bör det vara samhällets, d. v. s. vår skyldighet att se till att deras liv normaliseras så långt det är möjligt. Vi måste se till att ingenting fördröjer tillfrisknandet eller försvårar invaliditeten. En invalid får inte i vår moderna tid vara en människa som är satt på undantag.

Detta är ingen stor fråga, men jag vill sluta med att säga, att vi har tyckt att vi varit ute i ett angeläget ärende. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp) och herr *Hamilton* (h).

Herr **WIKLUND** i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är också enligt utskottets mening behjärtansvärda synpunkter, som motionärerna och reservanterna anför i detta ärende, vilket flera gånger tidigare varit upp till behandling i riksdagen. Att utskottet har avvisat motionärernas förslag hänger absolut inte samman med någon bristande humanitet. Utskottet säger uttryckligen — och det citerade fru Eriksson i Ängelholm också — att vård och behandling av sjuka och invalidiserade människor inte alltid kan eller måste utföras av personer med omfattande utbildning i sjukvård. Utbildning är inte i och för sig utskottets krav. Tvärtom kan enligt utskottets mening i många fall personer utan sådan utbildning lämna värdefull hjälp åt sjuka och invalida.

Men nu gäller frågan inte den sjukgymnastiska vården i allmänhet och inte heller hur den skall utföras i och för sig. Det är här inte heller fråga om en diskussion beträffande rätten att ge sjukgymnastisk behandling genom personer, som inte är legitimerade sjukgymnaster och inte heller står på den

s. k. RFA-listan. Det gäller i stället villkoren beträffande kvaliteten hos sådan behandling för att ersättning från sjuk-kassa skall kunna utgå. Om vi är eniga om att bara kvalificerad vård kan betraktas som ersättningsberättigande, måste vi skapa något slags garanti för att den behandling, som lämnas och som alltså skall berättiga till ersättning, har en tillfredsställande kvalitet. Kontroll av kvaliteten går inte — i varje fall enligt min mening, och jag är övertygad om att utskottsmajoriteten delar denna uppfattning — att ordna på ett rimligt sätt, om inte samma krav uppfylles som man nu ställer, nämligen att det är en legitimerad sjukgymnast eller någon som har uppförts på RFA-förteckningen, vilken står för behandlingen.

Det har faktiskt redan nu skett en viss ökning av antalet legitimerade sjukgymnaster genom åtgärder vidtagna av riksdagen för att få till stånd en vidgad utbildning av sådan sjukvårdspersonal. Därtill har det skett ett visst tillskott av sjukgymnaster uppförda på RFA-listan. Utskottet reser inte motstånd mot sjukgymnastiska insatser av andra än legitimerade sjukgymnaster eller RFA-sjukgymnaster. Utskottet uttalar i stället sin uppskattning av dessa insatser. Frågan gäller som sagt nu sjukkasseersättningen. Denna kan väl ändå inte betalas ut på lösa boliner; det tror jag vi kan vara överens om. Enligt min mening kan RFA-förteckningens förefintlighet uppfattas som ett redan genomfört men på rimligt sätt begränsat tillmötesgående gentemot motionärerna.

Jag kan inte finna att motionärerna eller reservanterna har antytt hur de tänkt sig att en prövning av behandlingens kvalitet skall ordnas, om man godtar önskemålet om ersättning för sjukgymnastisk behandling av även annat slag än den som *nu* skapar formell förutsättning för ersättning av sjuk-kassan. Det är ju detta saken här gäller.

Det förhåller sig ju på det viset, att

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

inte all sjukvård berättigar till ersättning från sjukkassa. Därför är det inte något unikt att ersättning inte kan utgå i de fall som motionärerna avser, alltså då det inte är fråga om en kvalificerad sjukgymnastisk behandling.

Jag vill, herr talman, gärna tillägga att jag för min del hoppas att denna fråga kan ägnas viss uppmärksamhet vid blivande översyn av sjukförsäkringslagstiftningen.

Med detta ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 12.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag vill börja med att framhålla, att jag inte alls kan förstå herr Wiklunds inställning. Enligt min mening präglas andra lagutskottets utlåtande ingalunda av inhumanitet utan av fullständigt missriktad humanitet.

Herr Wiklund sade bl. a. att villkoren och kvalitet för att ersättning skall utgå måste upprätthållas. Det avgörande är väl i all rimlighets namn inte någon abstrakt kvalitet, som uppsätts som någon sorts schema för Sveriges befolkning i allmänhet, utan att behandlingen har en sådan kvalitet att den verkligen täcker det föreliggande behovet. Vi har i motionen på allt sätt omgärdat vårt förslag med garantier för att här icke skall bli något kvacksalveri. Sådant är vi de sista att önska.

Jag måste verkligen gå en aning tillbaka i denna fråga. För det första vill jag erinra om att det är tredje gången som riksdagen behandlar den. Andra lagutskottet har icke ansett det vara nödvändigt vare sig förra året eller i år att ens remittera en sådan här viktig sak. När remissinstanserna yttrade sig var det de som hade den största erfarenheten av behovet av den föreslagna reformen — med ett undantag: Sveriges föräldraföreningar för cp-barn — jag skall strax återkomma därtill — som varmt tillstyrkte förslagen, nämligen De vanföras riksförbund, Riksföreningen

mot polio och Riksföreningen mot reumatism.

Det är väl att märka att utskottet i år i sitt utlåtande bl. a. hänvisar till vad det sade förra året, nämligen att osakkunnig behandling kan innebära risk för försämring av patientens tillstånd. Jag menar, herr talman, att detta är en ren truism. Det är alldeles uppenbart att motionärerna aldrig har avsett något sådant. I stället förhåller det sig helt enkelt så, att om patienterna närstående eller anförvanter kan ge behandling, när det inte finns någon legitimerad sjukgymnast i närheten — vilket ofta är fallet, särskilt på landet — får den sjuke den behandling han behöver, men andra som inte kan få sådan hjälp av närstående får ingen behandling alls och blir av den orsaken sämre. Det är ytterst få som har råd att skaffa sig vård utan ersättning från sjukkassan.

Jag anser att det från både sociala synpunkter och rättvisesynpunkter är ytterst önskvärt att det meddelas sådan dispens som föreslås i motionen.

Jag skall inte här gå in på en mängd detaljer som det eljest skulle kunna vara värt att ta upp. Jag hoppas varmt att motionen skall bifallas. Skulle det inte bli förhållandet vill jag till utskottets talesman rikta en vädjan om att motsvarande motioner nästa år skall bli föremål för remissbehandling. Det skulle exempelvis ha varit mycket intressant att erfara vad föräldraföreningarna för cp-sjuka barn i år skulle ha sagt, om motionerna remitterats till denna organisation. De senaste somrarna har vid Vejbystrand legitimerade sjukgymnaster givit undervisning åt föräldrar till cp-sjuka barn. Föräldrarna har fått lära sig de ofta mycket enkla sträck- och böjrörelser som behövs för den behandling det här är fråga om. Barnen till dessa föräldrar har därigenom kunnat få en hjälp som hindrar dem från att sjunka djupare i invaliditet, medan andra barn inte har kunnat erhålla en sådan behandling.

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

Det kan inte vara förenligt med vår allmänna uppfattning om en rättsstat att vissa sjuka skall på grund av dålig ekonomi bli försatta i ett sämre läge. Det är ingen konst för en mångmiljonär att anställa en sjukgymnast för sitt cpsjuka barn, men det är omöjligt för människor i vanliga förhållanden att göra detta. Det är därför ett rättvisekrav, ett socialt krav i egentlig mening som ligger bakom motionerna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få instämma i fru Erikssons yrkande om bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall villigt erkänna att anledningen till att jag här återfinnes som reservant är de erfarenheter som man ute i ett landsting gör av arbetet inom hälso- och sjukvård. Det är gott och väl när utskottet talar om behovet av formell kompetens och legitimation och understryker att den i motionen påtalade bristen på legitimerade sjukgymnaster inte bör avhjälpas genom en auktorisation av sjukgymnaster med otillfredsställande utbildning utan genom att den ordinarie utbildningen av sjukgymnaster ökar. Saken ter sig anorlunda för den som inom hälso- och sjukvårdsstyrelsen i ett län dagligdags möter bristen på läkare, sjuksköterskor, sjukvårdspersonal, sjukgymnaster m. m. När man ser att sjuka människor inte kan få den vård som är nödvändig, då kan man inte, ärade kammarledamöter, undgå att få den uppfattningen att kravet på bästa möjliga utbildning inte bör få hindra oss från att ge den hjälp som är möjlig.

I veckan fick vi en blixtbelysning av situationen inom hälso- och sjukvården, när en professor i kirurgi framhöll att han inte kunde vara med om att på grund av personalbrist stänga ytterligare en avdelning på sjukhuset i fråga, utan hellre skulle nöja sig med att hålla avdelningen i funktion med hjälp av

undersköterskor och biträden. Vi måste nog komma ned på jorden när det gäller hälso- och sjukvård och vidta de åtgärder som är möjliga för att ge hjälp i nuvarande situation.

Det låter mycket fint när man talar om kvalitet och att det måste vara kontroll av sådan vård för vilken ersättning utbetalas av sjukkassa m. m. Jag har en känsla av att respekten för legitimation och pappersmeriter håller på att föra oss in i ett för hälso- och sjukvården hopplöst läge. Och om kammarens ledamöter inte tycker att den fråga det här gäller är så stor, så vill jag erinra om att det finns anledning att betänka vårt ansvar för sjuka människor. Landstingen tvingas att själva vidta åtgärder när man inte på andra vägar kan få hjälp med att klara situationen. Sjukkasorna bör därför ha möjlighet att lämna ersättning till dem som i hemmet behöver anlita främmande krafter för att få lindring i sin nöd.

I reservationen hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, syftande till sådan ändring i gällande bestämmelser att riks-försäkringsanstalten skall kunna medge dispens för sjukkassa att utge ersättning för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare, legitimerad sjukgymnast eller person, som är upptagen i en av riks-försäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning. Jag vill understryka att det är fråga om en skyndsam utredning. Skulle emellertid kammaren mot förmodan avslå reservationen, vill jag till statsrådet, som har ansvaret och som måste känna till den nuvarande bekymmersamma situationen, rikta en vädjan att ta ett initiativ som visar att han är beredd att hjälpa till att åstadkomma en förbättring av läget.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde fru Svensson (s).

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill ånyo erinra om att den fråga vi diskuterar gäller inte den sjukgymnastiska vården utan ersättningen för sådan vård. Det är en allvarlig sak att, genom att öppna större möjligheter till ersättning från sjuk-kassorna, ge officiell sanktion åt be-handling av detta slag utan att man kan vara säker på att behandlingen alla gånger är av kvalificerad art.

Vad beträffar remitteringen av motionen var denna fråga, såsom redan sagts, år 1959 föremål för remissbehand-ling, och det kom in mycket värdefullt material. När frågan sålunda varit på remiss så nyss, brukar utskottet knappast infordra förnyade yttranden, ty man kan ju inte vänta sig att på så kort tid något nytt har inträffat. Så till vida har det dock inträffat något nytt, att de ökade resurserna för utbildning av legitimerade sjukgymnaster låt vara långsamt börjat avsätta resultat, efter vad det har upplysts i utskottet. Huvud-vägen för att lösa denna fråga är nog enligt min uppfattning att väsentligt öka antalet legitimerade sjukgymnaster.

Självfallet har utskottsmajoriteten den allra största förståelse för att det före-ligger ett stort behov av insatser för att få till stånd den nödvändiga sjukgym-nastiska vården, särskilt för sådana pa-tienter, som bor långt från tätorterna. Det är bara hur det skall gå till att för-bättra vården det finns olika meningar om. Den centrala frågan har här varit om ersättning skall utgå från sjuk-kassa. Det har inte ifrågasatts att ett mycket stort behov faktiskt föreligger av kvali-ficerad vård av detta slag eller att den-na vård i många fall säkert kan tillgodo-ses genom andra än dem som har sär-skild utbildning för ändamålet.

Herr talman! Jag yrkar ånyo bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Inom socialpolitiken verkade man i gamla tider också utan

ersättning, men numera har man an-ställda inom socialvården och inom hälso- och sjukvården. Kan man inte ge ersättning åt dem som utför tjänster, är det inte möjligt, det vet vi, att i längden tillgodose behoven.

Frågan skall lösas, säger man, på den vägen att man ökar antalet legitime-rade gymnaster. Ja, herr Wiklund, det är önskvärt att få fler gymnaster, men det föreligger ett behov som är så oer-hört stort att den utbildning som nu hinner ske är en droppe i havet. När vi vet att vi har brist på personal inom hela hälso- och sjukvårdens område och att vården är i ständig utbyggnad, då måste man faktiskt stanna inför frå-gan: Skall vi hålla oss till pappersme-riter och legitimation eller skall vi ge hjälp åt sjuka människor?

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! När utskottets talesman så emfatiskt talar om att det gäller ersättningen och inte vården, är detta uttryck ganska innehållslöst. Vederbö-rande kan inte få vård utan ersättning och därför är vården och ersättningen intimt sammanknippade.

Det är också otvivelaktigt utskottets talesman bekant, att utbildningen av sjukgymnaster släpar efter. Det kommer att dröja oerhört länge innan det blir tillräckligt med dylika. Det finns ett gammalt ordspråk som här är i högsta grad befogat: Medan gräset växer, dör kon.

Herr talman! Jag betvivlar inte alls utskottets goda vilja. Det tror jag heller inte att mitt anförande gav anledning till att anta. Men här gäller det bara frågan om en utredning, och en ut-redning kan inte göra någon sjuk nå-gon skada. Den skulle eventuellt kunna hjälpa många.

Enligt min uppfattning är denna frå-ga så oerhört viktig att jag helt instäm-mer med herr Lundberg om att man måste rikta sig till vederbörande stats-råd om det mot förmodan skulle bli

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

avslag på våra krav här. Vi kan inte stå till svars med att de i samhället ekonomiskt svagare icke kan få vård. Det är socialt upprörande, och det kan inte, det vill jag upprepa, accepteras av en modern demokratisk rättsstat.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Lundberg vill jag säga, att det ju självfallet icke föreligger något hinder för att frivilliga utnyttjas för vård och behandling av människor, som lider av de slag av sjukdomar vi här talar om. Även med den skrivning, som är utskottsmajoritetens, betonas tvärtom det värdefulla — i varje fall är det andemeningen — i de utomordentliga insatser, som på detta område görs av frivilliga krafter. Jag vill alltså med eftertryck framhålla, att det givetvis inte får sättas några hinder i vägen för att frivilliga här gör insatser, såsom de nu gör, även om riksdagen inte anser sig kunna besluta, att man skall ge ersättning från sjukförsäkringen för dessa insatser.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Wiklund i Stockholm vill jag säga, att visst har vi frivilliga krafter, hemsamariter m. fl. som säger sig vilja åta sig vården av dessa människor. Efter en tid kommer man emellertid till landstinget och säger att man måste ha ersättning om verksamheten skall fortsätta. Då står landstinget i den situationen att man antingen måste ge ersättning eller också upphöra med hela verksamheten.

Jag har den uppfattningen att det inom hälso- och sjukvården finns sjukvårdsbiträden som under vissa förhållanden kan utföra sjukvård av mycket hög klass om man jämför den med vad utbildade sköterskor kan prestera.

Fru ERIKSSON i Ängelholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Som ett apropå till herr

Lundbergs uttalande här — herr MunkteLL nämnde också någonting om det — vill jag erinra om de föräldrakurser som pågår i Vejbystrand på de vanföras barnkoloni därute. Dit kommer föräldrar med cp-barn. Kurserna blir mycket dyra därför att de står under överinseende av skickliga läkare, sjukgymnaster och talpedagoger. Föräldrarna som kommer dit med sina sjuka barn har i de allra flesta fall inte tillräckliga medel till resa och uppehälle. Då får landstingen gå emellan. Det finns nu liknande föräldrakurser även uppe i Norrland.

Läkarna, sjukgymnasterna och talpedagogerna får ofta konstatera att barnen kommit för sent. Lemmarna har stelnat till. För att få i gång rörelserna eller lära dessa stackars barn att säga det enkla ordet mamma måste man öva dag efter dag och det tar ibland en oändligt lång tid.

I anslutning till vad herr Lundberg sade om landstingen vill jag peka på det man framhållit vid tidigare tillfällen i denna debatt. Man har sagt att all vård måste ges av dem som är verkligt sjukvårdsutbildade. Här lär man emellertid föräldrar och anförvanter att behandla de sjuka barnen. Man har inte kunnat konstatera att detta varit till någon skada. Tvärtom har det varit till oerhörd hjälp och välsignelse för dessa sjuka barn om de bara kan komma under behandling i tid.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev delvis förekommen av den siste talaren. Jag vill emellertid instämma i det yttrandet och även i herr Lundbergs anförande.

Jag vill dock ta upp en liten detalj med anledning av herr Wiklunds i Stockholm anförande. Herr Wiklund sade, att det aldrig varit något hinder för frivilligt hjälparbete. Några hinder har naturligtvis staten aldrig lagt i vägen för sådant. Om bara herr Wiklund och utskottet i övrigt kunnat få fram

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

tillräckligt med frivilliga krafter så hade inte denna motion behövt väckas. Det verkliga förhållandet är emellertid, herr talman, att det inte på långt när finns tillräckligt med frivilliga krafter på detta område. Därför är ett bifall till denna motion en rättfärdighetssak.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag vill bara med några ord understryka en del synpunkter som herr Wiklund i Stockholm redan har framhållit, då han motiverade utskottets ställningstagande. Jag tror, att vi alla har lika stark känsla för angelägenheten av att människor, som är sjuka eller handikappade på något sätt, får den vård och den hjälp som de är i behov av.

Med anledning av herr Lundbergs anförande vill jag säga, att jag hoppas att han av debatten i utskottet fick klart för sig, att även vi som tillhör majoriteten har en klar uppfattning om det stora behovet av både läkare, sköterskor, sjukgymnaster och annan personal på sjukvårdens område. Det är inte angelägenhetsgraden som debatten egentligen skall röra sig om. Detta är en principfråga. Man kan alltså möjligtvis kalla utskottsmajoriteten för principfasta. Det är dock en principfråga om vi — såsom motionärerna synes förutsätta — skall ålägga sjukkassorna att utbetala sjukvårdsersättning för sjukvård, som ges av icke utbildad personal. Jag har i annat sammanhang, under debatten i utskottet, använt uttrycket icke kvalificerad sjukvård. Jag är medveten om att uttrycket inte är alldeles adekvat.

När vi behandlade motionen, kunde vi inte undgå att fästa oss vid beskrivningen i motionen av den behandling, som här avses och som skulle ersättas av sjukförsäkringen.

»I många fall», säger motionärerna, »innebär behandlingen en upprepning av ett i förväg bestämt rörelseschema. Det är ofta tillräckligt att den behand-

lande har erfarenhet av sjukgymnastik och därjämte meddelats erforderliga instruktioner av ordinationsläkare. Ofta får nu anhöriga till den skadade utföra detta rörelseschema.» Så anföres i motionen, att på grund av att de anhöriga har så många andra arbetsuppgifter är det inte alltid möjligt för dem att ge vården, utan de måste leja någon i omgivningen till detta.

Vi har alltså fått uppfattningen att det är en förhållandevis enkel vård det är fråga om, och vi har sagt oss att i hemmen meddelas även annan sjukvård av mycket angelägen art, som ges av personer, som icke är utbildade för ändamålet. Där finns långtidssjuka, nervöst sjuka, invalidiserade barn, även om de inte behöver speciell sjukgymnastisk behandling. Om nu riksdagen utsträcker sjukkassornas skyldighet att utbetala sjukvårdsersättning för icke kvalificerad sjukgymnastisk vård, måste riksdagen vara konsekvent och ålägga sjukkassorna att betala sjukvårdsersättning även i andra fall, där sjukvården meddelas av icke utbildad personal.

För närvarande utbetalar sjukkassorna ersättning för sjukgymnastisk behandling, som utföres av legitimerad sjukgymnast. Men det sker inte enligt sjukförsäkringslagens bestämmelser utan på grund av en rekommendation från tillsynsmyndigheten, som tillställt sjukkassorna i landet en förteckning över vård, som man rekommenderar sjukkassorna att utge sjukvårdsersättning för. Listan har för övrigt kompletterats nyligen. Redan före kompletteringen upptogs på denna lista behandling av legitimerad sjukgymnast. Såvitt det är känt har samtliga sjukkassor genom beslut av sjukkastestyrelserna frivilligt åtagit sig att utge sådan ersättning.

Nu framgår det inte riktigt av motionen, hur långt motionärerna syftar med den utredning, som förordas. Men det kan ändå inte vara meningen, att utredningen skall resultera i en lagändring,

Ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling

som ålägger sjukkassorna att utbetala ersättning för icke kvalificerad vård, under det att det frivilliga åtagandet skulle kvarstå beträffande ersättning för den vård, som ges av legitimerad sjukgymnast. Jag vill ännu en gång understryka, att om riksdagen är mogen för att ålägga sjukkassorna att i de här fallen utge ersättning, så bör man också ta konsekvensen och utge ersättning även i andra fall, där vården är angelägen och där den meddelas av personer som inte har den sjukvårdsutbildning som egentligen bör krävas.

Herr talman! Med detta ber jag att få instämma i herr Wiklunds yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag säga att man inom landstingen — i varje fall inom det lands-
ting som jag representerar — har anslagit från 150 till 300 kronor per månad och patient för att de långvarigt sjuka som vårdas i hemmen skall kunna ha en anhörig eller annan person till att ge den behandling det här är fråga om.

Vidare har vi anslagit medel för att hålla tre sjukgymnaster ambulera-
nde inom länet. Vi kan nämligen inte stå till svars med att lämna sjuka människor utan hjälp. Där finns alltså redan en princip, och då är det väl bara fråga om huruvida sjukkassorna eller någon annan skall betala kostnaderna.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag instämmer med den sista ärade talaren. Vi kan inte stå till svars med att lämna sjuka människor utan hjälp bara för att de bor olämpligt till eller för att vi vet att de inte har ekonomiska möjligheter att betala hjälpen.

Herr Andersons i Sundsvall anförande präglades av stor kunnighet, och jag är övertygad om att han i grund och botten här är ense med oss. Jag vill bara göra en reflexion i anledning av

vad herr Anderson sade rörande motionärernas skrivning, att det här endast gäller en behandling som består i upp-
repningar i ett rörelseschema. Ja, så är det, herr Anderson. Jag har varit rullstolspatient i 50 år, så jag vet. Först var det mina föräldrar och senare jag själv som betalade behandlingen. Men det finns många andra människor som inte kan klara den saken, och det tycker jag personligen är mycket orättvist.

Sedan sade herr Anderson i Sundsvall också mycket riktigt att betalning inte kan utgå för denna behandling enligt sjukvårdslagens bestämmelser, men att det finns vissa vårdområden för vilka man gjort en rekommendation om att ersättning skall ges. Men vad är det då som säger att vi inte kan utvidga den rekommendationen även till här ifrågasvarande område, där behandlingen är så oerhört angelägen? Och om vårdbehovet är angeläget, så kan jag för min del inte se något skäl för att vägra att ge ersättning med mindre än att man samtidigt uppställer mycket formella eller rent av formalistiska krav, vilket nu är fallet.

Orsaken till att vi har tagit upp just denna fråga är uteslutande den att den har varit och är så nära till hands lig-
gande och starkt iögonenfallande. Det tror jag också att herr Anderson i Sundsvall håller med oss om.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Munktell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning — Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Lundberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 73 ja och 114 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Lundberg m. fl.

§ 32

Förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion om förbättring av lägenhetsarrendatorernas ställning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den 28 februari i år gav statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet svar på en interpellation i denna kammare rörande den fråga det här gäller och som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 6. Vi fick då reda på att arrendelagsutredningen eventuellt kommer att framlägga ett delbetänkande just med tanke på den laglöshet som råder i fråga om de s. k. lägenhetsarrendatorerna. En person arbetar nu från och med början av detta

år med frågan. Om man kommer fram till att en särbehandling bör ske, så förutsatte statsrådet att vi får en sådan, så att en ändamålsenlig lösning verkligen kommer till stånd.

Utskottet har i sin skrivning välviligt beaktat de synpunkter som jag fört fram i min motion, och jag hoppas nu bara att utredningen snarast kommer med sitt betänkande antingen det blir ett fullständigt eller delbetänkande, som jag tror att undersökningsmaterialet kommer att väl motivera.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 33

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels och i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det finns ingen reservation i det här utskottsutlåtandet och inte heller någon blank reservation. Anledningen härtill är att vi i utskottet har enat oss om en positiv skrivning, som inte förutsättningslöst går ut på att ifrågavarande lag skall slopas i juni 1963. Det finns ingen önskan att behålla byggnadsregleringen längre än nödvändigt. Men det måste finnas ett planerande organ. Byggnadsregleringen har steg för steg uppmjukats. Sedan 1959 fordras igångsättningstillstånd endast inom vissa områden av byggnadsmarknaden, där sådana är nödvändiga

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

för att i första hand sörja för bästa möjliga vintersysselsättning.

Sedan april 1959 pågår försöksverksamhet genom de s. k. samarbetsnämnderna. Överenskommelse finns mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, kommuner och länsarbetsorgan, som närmast går ut på att rekommendationer om igångsättning skall lämnas och att frågorna skall följas på bästa tänkbara sätt. Samarbetsnämnderna planerar byggnadsverksamheten inom området samt fungerar som kontrollorgan. Här samlas gemensamt material, här ställs prognoser o. s. v. Men samarbetsnämnderna ger endast rekommendationer. Deras verksamhetsområde omfattar all byggnadsverksamhet, d. v. s. även reparationer, egna-hemsbyggen och anläggningsarbeten, vilka eljest ligger utanför kontroll. Positiva erfarenheter kan redovisas från denna verksamhet, och viktigt är att parterna är eniga om önskvärldheten av att ha kvar ett planeringsorgan. Ingen önskar fullständig frihet på byggnadsmarknaden. Parterna förstår värdet av kontakten och av detta gemensamma arbete. Det är detta konstaterande som återfinnes i utskottets skrivning.

Nu föreslås en ny utbyggnad inom samarbetsnämndsområdet. Det har signalerats att ett helt län, Östergötlands län, skall sortera under en samarbetsnämnd. Jag tror att detta är betydelsefullt, ty härigenom nås överblick över både orter med små arbetsområden och sådana med stora arbetsområden. Det blir möjligt att följa det hela och se hur organen fungerar.

En sådan här försiktig och planmässig avveckling är värdefull. Den kommer att ge goda erfarenheter och det blir möjligt att noggrant följa verksamheten.

Må det tillåtas mig att göra ett tillägg. Länsarbetsnämnderna som beviljar igångsättningstillstånd arbetar i största utsträckning på samma sätt som samarbetsnämnderna. De kallar par-

terna på byggnadsmarknaden, kommunernas representanter, m. fl. till informationsmöten och för gemensamt ställningstagande. Sådana möten äger rum ett par gånger om året. Men skillnaden är att länsarbetsnämnderna har andra befogenheter än samarbetsnämnderna. De har med stöd av lagen befogenhet att ge igångsättningstillstånd eller neka sådana tillstånd. Skall vi nu gå över till friare former på byggnadsmarknaden, måste det finnas betryggande garantier för att det i första hand blir sörjt för ett jämnt säsonguttagande av arbetskraften men också för att de olika sektorerna av byggnadsmarknaden tillgodoses på ett betryggande sätt.

Såväl industriens och bostadsbyggandets som kommunernas eget byggnadsbehov när det gäller sjukhus, skolor och allmänna byggnader måste beaktas och utbyggnaden ske under ömsesidigt hänsynstagande. Det är detta man som kommunrepresentant måste vara klar över, ty man möter ofta starka krav från industrien om utbyggnader, samtidigt som det frågas efter bostäder. Kommer det bostäder och industrier till en ort följer ju med nödvändighet också behovet av skolor o. d. Det är därför planläggningen måste organiseras.

Det råder en viss oro för utvecklingen inom den fria sektorn. Sådan oro kan man också hysa sedan man studerat den redogörelse som lämnats av den statliga kommitté som sysslar med arbetsmarknadsfrågor. I denna talas nämligen om att den ojämnaste säsongsysselsättningen redovisas inom den fria sektor som inrymmer egna hem, reparationer och förbättringar. Vad som här påvisats är värt att observera — det återgavs i arbetsmarknadsstyrelsens organ för någon vecka sedan. Målareförbundets hemställan om jämnare årsysselsättning utgör ett ytterligare understrykande.

Hur skall det bli med anläggnings-

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

arbetena i konkurrens med en alldeles fri marknad? Hur skall det bli med de stora bostadsområdena på bostadsmarknaden, exempelvis i stockholms- och göteborgsområdet och i Malmö—Lundregionen, där en våldsam utveckling kan förväntas inom alla sektorer av byggnadsverksamheten? Håller en frivillig samarbetsnämnd för denna press? Finns det inte risk att en sådan samarbetsnämnd spricker inför svårigheterna?

Utskottet har också konstaterat att det på vissa orter saknas förutsättningar för en dylik frivillig samverkan. Det heter vidare att utskottet för närvarande inte har möjlighet att redovisa något alternativ, som i sådana fall kan ersätta den form för den nödvändiga planeringen av byggnadsverksamheten som nu sker genom byggnadsregleringen. Utskottet har försiktigtvis skrivit att man utgår från att en generell planering i annan form än genom krav på igångsättningstillstånd enligt nu gällande lag bör kunna realiseras i så god tid före den 30 juni 1963 att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete då icke skall behöva erhålla förlängd giltighet. Utskottet utgår vidare från att Kungl. Maj:t under den närmaste tiden framlägger förslag till åtgärder avsedda att äga tillämpning på orter, där tillräckliga förutsättningar för inrättande av samarbetsnämnder saknas.

Det viktiga i utskottets enhälliga beslut ligger i att alla inom utskottet anslutit sig till de sålunda uppdragna riktlinjerna. Värdefullt är också att utskottet i sin skrivning gjort denna reservation för tiden efter den 30 juni 1963. Vi har givit uttryck för våra betänkligheter inom utskottet, men det har rätt enighet om att man skall försöka att, i den mån det går, genom samarbetsnämnderna eller annat organ få tillstånd något slag av planering i framtiden.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Eftersom utskottet är enhälligt i denna fråga hade jag knappast väntat någon debatt här i kammaren. Men å andra sidan är det kanske inte så anmärkningsvärt att så har blivit fallet eftersom den här kompromissen har väckt så pass stor uppmärksamhet och blivit så omskriven i pressen. Det är ingalunda egendomligt att herr Svenning har tagit till orda och inte heller att jag säger några ord efter honom.

Jag vill också understryka det oväntade förhållandet att jag nu kan i stort sett instämma med herr Svenning. Jag tänker inte gå in på någon polemik med honom. Detta är något nytt eftersom vi tidigare har stått på skilda linjer i fråga om byggnadsregleringen och har haft ganska hårda diskussioner här i kammaren, då vi funnit våra positioner så låsta att vi inte har kunnat komma överens. Att vi nu har lyckats nå en kompromiss är glädjande. Jag hoppas att de rekommendationer — om jag kallar dem så — som utskottet här ger, kommer att få till resultat att vi efter ett par år helt kan slopa byggnadsregleringen. Naturligtvis vill jag liksom åtskilliga andra framhålla att detta i betydande mån blir beroende på utvecklingen, på konjunkturerna m. m. Vi kan råka i ett sådant läge att en ytterligare förlängning av byggnadsregleringen blir nödvändig. Men som vi nu ser saken och som vi hoppas att den utredning, som Kungl. Maj:t skall tillsätta, kommer att utvisa, skall vi efter dessa två år kunna avskaffa denna krislagstiftning.

Jag skall inte ge någon historik över hur byggnadsregleringen har kommit till och hur den har verkat. Jag vill bara säga att om vi 1963 kan fatta beslut om denna reglerings avveckling, kommer detta att ske samtidigt som den firar sitt 20-årsjubileum. Jag vill också erinra om att det under de senaste sju, åtta åren har rätt delade meningar om

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

denna lagstiftning och att vi från borgerligt håll riksdag efter riksdag framfört förslag om att byggnadsregleringen skulle avskaffas. Vi har dock samtidigt vid de flesta tillfällen, när denna lag har diskuterats, också framfört önskemål om att utredning skulle begäras hos Kungl. Maj:t om hur säsongutjämningsproblemet skulle kunna lösas på annat sätt.

Att detta nu visat sig vara möjligt är glädjande, särskilt ur oppositionens synpunkt. Annars måste jag säga att den kompromiss som träffats kanske inte är helt tillfredsställande för någon part, alltså inte heller för oppositionen. Vid en läsning av utskottsutlåtandet och framför allt av klämman finner man, att på åtskilliga områden har i varje fall folkpartiet fått göra betydande eftergifter i förhållande till den motion som representanter för partiet har väckt. Det gick ju inte heller att komma överens vid första behandlingen i utskottet, utan vi fick ha extra förhandlingar. Det var kanske inte någon hårdmangling, såsom sagts på vissa håll, men det skedde i alla fall en del överläggningar innan vi fick fram det föreliggande utlåtandet.

Jag skall inte gå in på detaljer, utan jag instämmer, som jag sade, i stort sett med herr Svenning. En del problem kan komma att uppstå, men genom samarbetsnämnderna och genom den planering i övrigt som vi önskar att Kungl. Maj:t skall undersöka lämpligheten av att införa bör dessa kunna lösas. Och jag vill ännu en gång säga, att jag hoppas att den kompromiss som träffats i utskottet skall leda till att byggnadsregleringen om två år skall befinnas icke längre nödvändig.

Herr talman! Med dessa kommentarer ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag kan i stort sett, likom herr Nyberg, instämma med herr Svenning.

Jag tycker att vad som skett i denna fråga har blåsts upp alldeles för mycket i tidningarna. Det har ju helt enkelt, som så ofta här i riksdagen, träffats en kompromiss på grund av visad god vilja från alla håll. Jag vill kortfattat erinra om att utskottet redan tidigare vid ett par, tre tillfällen uttalat, att det i och för sig vore önskvärt att byggnadsregleringen helt kunde avskaffas. Därom har det alltså inte rätt några meningsskiljaktigheter.

Av propositionen i år har det också framgått, att försöksverksamheten givit ett positivt resultat. Vi vet att den skall fortsätta. Parterna har enats om en betydande successiv utökning av verksamheten, och det är karakteristiskt att man, enligt vad herr Svenning framhöll, för ett helt län — Östergötlands län — genom försöksverksamheten kommit fram till att igångsättningstillstanden där har slopats.

Vi är nog alla eniga om — arbetsmarknadens parter är det säkerligen — att vi vill ha en viss planering på detta område. Jag är alldeles övertygad om att parterna mot bakgrund av detta som jag hoppas blir riksdagens beslut kommer att vara angelägna om att planlägga verksamheten på ett förnuftigt sätt. Då finns det stora möjligheter att lagen inte skall behöva förlängas efter den 30 juni 1963. Det enhälliga utskottet säger också att åtgärder bör kunna vidtagas »i så god tid före den 30 juni 1963 att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete då icke skall behöva erhalla förlängd giltighet».

Jag upprepar, herr talman, att det inte är några märkvärdiga saker, men det är icke desto mindre mycket glädjande att vi i det goda samarbetets och den goda samarbetsviljans tecken har kommit fram till en förnuftig kompromiss.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag har kanske strängt

Fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

taget ingen anledning att säga någonting i anslutning till utskottets utlåtande. Regeringen har inte begärt förlängning med mer än två år, och utskottet har nu anslutit sig till det förslaget. Men av samma anledning som herr Nyberg åberopade, nämligen att vad som här skett väckt en så stor uppmärksamhet i pressen, anser jag mig tvingad att göra några korta kommentarer till utskottets uttalande.

Inte heller jag ämnar ge mig in på någon historik över hur lagen tillämpats under de gångna åren. Jag tror emellertid det kan vara befogat att erinra om att lagstiftningen hela tiden varit ett instrument bl. a. för att åstadkomma en sådan planering av byggnadsverksamheten, att största möjliga utjämning av säsongsvängningarna ernås. Under de senaste åren har lagen — det påpekas också mycket riktigt i utskottsutlåtandet — enbart utnyttjats i detta syfte.

Vi har under den tid byggnadstillståndslagen varit i kraft verkligen lyckats pressa tillbaka den säsongsmässiga arbetslösheten inom byggnadsverksamheten. Ännu under slutet av 30-talet — då vi ändock hade högkonjunktur — var det inte ovanligt att 50 procent av medlemmarna i en del byggnadsfackförbund var utan arbete. Numera brukar vinterarbetslösheten bland byggnadsarbetarna hålla sig mellan 7 och 12 procent. Därtill kommer att lågsäsongen är betydligt kortare än förr.

Nu är jag den första att erkänna, att det är många faktorer som medverkat till denna lyckosamma utveckling. Av grundläggande betydelse har den fulla sysselsättningen inom hela arbetsmarknaden varit. Det har bl. a. inneburit att efterfrågan på byggnadsindustriens tjänster ökat. Den tekniska utvecklingen inom byggnadsindustrien har också medverkat till att göra vinterbyggnaderna mera lönsamt.

Men, herr talman, vi får inte heller underskatta betydelsen av att arbetsmarknadsmyndigheterna med stöd av

tillståndslagen har haft möjlighet att få i gång byggena vid en sådan tidpunkt, att det ger största möjliga vintersysselsättning. Resultatet har blivit, att vi fått ett bättre utnyttjande av olika produktionsfaktorer än vad som annars skulle ha varit fallet.

Under dessa förhållanden har regeringen — det skall villigt erkännas — varit ovillig att överge byggnadstillståndslagstiftningen utan att ha något annat planeringsinstrument att sätta i stället. Enbart det förhållandet att lagstiftningen introducerades under krigsåren har inte varit skäl nog för oss att överge den.

För att pröva nya vägar till en välplanerad sysselsättning slopades år 1959 kravet på igångsättningstillstånd på vissa orter, där i stället lokala samarbetsorgan åtagit sig att söka åstadkomma bästa möjliga säsongutjämning. Erfarenheterna av denna verksamhet har varit goda, och från den 1 april kommer en väsentlig utbyggnad att ske. En successiv ytterligare utbyggnad är också förutsedd.

Det är därför med tillfredsställelse som jag noterar, att ett enigt utskott anser att lagstiftningen om tillståndstvånget för byggnadsarbete inte kan slopas utan att motsvarande planering sker i annan ordning. För mig är detta det väsentliga. Kan samma resultat uppnås på andra vägar än med den nuvarande lagstiftningen, finns det ingen anledning att upprätthålla lagen. Ibland har man antytt — och det har kanske också antytts på ett försiktigt sätt i dag — att vi socialdemokrater av pur förälskelse i regleringar önskar bibehålla byggnadstillståndslagen, som skulle bli 20 år om den avskaffades 1963. Men det förhållandet att vi just nu — när vi har en starkare ställning i riksdagen än tidigare — är beredda att övergå till ett annat system jävar det påståendet.

Det är, som herr Munktell mycket riktigt påpekade, inte bara inom utskot-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

tet som man nu är enig om att någon form av planering av byggnadsverksamheten är nödvändig. De berörda intresseorganisationerna är också överens om den saken. Jag har fått detta bestyrkt såväl vid sammanträden med de lokala samarbetsnämnderna som vid sammanträden med det centrala byggerådet. Man har enstämmigt förklarat, att en planering av igångsättningstiderna är nödvändig dels för att byggnadsarbetarna — och för övrigt även de dyrbara maskinerna — skall få en så ringa säsongarbetslöshet som möjligt, dels för att en produktionsstörande anhopning av byggen under en del av året skall kunna undvikas.

Det kan synas paradoxalt, att just när man efter många års strider äntligen kommit överens om att en planering av igångsättningen är nödvändig, just då man är beredd att slopa den nuvarande byggnadstillståndslagen. Ja, det kanske inte är så paradoxalt. För mig är det i själva verket ingen paradox. Jag vill tvärtom påstå, att en sådan enighet är en förutsättning för att lagen skall kunna ersättas med något annat. Först då kan man påräkna den positiva medverkan från alla parter som är nödvändig för att en av samarbetsnämnder upprätthållen planering över huvud taget skall kunna fungera.

Herr talman! Det var bara dessa korta kommentarer jag ville göra i anledning av utskottsutlåtandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 34

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 januari 1961 dagtecknad proposition, nr 34, vilken hänskjutits

till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeskador, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen;

2) medgiva, att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

3) medgiva, att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) 10 000 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

b) intill ett belopp av 10 000 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

4) medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda båda belopp å vardera 10 000 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligt skulle gäldas.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 554 av herr *Bengtson m. fl.* likalydande med II: 656 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. till finansiering av den mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation överenskomna

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

skördeskadeersättningen av 20 000 000 kronor

a) anvisa å tilläggsstat för budgetåret 1960/61 ett anslag av 7 000 000 kronor;

b) medge att återstående 13 000 000 kronor täckes till hälften, 6 500 000 kronor, av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/57—1958/59 att på sätt som angivits i jordbruksnämndens skrivelse fördelas på avgiftsmedel av olika slag, samt till resterande del, 6 500 000 kronor, av medel som influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår, enligt den fördelning på olika slag av avgiftsmedel, som framdeles, efter förslag av jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställas av Kungl. Maj:t;

B. medgiva att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

C. hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana grunder för skördeskadeersättningen, att vid prövning av ansökningarna jämväl måtte beaktas, om sökanden före 1960 under senare år drabbats av kännbara skördeskadador.

2) I: 555 av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.* likalydande med II: 660 av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. medgiva att statlig kreditgaranti finge beviljas för lån för inköp av utsäde, handelsgödsel och liknande produktionsmedel, som vore erforderliga för vårbruket 1961, i fall då jordbrukare eller trädgårdsodlare i följd av lidna skördeskadador saknade egna medel härför och icke kunde anskaffa sådana på annat sätt i enlighet med vad i motionerna anförts;

B. medgiva, att statliga kreditgarantier för angivna ändamål finge lämnas intill belopp motsvarande vad som den 1 mars 1961 icke tagits i anspråk av det

kreditgarantibelopp av 25 000 000 kronor, som av 1960 års riksdag medgivits för skördeskadelån; samt

C. hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av föreskrifter rörande ifrågavarande kreditgarantigivning i enlighet med motionernas syfte.

3) I: 556 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.* likalydande med II: 659 av herr *Björkänge.*

4) I: 557 av herr *Sveningsson m. fl.* likalydande med II: 657 av herr *Hæggbloom m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte

A. medgiva att bidrag till jordbrukare, vilka på grund av 1960 års väderlek drabbats av skördeskadador, finge utdelas med hänsynstagande till i första hand skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst av deras jordbruk;

B. medgiva att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

C. medgiva att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) ett reservationsanslag på 7 000 000 kronor för budgetåret 1961/62 eller alternativt med 7 000 000 kronor av medel vilka jordbruket enligt beslut av 1956 års riksdag skulle erhålla till grundfond i planerat system för reglering av skördeskadador,

b) intill ett belopp av 6 500 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

c) intill ett belopp av 6 500 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

D. medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

E. bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlings-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

delegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda belopp å vardera 6 500 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligen skulle gäldas.

5) II: 658 av herrar *Ekström* i Björkvik och *Johansson* i Södertälje, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte medgiva att av i propositionen angivet bidragsbelopp viss del skulle kunna fastställas att utgå till behövande lantbrukare för inköp av utsäde och konstgödsel för säkerställande av vårbruket i enlighet med vad i motionen anförts.

6) I: 169 av herr *Jonasson m. fl.* likalydande med II: 193 av herr *Svensson* i Vä m. fl.

7) I: 373 av herr *Carlsson, Georg, m. fl.* likalydande med II: 613 av herr *Gomér m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt I: 557 och II: 657 ävensom II: 658, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka vore i behov därav på grund av 1960 års skördeuskador, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som förordats i det föregående;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 556 och II: 659, såvitt nu vore i fråga, medgiva att för utbetalande av sagda bidrag medel finge ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt I: 557 och II: 657, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att kostnaderna för bidragen finge bestridas med

a) 10 000 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

b) intill ett belopp av 10 000 000 kro-

nor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflöte genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

IV. medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel finge i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelning av sistnämnda båda belopp på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligt skulle gäldas;

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 555 och II: 660 samt II: 658 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anført i frågan om statliga kreditgarantier för lån till inköp av för genomförandet av vårjordbruket 1961 nödvändiga produktionsmedel;

C. att motionerna I: 556 och II: 659, såvitt de ej berörts i det föregående, måtte avslås;

D. att motionerna I: 169 och II: 193 samt I: 373 och II: 613 måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Hæggblom* och *Hedin*, vilka ansett att utskottets hemställan under A. I bort lyda sålunda:

»I. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 557 och II: 657 ävensom med avslag å motionerna I: 554 och II: 656, I: 556 och II: 659 samt II: 658, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka är i behov därav på grund av 1960 års skördeuskador, må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som utskottet förordat i det föregående;»

2. av herrar *Jonasson, Nils-Eric Gustafsson* och *Elmwall*, vilka ansett att utskottets hemställan under A. I. bort ha följande lydelse:

»I. i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

ställning samt motionerna I: 554 och II: 656 ävensom med avslag å motionerna I: 556 och II: 659, I: 557 och II: 657 samt II: 658, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka är i behov därav på grund av 1960 års skördeskadador, må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av utskottet angivits i det föregående;»

3. av herrar Nord, Carl Eskilsson, Jonasson, Uno Olofsson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson i Ljungskile, Hæggbloom, Nilsson i Lönsboda, Elmwall och Hedin, vilka ansett att utskottets hemställan under A. III. bort lyda sålunda:

»III. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 554 och II: 656 samt I: 557 och II: 657, ävensom med avslag å motionerna I: 556 och II: 659, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i syfte att bestrida kostnaderna för skördeskadeersättningen

1) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor; samt

2) medgiva att återstående 13 000 000 kronor täckes till hälften — 6 500 000 kronor — av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/59 samt till resterande del — likaledes 6 500 000 kronor — av medel som influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande nr 8 tagit ställning till Kungl. Maj:ts proposition nr 34 angående vissa stödåtgärder för att hjälpa jordbrukarna över följderna av 1960 års skördeskadador. Utskottet har därvid även haft att behandla flera i anslut-

ning till propositionen väckta motioner.

Det må först konstateras att skadorna i vissa områden förra året var mycket omfattande och svårartade. Den rikliga nederbörden förvandlade fälten till insjöar på många håll, och på andra håll slogs grödan ned av slagregnen och låg som nedkörd av tunga vältar. Skördearbetet blev oerhört försvårat och fördyrat. Det kan måhända anses onödigt att erinra om detta; det ligger ju inte så långt tillbaka i tiden.

Men bakgrunden till den ekonomiska situationen som tränger till hjälpåtgärder är än dystrare. Stora delar av de nu skadade områdena har haft skördeskadador år efter år, en del områden sex år i följd. Jag är den förste att erkänna att samhället gjort ansträngningar för att hjälpa, men systemet är inte sådant att hjälpen har blivit tillräcklig och effektiv. Hela landet är ett skadeområde, och när skador är lokaliserade till i förhållande härtill små områden har hjälpen för dessa blivit ojämn och ofullständig och de flesta gånger mer eller mindre improviserad. Jag hör emellertid till dem som fortfarande hoppas på att systemet skall ersättas med ett annat och bättre.

Detta nya system bör konstrueras så att ett försäkringsmässigt skydd erhålles, utan att hänsyn behöver tas till om skördeutfallet är rekordartat på andra håll i landet och även så att det ger individen sådant skydd, att något eller några år i följd med skador inte driver vederbörande från hus och hem.

Utskottet konstaterar att det kvantitativa skördeutfallet 1960 var gott om man ser jordbruket som en enhet. Skördeutfallet anses ligga över normalskörd. Därav följer också att skaderegeln, den modifierade 4-procentsregeln, inte utlöstes. Utskottet påminner om att Kungl. Maj:t oavsett detta vidtog åtgärder för att hjälpa jordbrukarna. Vissa åtgärder vidtogs för att ge lättnader vid amortering och räntebetalningar m. m. Stat-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

liga kreditgarantier ställdes för lån på allmänna kreditmarknaden upp till ett belopp av 25 miljoner kronor. Genom att ganska hårda krav ställdes på säkerheterna har garantibeloppet inte kunnat utnyttjas i full utsträckning. Då utskottet nu emellertid medger att kvarstående belopp under vissa förutsättningar får användas för att säkerställa sådd med dugligt utsäde och för gödsling i normal omfattning, så vill jag uttala den förhoppningen att detta tillmötesgående får samma gynnsamma verkningar som en liknande åtgärd 1959.

Vid de överläggningar som förts mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation har man enats om att hemställa hos Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att ett belopp av 20 miljoner kronor skall ställas till förfogande för kontanta bidrag till behövande jordbrukare. Bidragen skall behövsprövas och kunna utgå även till trädgårdsodlare. I övrigt skall vissa riktlinjer följas.

Man hade enats om att föreslå att 7 miljoner av de 20 skall ställas till förfogande över budgeten i form av särskilt anslag. Vidare hade föreslagits att 6,5 miljoner tages av kvarstående överskott av införelavgifter åren 1956—1959 och resterande 6,5 av beräknat överskott å införelavgifter innevarande regleringsår.

Departementschefen föreslår emellertid, att för ändamålet ett belopp av 10 miljoner tages från överskottet åren 1956/57, 1957/1958 och 1958/1959 och av överskott som beräknas uppstå innevarande regleringsår 10 miljoner kronor.

Det synes anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t frångår ett förslag som förhandlingarna enats om. Ty även om man nu beräknar att överskottet av regleringsmedel blir stort och att mer pengar än väntat kommer att inflyta till regleringskassorna, så kan det även sägas, att dessa pengar kan komma att behövas för regleringsändamål. På denna punkt

måste jag således yrka bifall till reservationen nr 3 av herr Nord m. fl.

Som jag förut anfört är det inte enbart sviterna av 1960 års skördeskadorna som många jordbrukare har att övervinna. Jordbruksnämnden har anfört, att vid bidragsgivningen även detta bör beaktas. Departementschefen har emellertid utelämnat denna hemställan. Nu kan jag för min del säga, att jag vet inte hur de bidragsfördelande myndigheterna skall kunna undvika att komma i beröring med dessa förhållanden och ta hänsyn även till dem. Den ekonomiska misär mången jordbrukare råkat i utan egen förskyllan har i många fall sin grund i skador på skörden i flera år i följd. Detta kommer säkerligen med vid bedömandet av vederbörandes ekonomi.

I reservation nr 2 har dessa synpunkter framförts och jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till denna reservation. Däremot kan jag inte instämma i yrkandet till reservation nr 1. Reservationerna yrkar där: »I första hand bör skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst läggas till grund för bidragens fördelning.» Jag är rädd att följer man den fördelningsprincipen får inte de som nu är verkligt behövande nämnvärd hjälp. Som förhållandena är — 4 procentsregeln har inte utlösts, en överenskommelse har träffats mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation som vi önskar i huvudsak skall följas — får vi vara medvetna om att så stora belopp inte kan utverkas som skulle erfordras för att med denna fördelningsmetod lämna de bäst behövande verklig hjälp. Även om jag i likhet med många andra skulle önska att belopp av en helt annan storleksordning funnes till förfogande, måste jag böja mig för realiteterna.

Till sist, herr talman, vill jag beträffande motionerna I: 169 och II: 193 samt 1: 373 och II: 613 — vilka yrkar på utredning och åtgärder för sanering av tidigare stödlån samt prövning av avskrivning i vissa fall — ta fasta på

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

vad utskottet anfört om en senare prövning av dessa önskemål när vi fått ett system med skördeskadeförsäkring genomförd. Jag hoppas också, att i samband med en lånesanering en räntesats kan erhållas som underlättar för dem, vilka tvingats taga skördeskadelån för att täcka förlusterna vid skördeskadador att fullgöra sina förpliktelser. Samma ränta som egnahemslåneräntan är här rimlig med hänsyn till omständigheterna. Att behovet av dessa åtgärder i dag är lika stort som tidigare vill jag dock understryka. I många fall är behovet säkerligen mer trängande än tidigare.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3.

Herr SVENSSON i Vä (cp) :

Herr talman! Jag kan i allt instämma i vad herr Elmwall här tidigare anfört och kan därför fatta mig kort.

Dessa årligen återkommande skördeskadador har blivit ett mycket stort problem med den ökade skuldsättning de har försakat en del jordbrukare, som drabbats av skördeskadador. De som har drabbats svårast och alltså gjort de största förlusterna har man försökt att hjälpa genom stödlån. Dessa stödlån, som har utgått under flera år, uppgår nu till gott och väl 100 miljoner kronor och är fördelade på sex låneserier. Utan tvivel har dessa lån varit till stor nytta för många av de värst drabbade jordbrukarna. Givetvis har man vid denna långivning liksom vid all annan långivning förutsatt, att lånen skall återbetalas. Möjligheterna att återbetala dessa lån och att klara amorteringarna och räntorna har emellertid för många jordbrukare, som år efter år drabbats av skördeskadador, blivit mindre och mindre. Den ekonomiska situationen för dessa hårt skuldbelastade människor är sådan, att det framstår som en nödvändighet att bereda dem möjlig-

het att på något sätt genomföra en kreditsanering.

Vid fjolårets riksdag väckte jag jämte några andra ledamöter av riksdagen en motion, där vi, som föregående talare omnämnde, föreslog vissa åtgärder i kreditsanerande syfte. Vi föreslog bl. a. att jordbrukare, som hade flera stödlån, skulle beredas möjlighet att sammanföra dessa i ett långfristigt lån med en amorteringstid av 15 år och en ränta, bestämd till 4 procent. Det finns nu jordbrukare som har lån från samtliga serier och man förstår att det måste medföra rätt stora svårigheter när det tillämpas olika normer för dessa lån. Jordbruksutskottet avtog emellertid dessa motioner i fjol med den motiveringen, att en dylik samordning skulle vara svår att genomföra på grund av att det inte fanns några enhetliga normer för de olika låneserierna. Nödvändigheten av att åstadkomma en välbehövlig kreditsanering för de av senare års skördeskadador särskilt hårt drabbade jordbrukarna framstår emellertid för oss, som motionerade i fjol, allttjämt som lika trängande. Därför har vi återkommit till årets riksdag med samma förslag.

I det föreliggande utskottsutlåtandet, vari bl. a. även dessa motioner behandlas, framhåller utskottet: »Någon omständighet synes ej ha tillkommit, som föranleder utskottet att nu ändra uppfattning i nämnda fråga.» Utskottet tillägger emellertid: »Utskottet anser att spörsmålet lämpligen bör upptagas till omprövning när erfarenheter vunnits av det aviserade nya systemet om ett permanent skördeskadedydd.»

Ja, det är ju ändå ett framsteg, om än så litet. Jag skall låta mig nöja med detta denna gång, så får vi se vad som händer i framtiden. Men innan jag slutar, herr talman, vill jag peka på en sak som har anknytning till detta spörsmål. Det har tidigare varit så, att Svenska hypoteksföreningens möjligheter att bevilja lån har varit ganska beskurna. Köerna av lånesökande har varit långa och ef-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

tersläpningarna stora. Nu har emellertid, enligt vad jag erfarit, hypoteksföreningen genom riksbankens försorg fått ökad kapitaltillförsel och som följd därav kunnat inhämta eftersläpningen i vad gäller lånegivningen. Detta återigen har fört med sig, att jordbrukare, som tidigare haft lån hos hypoteksföreningen, på grund av de förut höjda taxeringsvärdena kunnat höja sina lån. Jordbrukare, som inte tidigare haft lån, har också fått större möjligheter att låna. På grund av dessa ökade möjligheter är det en hel del jordbrukare som kunnat amortera och betala ränta på sina skördeskadelån. Här kan man således i viss mening tala om en samordning.

Men jag vill i detta sammanhang peka på ett mycket viktigt förhållande, nämligen att dessa lånemöjligheter inte står öppna för alla jordbrukare. Arrendatorerna har inte möjligheter till dessa lån. Dessa arrendatorers problem i fråga om skördeskadelån, amorteringar och räntor på dem är alltså olösta, och arrendatorerna utgör en ingalunda ringa del av jordbrukarkåren. Enligt tillgängliga siffror i Östergötlands och Sörmlands län består jordbrukarkåren till 45 procent av arrendatorer.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det sagda och ber att få instämma i det tidigare av herr Elmwall ställda yrkandet.

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Med den situation som föreligger i kammaren är man kanske mest hågad för att endast yrka bifall till de reservationer, under vilka man har satt sitt namn. Vi har inte departementschefen närvarande men han kanske kommer, och det har kanske hänt något litet sedan utskottet behandlade frågan som kan behöva redovisas.

Annars ligger det nog så till med de bägge reservationer jag åsyftar att de inte har framkommit på grund av en absolut oförenlighet med mina åsikter

och utskottets uttalanden. Det föreligger ingen åsiktsskillnad i det betydelsefulla ställningstagandet om att hjälp skall ges åt dem som drabbats av katastrof och att den hjälpen skall fixeras till 20 miljoner kronor. Men det kan ändå föreligga sådana situationer att man har lust att presentera alternativ, vilka man tycker är bättre än dem som Kungl. Maj:t och ett lydigt utskott kommit fram till.

Man kan visserligen inte beskylla jordbruksministern i detta sammanhang för att han använder medel som är anvisade för andra ändamål. Men detta beror på att departementschefen inte har velat ta slutlig ställning till en framställning från jordbruksnämnden för länge sedan om de ändamål, vartill ifrågavarande regleringsmedel skall användas i den mån de inte åtgår till redan angivna ändamål. Att departementschefen inte har tagit ställning härtill har lett till att det råder en felaktig uppfattning hur de medlen skall disponeras.

Samtliga riksdagspartier har ju fått en skrivelse från Småbrukarnas riksförbund med en skarp protest mot att över huvud taget regleringsmedel användes för sådant ändamål som hjälp åt skördeskadade. I den skrivelsen talas om att det är animalieproducenterna och alltså de mindre jordbrukarna som har det sämst ställt som får släppa till pengarna. Sådan är emellertid inte situationen, utan de regleringsmedel som tillskjuts av animalieproducenterna går till sista öret åt för att stödja animalieexporten. Men just den omständigheten att vi inte har klarat ut, hur såväl besparade regleringsmedel som de som kan bli över skall användas, gör att sådana där missuppfattningar kan göra sig gällande. Jag hade därför tänkt få hemställa till departementschefen dels att han i riksdagen klarar ut hur det ligger till i detta avseende, dels att han utan alltför långt dröjsmål tar ställning till vad regleringsmedlen skall användas till.

Nu har vi som bakgrund för vårt ställningstagande att jordbruksnämnden en-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

hälligt har uttalat, att inte mer än 13 miljoner kronor av dessa regleringsmedel skall användas för hjälp åt dem som drabbats av skördeskador. Bakom det ställningstagandet ligger naturligtvis en avsikt i fråga om dessa medels användning som jordbruksnämnden varit enig om. Vi vet därför inte vilken situation som uppstår, om vi gör den ändring som departementschefen föreslagit.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att här gör man från departementets sida något som man gjort förut, nämligen accepterar vissa delar av vad jordbrukarna räknat med såsom en helt sluten överenskommelse, medan man låter andra delar därav utgå. Det är inte så säkert, att jordbrukets organisationer hade accepterat denna förändring i jämförelse med de ursprungliga önskemålen, om de hade vetat, att frågan om medlens anskaffning skulle lösas på det sätt som nu kommer att ske. De var väl införstådda med att de inte kunde räkna med mer än 7 miljoner kronor på tilläggsstat och att jordbruksnämnden behövde de andra pengarna utöver de 13 miljonerna till andra ändamål. Därför prutade jordbruksorganisationerna på sina anspråk så att man kunde enas.

Men nu är det en annan situation. Om departementschefen på det sättet jämkar litet här och där, skapar det en känsla av osäkerhet hos dem som för jordbrukets förhandlingar, och det är saken inte värd. Sådan situationen är ber jag därför att få hemställa om bifall till reservation nr 3 av herr Nord m. fl.

Vad beträffar sättet för dessa medels fördelning föreligger en åsiktsskillnad mellan å ena sidan mig och en medreservant och å andra sidan utskottet. Vi reservanter har menat att man vid fördelningen skall gå till det som är påtagligt och näraliggande, nämligen skördeskadans storlek. Den kan fastställas och är i allmänhet kontrollerad av RLF-avdelningen och hushållnings-sällskapets tjänstemän. Den kan redo-

visas. Vidare kan det redovisas från deklarationen vad som varit normal årsinkomst från jordbruket i fråga, vilket sistnämnda även enligt propositionen skall redovisas. Jag anser att dessa båda faktorer utgör ett verklighetsbetonat underlag för att bedöma hur ersättning för en katastrof som det är fråga om skall utgå.

Enligt utskottets förslag går man i stället på vederbörandes ekonomiska ställning såsom det huvudsakligen avgörande. Därigenom kommer man in på saker som inte är lika påtagliga i fråga om sambandet med skördeskadorna. Man skulle kunna rada upp en mängd exempel på situationer som för vederbörande måste te sig orimliga. Vi har t. ex. två jordbrukare. Den ene var i våras optimistisk och köpte redskap som nu skall betalas. Den andra var försiktig och tänkte: Jag väntar till efter skörden med att köpa redskap. Nu har bägge drabbats av samma skördeskador. Den som i våras skaffade sig skuld och har svårigheter att betala ränta m. m. med anledning därav får hjälp på grund av den skada som har drabbat honom. Den andre som har lidit lika stor skada men varit försiktig är kanske i den situationen, att han på grund av att han inte gjort dessa inköp inte har några direkta svårigheter för dagen. Vi får alltid ha klart för oss att beträffande människans ekonomiska situation är det en mängd förhållanden som spelar in som i många fall inte har med jordbruket att göra. Där kommer med sådant som hör till fritidssysselsättning, bekvämlighet, standard o. s. v. Den ene har levat över sina tillgångar, den andre har försökt hålla sig vid gränsen. Därför kommer den lika stora skada som drabbat två personer att i det ena fallet utlösa en hjälp men i det andra fallet inte göra det. Detta innebär att förmögenhetsförhållandena mellan två av skördeskadorna drabbade personer kommer att väsentligt förändras, om vi följer den linje som utskot-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

tet har utstakat, medan däremot ett accepterande av de linjer som föreslås i reservation nr 1 inte skulle ändra de ekonomiska förhållandena.

Anledningen till motionen och reservationen kan i någon mån sägas vara att »som man ropar i skogen får man svar». Vissa områden besöktes av både statsministern och andra statsråd. I tidningarna refererades noggrant deras uttalanden om katastrof och om berättigade krav på skadestånd och kompensation. Jag är övertygad om att de människor som hade tillfälle att visa statsråden sina översvämmade marker aldrig fick den uppfattningen, att ersättningen för den skada de lidit skulle komma att vara beroende av hur de skött sin ekonomi tidigare. De hade i stället säkerligen den känslan, att där katastrofen hade inträffat skulle hjälpen i någon mån fördelas lika. Jag tror att det är väsentligt lättare att åstadkomma en rättvis fördelning, om skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst lägges till grund för bidragens fördelning än om man stannar vid den formulering som återfinnes i propositionen och utskottsutlåtandet. Med normal årsinkomst bör då avses inkomst av jordbruk av den betydelse för en hjälpsökande, att den är hans huvudsakliga försörjning. Skall man gå längre och taga hänsyn till den ekonomiska situationen, får man bedöma en mängd andra förhållanden, som kan vara svåra att få fram och där det kan finnas möjligheter att dölja sådant som inte har med jordbruket att göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall jämväl till reservation nr 1.

Vad beträffar yrkandet i reservation nr 2 har det mig veterligt inte varit föremål för omröstning i utskottet, och det är därför svårt att taga ställning till det. Rent praktiskt torde det vara omöjligt vid fördelningen av dessa 20 miljoner kronor att ur det förgångna plocka fram vilka skördeskador som tidigare drabbat olika personer. Ett så-

dant förfaringsätt skulle även strida mot min åsikt, att man skall låta årets skördeskador vara det avgörande. Jag ämnar därför inte rösta för reservation nr 2.

I detta anförande instämde herr *Stiernstedt* (h).

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Frågan om hur de bidrag som ställs till förfogande skall fördelas — som herr Hægglom var inne på i slutet av sitt anförande — har rönt mycket stort intresse bland jordbrukarna, särskilt då i de län som oförskyllt fått avsevärda skördeskador. När bidrag tidigare år delats ut efter direkt behovsprövning som socialbidrag väckte det mycket stark irritation, inte minst i mitt län, Södermanland, som enligt de tabeller som finns redovisade i proposition nr 34 ligger i klart bottenläge. Där har man — inte minst inom RLF — mot bakgrunden av tidigare erfarenheter bland jordbrukarna mycket kraftigt reagerat mot att bidrag skall delas ut i form av socialbidrag.

Årets skördeskador är i långt högre grad än tidigare koncentrerade till vissa områden — i Södermanland, speciellt till slättområdena kring Eskilstuna och Kiladalen i södra delen av länet, där stora arealer en lång tid legat under vatten. Skadorna har direkt katastrofkaraktär. Självfallet är det också betydande skador på andra områden, men det är då framför allt fråga om kvalitetsskador, som i någon mån redan blivit ersatta genom stödköp av spannmål. De hårdast drabbade jordbrukarna, som i första hand behöver få ekonomisk hjälp, är alltså jordbrukare i översvämningsområdena.

Det kommer alldeles säkert att skapa mycket stor irritation inom dessa områden, om bidragen skall delas ut som socialbidrag. Olika jordbrukare har lidit motsvarande skador, men deras ekonomiska ställning i övrigt kan vara

Vissa stödätgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

skiljaktig, bland annat beroende på skicklighet, energi och förutseende under tidigare år. Inte minst det förhållandet att enligt utskottets uppfattning enbart regleringsmedel skall komma till användning talar för en fördelning enligt principen att i första hand skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst av jordbruket skall vara utslagsgivande. Regleringsmedlen är ändå enligt jordbruksnämndens uppfattning avsedda att användas för reglering av olika slag inom jordbruket.

Dessutom talar för en sådan fördelning att detta är den princip som av allt att döma kommer att tillämpas enligt det förslag om skörde-skadeskydd, som vi väntar skall framläggas senare i vår. Principen kommer alltså att bli vägledande för bidragens fördelning i framtiden. I det sammanhanget kan man uttrycka sitt beklagande av att förslaget om skörde-skadeskydd icke har kommit fram tidigare, så att det kunde ha legat som underlag för bedömningen av dessa skador.

Det förslag till fördelning av bidrag som framgår av reservation nr 1 — som jag här har talat för — innebär emellertid en viss behovsprövning. Reservanterna föreslår nämligen, att jordbruket skall vara sökandens huvudsakliga försörjningskälla. Härigenom gallras alla bort som har jordbruket som biinkomst och alltså inte är så beroende av om resultatet ett år skulle ha blivit sämre än normalt.

Jag instämmer, herr talman, i övrigt helt i vad herr Hæggbloom sagt i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Jag skall inte närmare gå in på reservation nr 3 utan kan också därvidlag helt instämma i vad som sagts tidigare av herr Hæggbloom. Jag yrkar alltså även bifall till reservation nr 3 av herr Nord m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp så

mycken tid med att motivera vad vi alla är överens om, och det är nog i detta utskottsutlåtande det mesta, i varje fall om jag bortser från finansieringen.

Jag vill stryka under vad herr Elmwall nämnde beträffande motionerna, i vilka man har yrkat på en sanering och sammanslagning av tidigare stödlän. Därtill vill jag påpeka, att det i utskottsutlåtandet på sid. 10 finns en mycket positiv skrivning; man räknar med att något sådant bör ske, när frågan om ett permanent skörde-skadeskydd är ordnad.

I reservation nr 2 sägs det att man bör ta hänsyn till om det förekommit skörde-skador under flera år, och det är alldeles riktigt. I och med att man tar hänsyn till vederbörandes ekonomi i år har man emellertid i beräkningen inrymt även skadorna under föregående år, eftersom de naturligtvis har påverkat ekonomin. Det råder inga delade meningar om att den saken måste finnas med i detta sammanhang.

Jag har tillsammans med några kamrater anslutit mig till reservation nr 3, som berör finansieringsfrågan. Jag har ingen lust att profetera eller ställa prognoser beträffande dessa regleringsmedels tillräcklighet i fortsättningen, och jag vill knappast heller — fast man kanske skulle göra det — ta upp en principdebatt om dessa pengar. Här har dock ställts i utsikt, att man skulle hjälpa jordbrukarna när det gäller dessa skörde-skador, och man har intagit den attityden att detta är en hela folkets angelägenhet. Från den utgångspunkten tycker jag nog att det är en mycket rimlig anordning som jordbruksnämnden har föreslagit efter sina kontakter med jordbrukets organisationer, nämligen att man skulle ta 7 miljoner kronor på tilläggsstat för nu löpande budgetår och de andra 13 miljonerna av regleringsmedel. Därför har jag anslutit mig till reservationen.

Utan att trötta kammaren med någon längre utläggning vill jag därför yrka

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

bifall till utskottets hemställan med den ändring som föranledes av reservationen nr 3 av herr Nord m. fl.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Tillåt mig att säga några ord med anledning av vad de föregående talarna har yttrat i denna fråga. Jag vill slå fast, att många jordbrukare har kommit i en svår situation genom förra årets skördeskadador, men jag vill även påminna om att det från det alluännas sida har vidtagits betydande åtgärder för att lindra verkningarna. Det har här erinrats om att det i höstas har beslutats en kreditgaranti för stödlån åt jordbrukare som har drabbats av dessa olyckor. Det har ställts mycket stora medel till förfogande t. ex. för stödköp av fodersäd.

De förslag som här föreligger är — skulle man kunna säga — snarast slutstenen. Det är fråga om åtgärder för att hjälpa dem som har blivit så hårt drabbade att det finns risker för att de inte skall kunna fortsätta med sin näring. Jag slår alltså fast detta att bakgrunden till de nu föreliggande förslagen till åtgärder är att man skall bistå jordbrukare som kommit i en sådan belägenhet att de riskerar att få lämna sina jordbruk. Det är väl en nödvändig förutsättning för att man skall kunna förstå innebörden av vad som här föreslås.

Nu föreslår herr Hæggbloom tillsammans med en meningsfrände att denna skördeskadehjälp skall utgå på ett sådant sätt att — för att använda hans egna ord — det inte uppstår någon förändring av förmögenhetsförhållandena. Han menar att hjälpen skall vara en ersättning för skadan och fördelas efter den grunden, oavsett om den behövs för att vederbörande skall kunna fortsätta sitt jordbruk. Jag har alltid haft den uppfattningen att fri företagsamhet fordrar att man tar chanser och risker och att man om möjligt klarar riskerna av egen kraft. Att förfara på det sätt som

herr Hæggbloom här tänkt sig rimmar dåligt med en sådan allmänt godtagen regel.

Jag skall emellertid inte orda vidare om denna sak. När herr Hæggbloom inte ens fått alla sina meningsfränder med på förslaget, kan man väl räkna med att det inte är så bärkraftigt.

Ifrån centerpartiets sida har i reservation nr 2 förordats att vid utmätandet av denna hjälp till självhjälp skulle hänsyn även tas till tidigare skördeskadador. Såsom herr Svensson i Ljungskile nyss framhållit kommer så givetvis att ske. Om tidigare skördeskadador har medfört att det som hände förra hösten har så att säga fått bägaren att rinna över och ett ingripande behövs för att vederbörande skall kunna fortsätta sin jordbruksdrift, så är det självklart att man beaktar även vad som förut inträffat. Men om följderna av tidigare års skördeskadador har kunnat bemästras och förra höstens skördeskadador inte har skapat risk för att jordbrukaren skall behöva lämna sin gård, skulle det vara ologiskt att ta hänsyn till tidigare skördeskadador. Av denna anledning kan inte heller reservation nr 2 anses så bärkraftig.

Det som har åstadkommit så att säga borgerlig samlings är ju kravet på att 7 av de 20 miljoner kronor, som skulle ställas till förfogande, skulle tas av skattemedel över budgeten. Man åberopar olika skäl för detta. Herr Svensson i Ljungskile sade här att det bör vara en hela svenska folkets angelägenhet att ge en hjälp åt de värst drabbade jordbrukarna. Han ville inte ha någon principdebatt om denna sak och det vill inte jag heller, men jag kan inte underlata papeka att det inte är fastslaget att dessa införselavgifter skulle komma bara från jordbrukare. Får inte hela svenska folket såsom jordbruksproducenter eller konsumenter lov att hjälpa till att betala dessa införselavgifter? Och det kan väl inte då ur principsynpunkt vara något fel att man tar i an-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

språk medlen för det ändamål det här gäller. Jag fäster uppmärksamheten vid att när riksdagen fattade beslut om en motsvarande hjälp beträffande skador på 1959 års skörd, bestreds praktiskt taget hela denna hjälp med införselavgiftsmedel. Man tog så mycket som där fanns, eller 10 miljoner kronor, och resterande 400 000 kronor anslogs över budgeten.

Det kan alltså inte vara någon principfråga, varifrån pengarna kommer. Införselavgifterna är allmänna medel, över vilka Kungl. Maj:t och riksdagen förfogar. Ingen annan har någon makt beträffande dessa medel. De skall användas för att främja jordbruket och man kan väl inte förneka att denna skördeskadehjälp är en hjälp åt jordbruket.

Ett annat argument är att om dessa medel nu tas i anspråk, kommer inte pengarna att räcka för andra nödvändiga behov. I verkligheten ligger det till på följande sätt. Vi har fastställt en utgiftsram på 93 miljoner kronor om året när det gäller dessa medel, men därutöver beräknas fram till början av budgetåret 1961/62, alltså till nästa sommar, ha uppstått ett överskott på i det allra närmaste 140 miljoner kronor. Hur stor del av detta belopp skulle enligt reservanternas förslag inte få tas i anspråk på det sätt som Kungl. Maj:t här tänkt sig? Jo, $\frac{1}{20}$ av beloppet. Ingen kan väl på allvar göra gällande att ett ianspråktagande av denna ringa del av det beräknade överskottet skulle kunna leda till att det inte finns pengar för andra nödvändiga behov.

Herr Hægglom riktade en uppmaning till jordbruksministern att tala om hur han hade tänkt använda de pengar som blir över. Men det är mycket begärt att jordbruksministern i dag skall kunna säga vartill dessa 140 miljoner skall komma att användas. Det tror jag inte någon kan ha någon mening om i dag.

Här finns pengar. Det är inte tal om att det skulle medföra några svårigheter att följa Kungl. Maj:ts förslag att

ta dessa 20 miljoner ur införselavgiftsmedel. Det finns ingen anledning att göra en uppdelning mellan budgetmedel och införselavgiftsmedel.

Det har framskyntat, att förslaget skulle innebära, att man går emot jordbruksorganisationerna som är en part i sammanhanget. Man vill låta påskina, att här har träffats en överenskommelse efter förhandlingar. Någon sådan överenskommelse föreligger inte. Jordbruksnämnden som är ett statens verk har gett in ett förslag till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har behandlat förslaget så som man behandlar alla andra förslag och har därvid kommit till den uppfattningen, att man inte helt kan följa förslaget. Det finns därför inte någon anledning att lägga sådana synpunkter på denna fråga som om det gällde ett förhandlingsresultat.

Jag tillåter mig, herr talman, att med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag uttalade mig rätt försiktigt då det gällde både frågan om regleringsmedlens tillräcklighet och deras principiella karaktär. Herr Sköld uttalade sig ungefär lika försiktigt. Det är inte utrett, säger herr Sköld, vad dessa pengar i sin helhet har för karaktär. Jag skall be att få instämma. Men just därför att detta inte är utrett är det, som jag ser det, rimligt att nu ta 7 miljoner på budgeten och nöja sig med 13 miljoner av avgiftsmedel. Att man gjort så eller så förr gör saken inte bättre, om den inte är utredd.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag tror det var herr Hedin som anförde, att om man behovsprövar bidrag av detta slag så blir det socialhjälp. Jag ser det inte på det sättet. Jag betraktar det som ersättning för förlorad arbetsförtjänst som man inte har kunnat erhålla på annat sätt. Det är strängt arbetande människor,

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

för vilka arbetsinkomsten har fallit bort och som på detta sätt får en viss, inte fullständig ersättning för inkomstbortfallet. Det kan inte anses vara socialbidrag. Ordet socialbidrag har kanske icke så god klang hos jordbrukare.

Det har ju varit tal om att man skulle få göra en viss avskrivning på studielån. Om det skulle bli verklighet, skulle det också då anses som socialhjälp?

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Herr Sköld yttrade, att inte någon kunde ha någon mening om vilken användning dessa regleringsmedel skulle få. Jordbruksnämnden har emellertid, enligt propositionen, haft en mycket bestämd mening om hur dessa regleringsmedel skall användas — både de medel som sparats från förra treårsperioden och de som kommer att sparas. Jag skall inte uppta tiden med att redovisa för detta eftersom det står i propositionen.

Jag är, herr talman, i den ganska trivsamma situationen att jag vet, att jag bakom mig har en hel del jordbrukare som drabbats av skörde-skador. Dessa jordbrukare accepterar det förhållandet, att de pengar som ställs till förfogande får delas upp efter skadans storlek. De vill »ge åt Stål en penning även», också om de skulle riskera att därigenom få något mindre. Det är klart att om man delar ut ett visst belopp på ett större antal människor, så blir det mindre åt var och en. Värderingsgrunderna är emellertid väsentligt olika beträffande skadans omfattning. Vi har 107 miljoner kronor som högsta siffra. Om man utgår ifrån 15 procents självrisk är skadan värderad till 15 miljoner kronor enligt den objektiva uppskattningen och 27 miljoner enligt den subjektiva. Då förefaller det mig som om det här funnes rätt stora möjligheter att, utan att träda de mest behövande för nära, låta 15 av de 20 miljonerna delas ut till de jordbrukare,

som för sin försörjning är beroende av sitt jordbruk och som fått den normala årsinkomsten avsevärt minskad. De övriga 5 miljoner kronorna skulle ges till de människor, som är i den situationen att de utan extra hjälp inte skulle kunna fortsätta att driva sitt jordbruk. Detta är bakgrunden till mitt ståndpunktstagande i detta fall.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Elmwalls anförande säga, att jag önskar att dessa bidrag skall utgå som ersättning för förlorad arbetsförtjänst och inte som socialbidrag. Det är därför jag skrivit under reservationen nr 1.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag undrar bara när en löntagare får ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Jag känner inte till att samhället har någon annan form för detta än sin sociallagstiftning.

Till herr Hæggbloom skulle jag vilja säga, att det inte är riktigt att jordbruksnämnden har lämnat in förslag till användning av hela det beräknade överskottet.

Till sist vill jag göra det påpekandet för herr Svensson i Ljungskile, att jag visserligen sade att det inte är utrett vem det är som betalar införselavgifterna, men vi vet ju att det är vi allsammans, och känd sak är väl så god som vittnad.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); samt 3:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl votering, i an-

Vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd m. m.

ledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade dock herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. A I) i jordbruksutskottets utlåtande nr 8 antager det förslag, som innefattas i den av herrar Hæggbloom och Hedin avgivna, med 1) be-tecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Jonasson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 43 ja och 35 nej, varjämte 132 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A I) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herrar Hæggbloom och Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. A II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. A III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A III) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Nord m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 99

Rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien

nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A IV, A V, B, C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 35

Föredrogos vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta gruppers behov, och

nr 5, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna angående kostnadsfritt tillhandahållande av Svensk författningssamling.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 36**Rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om rätt att tillgodoräkna betyg och examen från vissa skolor i Indien.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär ber jag att få säga ett par ord.

Utskottet hemställer med avseende på ifrågasvarande motion att densamma icke må föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag är givetvis trots detta tacksam för den välvilliga och positiva skrivning utskottet här har gjort i det att utskottet finner det i och för sig motiverat, att frågan om jämställdhet när det gäller rätt till provningsfri intagning i realskola mellan å ena sidan avgångsbetyg från Svenska skolan i Mussoorie och å andra sidan skolor i

Sverige inom samma skolform upptages till övervägande.

Utskottet stöder emellertid sitt uttalande på ett remissyttrande från skolöverstyrelsen, där den anför att den vid upprepade tillfällen bifallit ansökningar från lärjungar i svenska skolor utomlands om rätt till provningsfri intagning i högre skolor i Sverige och att i intet fall dylik ansökan har avslagits. Det finns ej anledning förmoda, säger överstyrelsen, att ansökningar från lärjungar vid skolan i Indien icke skulle ha bifallits, om dylika ingivits. I vart fall skulle de ha upptagits till provning.

Detta skolöverstyrelsens uttalande stämmer illa med verkligheten. Jag stöder detta mitt uttalande på följande fakta:

Det gäller alltså skolan i Mussoorie, Indien. En dotter till en av örebromissionens missionärer hade genomgått den 6-åriga skolan där och ansökt om intagning som elev i realskola hemma i Sverige. Om hon haft betyget från en skola i Sverige hade hon utan provning kommit in på detta, då betygets poängvärde klart berättigade henne därtill eller till annan jämställd skolform. Nu meddelade emellertid skolinspektören i Malmö, där detta hände, efter kontakt med skolöverstyrelsen, att provning likväl måste ske, när hon kom från skola i utlandet. Skolan är, som anges i motionen, statsunderstödd och på så sätt erkänd av svenska staten. Föräldrarna hade inte den minsta aning om annat än att flickans betyg skulle räknas som likvärdigt. Flickan i fråga intogs emellertid vid kommunala flickskolan, vars rektor antog henne på en provotid av en månad, varvid konstaterades att hennes kunskaper på intet sätt var bristande eller ej motsvarade sjätte klassens studienivå och de betygsheter som hade givits henne, varefter hon antogs som ordinarie elev.

Med vad jag här anfört ville jag så-

Interpellation ang. direktiven för vattenvårdskommittén

ledes poängtera, att det tydligen är mycket oklart beträffande denna sak och att detta för våra missionärer och andra utlandssvenskar måste medföra ett visst osäkerhetsmoment. En sådan sak borde ej få föranleda bekymmer i missionärernas ändå så många gånger påfrestande arbetsuppgifter, utan skolöverstyrelsen borde lämna ett generellt medgivande, att betygen från svenska skolor utomlands skulle ha samma värde som från hemmaskolorna.

Beträffande examensrätten för skolan i Kodiakanal anför skolöverstyrelsen, att det medför så betydande svårigheter att i en annan världsdel anordna svensk realexamen, att det vore rimligt att tillgripa en sådan utväg endast om ingen annan stode till buds. Enligt inhämtade upplysningar från svenska ambassaden i Indien skulle det dock endast behövas, att en representant från denna sändes ned som examensvittne.

Jag förutsätter att överenskommelse mellan skolorna och överstyrelsen skall komma till stånd, och jag har intet yrkande men ville gärna ha redovisat detta i samband med att kammaren tar ställning till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 37

Interpellation ang. direktiven för vattenvårdskommittén

Ordet lämnades på begäran till

Herr GREBÄCK (cp), som yttrade:

Herr talman! Det är uppenbart att vi på vattenvårdens och vattenhushållningens område håller på att glida in i en ohållbar situation.

Storstädernas, tätorternas och industriernas vattenförsörjning blir ett allt dyrbarare och ett alltmer svårlöst problem. Avledningen av kloak- och industriellt avloppsvatten och reningen av detta vatten har för många kommuner

skapat svårigheter, som dessa har mycket svårt att bemästra. Ett exempel härpå är ju Stockholms stad, där föroreningen av vatten i och kring staden antagit orimliga proportioner. Som ett kuriosum kan ju nämnas, att kloakledningarna från detta hus utan minsta rening mynnar direkt ut i Norrström, och förhållandet lär vara detsamma då det gäller kanslihuset.

Att svårigheterna emellertid inte är helt oöverkomliga visar sig bland annat i det initiativ några av Stockholms grannkommuner tagit i det s. k. Käppalaförbundet. Men vad hjälper detta förorterna, när Stockholms stad bara fortsätter att stjälp ut förorenat vatten i de vattendrag, som omger staden?

Svårigheterna ligger inte minst i att man vet så litet om de processer, som i kemiskt och biologiskt avseende äger rum i spill- och kloakvattnet, att man ännu icke kommit underfund med hur man på ekonomiskt fördelaktigaste sätt skall avpassa de tekniska anordningarna i fråga om ledningar, reningsbrunnar och reningsverk. Det är angeläget, att ett intensivt forskningsarbete kommer i gång på detta viktiga område. Stora kostnader skulle helt säkert kunna sparas både för samhället och enskilda, om forskningsbehoven vore bättre tillgodosedda.

Ett annat område, där åtgärder medan det ännu är tid måste vidtas för att man skall få ordning på förhållandena, är i fråga om avrinningen och bortledandet av vattnet framför allt i våra slättbygdsområden. I hela Mälars—Hjälmar-bäckenet pågår en försumpning kring och efter våra vattendrag och det gäller dessutom våra i dessa områden bördigaste åkerområden. Situationen har förvärrats genom en omfattande skogsdikning, som medfört att vattnet från våra skogar, som förr under vårens lopp långsamt sökte sig ned till bäckar och åar, nu under några dagar störtar ut i vattendragen med omfattande översvämningar som följd.

Interpellation i anledning av varslade permitteringar vid visst företag i västra Värmland

Detta har i sin tur lett till den orimliga konsekvensen, att medan vi med hjälp av statliga bidrag dikar i produktivt hänseende svagare skogsmarker, försumpar vi samtidigt produktivt värdefullare åkerjord.

När det gäller beräkning av kostnader och eventuella statsbidrag för reglering, sänkning och underhåll av våra vattendrag och uppskattning av båtnaden av företagen i fråga, synes man ofta leva kvar i förhållanden, som var rådande för en mansålder sedan. Det måste anses absurt, att man i våra dagar fortfarande bara tar hänsyn till båtnadsvärden på åkerjord då det gäller att avgöra, om ett ågrävningsföretag skall åtnjuta statsbidrag eller inte.

Huvudproblemet är dock inte längre att förbättra nedsumpad åkerjord. Frågan är i stället hur man skall så snabbt och effektivt som möjligt bli av med allt överloppsvatten, som man från skogar, industrier och tätorter släpper ut i våra vattendrag. Båtnadsvärdet för därav berörda parter borde av rättviseskäl även tas med i beräkningarna.

Det kan inte heller längre vara rimligt att låta de markägare, som råkar bo efter vattendrag, ensamma svara för underhållet av de kanaler och diken, som är nödvändiga för att transportera bort det av industrier, kommuner och enskilda förorenade kloak- och spillvattnet. Genom den gödselverkan, som de i spillvattnet lösta växtnäringssämnen utövar, sker igenväxning och upp-dämning mycket hastigare än förr, vilket i sin tur förorsakar markägarna ökade underhållskostnader.

Utom jordbruksintressen kommer naturvårds-, fritids- och fiskevårdsintressen med i bilden, vilket allt sammantaget måste innebära, att tillsynen och vården av vattendragen är ett allmänt intresse av första ordningen. Det vore i och för sig icke orimligt, att staten helt övertog vården av vattendragen och att dessa finge samma ställning

som exempelvis de allmänna vägarna. I vilket fall som helst framstår det som nödvändigt, att alla åtgärder på vattenhushållningens och vattenvårdens områden samordnas på ett helt annat sätt än vad som hittills varit fallet, om man skall kunna få dessa så oerhört viktiga frågor under kontroll.

Med stöd av vad ovan framhållits hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Kan direktiven för den 1953 tillsatta vattenvårdskommittén, som fick till uppgift att med största möjliga skyndsamhet bedriva sitt utredningsarbete, tolkas så, att denna kommitté är oförhindrad att taga upp organisationsfrågor och samordningsfrågor på vattenvårdens område, så att riksdagen snarast möjligt kan motse förslag till en rationell och planmässig lösning av alla de problem, som sammanhänger med vattenvården?

2. Om så icke är fallet, avser herr statsrådet att vidga direktiven för vattenvårdskommittén, eller åmnar herr statsrådet vidtaga andra åtgärder i syfte att få till stånd en mer effektiv lösning av problemen på detta viktiga område?

Denna anhållan bordlades.

§ 38

Interpellation i anledning av varslade permitteringar vid visst företag i västra Värmland

Ordet lämnades på begäran till

Herr WAHRENDORFF (cp), som yttrade:

Herr talman! I den aktiva sysselsättningspolitik som numera bedrivs ingår statliga beställningar hos företag belägna i områden där sysselsättningsmöjligheterna är otillfredsställande. Syftet är givetvis att säkra eller höja sysselsättningen. Att döma av uttalan-

Interpellation i anledning av varslade permitteringar vid visst företag i västra Värmland

den från ansvarigt håll har denna politik varit relativt framgångsrik.

Trots den generellt sett höga sysselsättningsnivån har dessa spörsmål nu fått aktualitet på en ort i västra Värmland. I Ämotfors finns en fabrik för ammunitionstillverkning, som normalt sysselsätter nära 400 anställda, varav ca 320 arbetare och ca 70 tjänstemän. Företaget har nyligen ansett sig nödsakad att permittera ett 20-tal arbetare och bedömer det f. n. som oundvikligt att permittera ytterligare ett 30-tal inom en nära framtid. Möjligheter för de permitterade att återinträda i arbete synes inte bli förefintliga under innevarande år.

Då sysselsättningsmöjligheterna inom området redan förut företer vissa brister kan permitteringarna få allvarliga följder. Konsekvenserna gör sig givetvis främst gällande för de permitterade och deras anhöriga, men även bygden i övrigt torde få känna av verkningarna.

Orsaken till den senast varslade permitteringen är av särskilt intresse. Företaget har fått beställning från annat land, som avsevärt reducerar riskerna för en permittering. Exportlicens har emellertid inte medgivits, varför företaget inte kunnat effektuera ordern. Jag ifrågasätter inte riktigheten i det ställningstagande som ägt rum i licensfrågan. Man får förutsätta, att det funnits tungt vägande skäl för den ståndpunkt som tagits. Detta har dock påtagligt medverkat till företagets svårigheter att upprätthålla sysselsättningen. Enligt min mening har staten härigenom påtagit sig ett särskilt ansvar.

Tillverkning av den art som bedrivs vid företaget är av stor betydelse ur försvarssynpunkt. Ur beredskapssynpunkt kan det inge betänkligheter med en utveckling, som medför risker för att en del av den yrkeskunniga arbetskraften söker sig till andra områden och som över huvud taget inverkar menligt på produktionsmöjligheterna.

Vid bedömandet av sådana spörsmål måste givetvis de sysselsättningspolitiska synpunkterna och angelägenheten av att de permitterade beredes arbetstillfälle sättas i första hand. Såsom framgått av det anförda finns emellertid i detta fall speciella skäl, som talar för att sysselsättning beredes inom ifrågasvarande företag.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat de permitteringar, som varslats vid det i interpellationen nämnda företaget?

Anser statsrådet det möjligt att genom statliga beställningar eller på annat sätt återställa möjligheterna till full drift vid företaget — och är statsrådet i så fall beredd att skyndsamt vidtaga åtgärder i detta syfte?

Denna anhållan bordlades.

§ 39

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd jämte i ämnet väckta motioner.

§ 40

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 63, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., och

nr 65, angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Dessa propositioner bordlades.

§ 41

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion, nr 669, av herr *Levin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1961/62.

Denna motion bordlades.

§ 42

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till

Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om befrielse från riksdagsuppdragets full-

görande under veckan den 13—18 mars 1961 för deltagande i överläggningar i Berlin rörande internationell hjälpverksamhet.

Stockholm den 8 mars 1961

Einar Rimmerfors

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 43

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.27.

In fidem

Sune K. Johansson
